

**ÜVEYSÎ DİVANI'NDAKİ GAZELLERİN
DİL ÖZELLİKLERİ
(SES VE ŞEKİL BİLGİSİ)**

Demet KOÇ

**Yüksek Lisans Tezi
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı
Doç. Dr. Recai Kızıltunç
2019
Her Hakkı Saklıdır.**

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANA BİLİM DALI

Demet KOÇ

ÜVEYSİ DİVANI'NDAKİ GAZELLERİN DİL ÖZELLİKLERİ
(SES VE ŞEKİL BİLGİSİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ

Doç. Dr. Recai KIZILTUNÇ

ERZURUM-2019

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

TEZ BEYAN BİLDİRİMİ

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esasları'nın ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum “*Üveysi Divan'ındaki Gazellerin Dil Özellikleri (Ses ve Şekil Bilgisi)*” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıyı kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin düzenlenmesini ve erişime açılmasını düzenleyen 5. maddesinin 1. fıkrasına göre [Ulusal Tez Merkezi, enstitü ve fakülteler tarafından Tez Otomasyon Sistemine yüklenen tezlerin bibliyografik bilgilerini kontrol eder, kataloglama kurallarına göre düzenler, konu başlıklarını belirler ve tam metin olarak internet üzerinden erişime açar.] **basılı ve elektronik kopyalarına erişim izni verdiğimi onaylarım.**

04/10/2019
Deniz KOC

İSTİSNAİ DURUMLAR

Patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle (2 Yıl)*

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesini düzenleyen 6. maddesinin 1. fıkrasına göre teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle teze erişim, Enstitümüz Yönetim Kurulunun .../.../... tarih ve ..... sayılı kararı ile 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

Yeni Teknik, Materyal ve Metotların Varlığı (6 ay)*

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesini düzenleyen 6. maddesinin 2. fıkrasına göre teze yeni teknik, materyal ve metotlar kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içerdiği için tez danışmanının önerisi ve ana bilim dalının uygun görüşü üzerine Enstitümüz Yönetim Kurulunun .../.../... tarih ve ..... sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

Ulusal Çıkar ve Güvenlik Durumu (Gizlilik Dereceli Çalışmalar) *

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin gizlilik dereceli tezler bahsini düzenleyen 7. maddesinin 1. fıkrasına göre bu teze erişim, ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendirdiği için Enstitümüzün uygun görüşü üzerine Üniversitemiz Yönetim Kurulunun .../.../... tarih ve ..... sayılı kararı ile Üniversitemiz Yönetim Kurulu aksi karar verinceye kadar engellenmiştir.

* İstisnai durumlar danışmanın yazılı başvurusu ve Enstitü / Üniversite Yönetim Kurulunun onayı ile kabul edilir.

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TEZ KABUL TUTANAĞI

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Recai Kızıltunç danışmanlığında Demet Koç tarafından hazırlanan bu çalışma 04/10/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından **Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları** Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Murat İmza :
KACIROĞLU
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Süleyman İmza :
EFENDİOĞLU
Jüri Üyesi : Doç Dr. Recai İmza :
KIZILTUNÇ

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir.

04/10/2019

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Rifat KÜTÜK

İÇİNDEKİLER

ÖZET	V
ABSTRACT.....	VI
ÖN SÖZ	VII
KISALTMALAR.....	IX
ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ.....	X
GİRİŞ	1
1.1. Çağatay Türkçesi'nin Tanımı.....	1
1.2. Çağatay Adı ve Çağatay Türkçesinin Tarihi Türk Lehçeleri Arasındaki Yeri.....	1
1.3. Çağatay Türkçesinin Devreleri	2
1.3.1. İlk Çağatay Dönemi (XIII-XIV. Yüzyıllar)	3
1.3.2. Klasik Dönemin Başlangıcı (Nevâî'ye kadar, XV. yüzyılın ilk yarısı)	4
1.3.3. Klasik Çağatay Dönemi (Nevâî dönemi, XV. yüzyılın son yarısı)	5
1.3.4. Klasik Dönemin Devamı (Babür ve Şeybaniler Dönemi, XVI. yüzyıl).....	5
1.3.5. Gerileme ve Çökme Dönemi (XVII-XIX. yüzyıl)	6
1.4. XIX. yüzyılda Orta Asya'nın Siyasi Görünümü	6
1.4.1. Hive Hanlığı.....	8
1.4.2. Buhara Hanlığı	9
1.4.3. Hokand Hanlığı.....	9
1.4.4. Üveysî'nin Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri.....	11
1.4.4.1. Hayatı (1780-1845).....	11
1.4.4.2. Edebî Kişiliği	12
1.4.4.3. Eserleri	13
BİRİNCİ BÖLÜM	14
SES BİLGİSİ	14
2.1. Ünlüler	14
2.1.1. Kalınlık-İncelik (Önlük-Arlık) Uyumu (Dil Uyumu)	15
2.1.2. Düzlük-Yuvarlıklık Uyumu (Dudak Uyumu)	15
2.1.3. Ünlü Düzleşmesi	16
2.1.4. Ünlü Düşmesi.....	17
2.2. Ünsüzler	17
2.2.1. Genizsileşme	19
2.2.2. Göçüşme	19

2.2.3. Tonlulaşma (Ünsüz Yumuşaması).....	19
2.2.4. Tonsuzlaşma	20
2.2.5. Sızıcılaşma	20
2.2.6. Ünsüz İkizleşmesi	21
2.2.7. Ünsüz Düşmesi	21
2.2.8. Dudaksılaşma.....	21
İKİNCİ BÖLÜM.....	22
ŞEKİL BİLGİSİ	22
3.1. İsim (Ad).....	22
3.1.1. Özel İsimler.....	22
3.1.1.1. Şahıs İsimleri:	22
3.1.1.2. Yer İsimleri:	22
3.1.2. Cins isimler	22
3.1.2.1. Akrabalık İsimleri:	22
3.1.2.2. Alet İsimleri:	22
3.1.2.3. Bitki İsimleri:	22
3.1.2.4. Dini Kavramlar:	22
3.1.2.5. Gökbilim İsimleri:.....	23
3.1.2.6. Hayvan İsimleri:.....	23
3.1.2.7. Kıyafet İsimleri:	23
3.1.2.8. Mevsim İsimleri:	23
3.1.2.9. Organ İsimleri:	23
3.1.2.10. Unvan İsimleri:	23
3.1.2.11. Yiyecek ve İçecek İsimleri:.....	23
3.1.2.12. Renkler:.....	23
3.1.3. İsim Yapım Ekleri.....	23
3.1.3.1. İsimden İsim Yapım Ekleri	23
3.1.3.2. Fiilden İsim Yapım Ekleri.....	26
3.1.4. İsim Çekimi.....	27
3.1.4.1. Çokluk Eki	27
3.1.4.2. İyelik Ekleri	28
3.1.4.3. Hal Ekleri	31
3.1.4.4. Aitlik Eki.....	34

3.1.4.5. İsimlerde Soru Eki	34
3.1.4.6. İsimlerde Bildirme	35
3.1.4.7. İsimlerde Olumsuzluk	35
3.2. Sıfat	37
3.2.1. Yapı Bakımından Sıfatlar	37
3.2.1.1. Basit Sıfatlar	37
3.2.1.2. Türemiş Sıfatlar	37
3.2.1.2.1. İsimden Sıfat Yapım Ekleri	37
3.2.2. Anlam Bakımından Sıfatlar	38
3.2.2.1. Nitelme Sıfatları	38
3.2.2.2. Belirtme Sıfatları	38
3.2.2.2.1. İşaret Sıfatları	38
3.2.2.2.2. Sayı Sıfatları	39
3.2.2.2.3. Soru Sıfatları	39
3.2.2.2.4. Belirsizlik Sıfatları	40
3.3. Zamir	42
3.3.1. Şahıs(Kişi) Zamirleri	42
3.3.2. İşaret Zamirleri	44
3.3.3. Soru Zamirleri	45
3.3.4. Dönüşlülük Zamirleri	46
3.3.5. Belirsizlik Zamirleri	47
3.4. Zarf	49
3.4.1. Durum (Hal) Zarfları	49
3.4.2. Zaman Zarfları	49
3.4.3. Miktar Zarfları	50
3.4.4. Soru Zarfları	50
3.5. Fiil	51
3.5.1. Fiil Yapım Ekleri	51
3.5.1.1. İsimden Fiil Yapım Ekleri	51
3.5.1.2. Fiilden Fiil Yapım Ekleri	53
3.5.2. Fiillerde Olumsuzluk	54
3.5.3. Fiil Kipleri	55
3.5.3.1. Haber Kipleri	55

3.5.3.1.1. Görülen Geçmiş Zaman	55
3.5.3.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman	56
3.5.3.1.3. Şimdiki Zaman Kipi.....	56
3.5.3.1.4. Geniş Zaman	56
3.5.3.1.5. Gelecek Zaman	57
3.5.3.2. Tasarlama Kipleri.....	57
3.5.3.2.1. Şart Kipi	57
3.5.3.2.2. İstek Kipi.....	58
3.5.3.2.3. Gereklilik Kipi	58
3.5.3.2.4. Emir Kipi	59
3.6. Fiilimsiler	60
3.6.1. İsim-Fiil (Ad-Eylem)	60
3.6.2. Zarf-Fiil.....	62
3.7. Edatlar	65
3.8. Bağlaçlar	70
3.9. Ünlemler	72
SONUÇ	74
GAZELLER.....	76
GENEL SÖZLÜK.....	188
KAYNAKÇA.....	228
ÖZGEÇMİŞ	231

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ**
ÜVEYSÎ DİVANI'NDAKİ GAZELLERİN DİL ÖZELLİKLERİ
(SES VE ŞEKİL BİLGİSİ)**Demet KOÇ****Tez Danışmanı: Doç. Dr. Recai KIZILTUNÇ****2019, 231 sayfa****Jüri: Prof. Dr. Murat KACIROĞLU****Jüri: Prof. Dr. Süleyman EFENDİOĞLU****Jüri: Doç. Dr. Recai KIZILTUNÇ**

Çağatayca, XV-XX. yüzyıllar arasında Orta Asya'nın büyük bir kısmında kullanılan edebî bir Türk lehçesidir. Timurluların yıkılmasının ardından, daha çok Özbek edebîyatı olarak bilinen bu lehçe ile meydana getirilen yazın örnekleri, bütün Türk edebîyatının en önemli kaynaklarından birini teşkil etmektedir.

XIX. asırda yaşayıp eser veren Üveysî, özellikle gazelleriyle bu sahanın öne çıkan kadın şairlerindedir. Üveysî'de, klasik edebîyatın bütün özelliklerini taşıyan şiirler yanında mahalli ve güncel konuların halk söyleyişine yakın bir üslupla ifade edildiği şiir örnekleri de mevcuttur. Dolayısıyla onun şiirleri, Çağatay dili ve edebîyatının Nevâî'den sonra ulaştığı düzeyi göstermesi açısından iyi birer örnektir.

Bu çalışmada Üveysî'nin gazelleri ses ve şekil bilgisi açısından ele alınmıştır. Çalışmanın giriş bölümünde, Çağatay edebîyatının başlangıcından XX. asra kadar geçen süresi özetlendikten sonra şairin hayatı, edebî kişiliği ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde, gazeller Latin harflerine transkrip edilip; gazellerin aruz vezni ve ses özellikleri belirlenmiştir. İkinci bölümde, gazellerin morfolojik çözümlemesi yapılmıştır. Çalışmanın sonuç bölümünde ise yapılan çözümlemeler doğrultusunda elde edilen veriler maddeler halinde gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Üveysî, Kadın Şairler, Çağatay Edebîyatı, ses bilgisi, şekil bilgisi.

ABSTRACT**MASTER THESIS****LANGUAGE CHARACTERISTICS OF GAZELES IN ÜVEYSÎ DIVAN****(PHONOLOGY AND MORPHOLOGY)****Demet KOÇ****Thesis Advisor: Doç. Dr. Recai KIZILTUNÇ****2019, 231 page****The Jury: Prof. Dr. Murat KACIROĞLU****The Jury: Prof. Dr. Süleyman EFENDİOĞLU****The Jury: Doç. Dr. Recai KIZILTUNÇ**

Chagatai, is a literary Turkish dialect used in most of Central Asia between the 15th and 20th centuries. Following the collapse of the Timurids, the examples of the literature, which are mostly created with this dialect known as Uzbek literature, constitute one of the most important sources of all Turkish literature.

Üveysî, who lived and wrote in the 19th century, is one of the prominent women poets of this field, especially with her ghazels. In addition to poems that include all the features of classical literature, Üveysî also has examples of poetry in which local and contemporary issues are expressed in a style that is similar to that of folk. Hence, her poems are good examples of the level of Chagatai's language and literature after Nevâî.

In this study, the odes of Üveysî were studied in terms of sound and morphology. In the introduction part of the study, after the time period from the beginning of Chagatai literature until the 20th century, information was given about the poet's life, literary personality, and her works. In the first chapter, Cyrillic alphabet, vowel-consonant harmonies and sound changes were used. In the second part, morphological analysis of the odes was performed. In the conclusion of the study, the data which are obtained in the direction of the analyzes are specified.

Key Words: Üveysî, woman poets, Chagatai literary, phonology, morphology.

ÖN SÖZ

Çağatayca, XV. yüzyıldan XX. yüzyılın ilk çeyreğine kadar, Orta Asya başta olmak üzere Hindistan, Afganistan ve Ön Asya'nın belirli kısımlarında kullanılan edebî bir Türk lehçesidir. Adı geçen lehçe, Timurluların yıkılmasından sonra ortaya çıkan Buhara, Hive ve Hokand hanlıkları aracılığıyla daha yerleşik bir dil hüviyetini kazanmıştır. Zira sahip olduğu topraklarda ekonomik ve politik gelişme yanında kültürel anlamda da atılım içerisinde olan hanlıklar, kültürün temel unsuru olan dilin gelişmesi için birbirleriyle rekabete girişmişlerdir. Bu anlamda hanlıkların birbiriyle mücadeleleri, dile büyük oranda olumlu yansımıştır.

XV. yüzyılda Nevâî ile klasik bir dil özelliği kazanan Çağatayca, hanlıkların ortaya çıkmasıyla farklı bir gelişme sürecine girmiştir. Buna göre her hanlık sahip olduğu topraklarda siyasi ve ekonomik olduğu kadar kültürel açıdan da yeni hamlelerde bulunmuşlardır. Hokand Hanı Ömer Han da ülke toprakları içerisinde benzer faaliyetlere girişmiştir. Kendisi gibi şair olan eşi Nadire Begüm ile devrin bilim ve sanat insanlarını sarayında ağırlamış, onlara maddi ve manevi her türlü desteği sağlamıştır.

Nadire'nin en yakın arkadaşı olan Üveysî, şiiirleriyle son dönem Çağatay edebîyatının üslup sahibi kadın şairlerindendir. Aynı zamanda “çistan” türünün temsilcilerinden olan Üveysî, özellikle gazelleriyle Çağatay klasik edebîyatında iz bırakmış bir sanatkârdır. Gerek şekil gerek muhteva yönüyle XIX. yüzyılın nadide örneklerinden olan Üveysî'nin gazelleri, Orta Asya edebîyatının Ali Şîr Nevâî'den sonra ulaştığı noktayı göstermesi açısından incelenmeye değer şiiir örnekleridir. Dolayısıyla biz, Çağatay edebîyatının dil özelliklerini kavramak açısından Üveysî'nin gazellerini tez konusu yapmaya karar verdik.

Çalışmamızda incelediğimiz gazeller; Hâşimcan Rezzakov, Ülfet (İmâiddin Kâsımov), Ganicân Abdullayev ve Nesim Meşşetov'dan oluşan komisyonun 1963 yılında Taşkent'te hazırladığı, ÖZSSR Devlet Bedii Edebîyat Neşriyat tarafından basılan Üveysî Divanı adlı eserden alınmıştır.

Bu tez çalışmasında, Prof. Dr. Avni Gözütök'un danışmanlığında, Feridun Tekin tarafından hazırlanan *Âgehî Divanı (Ta'vizü'l Âşîkîn)'nin Dil Özellikleri (Ses ve Şekil Bilgisi)* adlı doktora tez çalışması, yöntem olarak seçilmiştir.

Çalışma süresince bilgeliği ve hoşgörüsüyle yardımlarını esirgemeyen ve her türlü desteği sunan danışman hocam Doç. Dr. Recai Kızıltunç'a teşekkürü bir borç bilirim.

Erzurum-2019

Demet Koç

KISALTMALAR

- A** : Arapça
bk : bakınız
ÇT : Çağatay Türkçesi
DLT : Dîvānu Lugāti't Türk
ET : Eski Türkçe
F : Farsça
Moğ : Moğolça
ö.a : Özel Ad
s. : Sayfa
Soğ. : Soğdça
TT : Türkiye Türkçesi

ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ

Çağatay Alfabeti	Latin Alfabeti	Açıklama
а, е	a	Kalın ünsüzlerin (к, ғ, х) yanında “a” olarak kullanılır. Diğer durumlarda ise “e” olarak kullanılır.
Б, б	b	
В, в	v	
Г, г	g	
Д, д	d	
Е, е	e, ye	Ünlülerden sonra ve kelime başlarında “ye” olarak, diğer durumlarda ise “e” şeklinde kullanılır.
Ё, ё	e, yo	
Ж, ж	c	
З, з	z	
И, и	ı, i	Kalın ünsüzlerin (к, ғ, х) yanında “ı”, diğer durumlarda ise “i” olarak kullanılır.
Й, й	y	
К, к	k	
Л, л	l	
М, м	m	
Н, н	n	
О, о	â	“a” ile “o” arası bir sesi karşılar.
П, п	p	
Р, р	r	
С, с	s	
Т, т	t	
У, у	u, ü	Yanında kullanıldığı ünsüzlerin durumuna göre “u” veya “ü” olarak kullanılır.
Ф, ф	f	
Х, х	h	
Ц, ц	ts	Rusçadan alıntı kelimelerde kullanılır.
Ч, ч	ç	
Ш, ш	ş	
Ъ, ъ	‘	Ayın ve hemze kelimelerinin yerine kullanılır.
Ь, ь	'	İnceltme işaretidir.
Э, э	e	Kelime başında kullanılır.
Ю, ю	yu, yü	
Я, я	ya	
ÿ, ы	o, ö	
Қ, қ	q	
Ғ, ғ	ğ	
Ҳ, ҳ	h	

(Tablodaki veriler Ahmet B. Ercilasun *Türk Lehçeleri Grameri* 'nden alınmıştır.) (Öztürk, 2012)

GİRİŞ

1.1. Çağatay Türkçesi'nin Tanımı

Çağatayca, XV. yüzyıldan XX. yüzyılın ilk çeyreğine kadar başta Orta Asya olmak üzere Hindistan, Afganistan ve Ön Asya'nın belirli kısımlarında kullanılan edebî Türk lehçesidir. Çağatayca, Radloff zamanından beri kökeni Moğol istilasından önceki döneme dayandırılan ve herhangi bir coğrafyaya, kültüre veya zümreye ait olmayan; geniş sahalarda vücut bulan Orta Asyadaki üç büyük Türk lehçesinden biridir (Köprülü M. F., 2004, s. 94).

Edebî bir Türk lehçesi olan Çağatayca, sosyal hayat münasebetleri, Arap ve Fars tesirinin devam ettiği kültürel sahalarda ve bu sahalardaki etkinin altında yetişen edip ve şairlerin meydana getirdiği bir lehçe olarak kabul edilebilir. En geniş manası ile Çağatayca, Cengiz Han'ın çocukları tarafından kurulan Çağatay, İlhanlı, Altınordu devletleri topraklarında kullanılan ve Timurlular zamanında klasik bir mahiyet kazanan Orta Asya Türk lehçesidir. Bu sahalardaki üç büyük Türk lehçesinden biri olan Çağatayca, dil ve anlatım zenginliği bakımından ikinci sırada yer alır (Komisyon, 1986, s. 8).

Timurlular, Şeybanîler, Babür İmparatorluğu ile Hive ve Hokand Hanlıklarında resmi devlet dili olarak kullanılan Çağatayca, edebî bir dil olmanın yanı sıra konuşma dili özelliği de kazanmıştır. Çağatayca, ilk zamanlar Çağatay Hanlığında yaşayan göçebe Türkler tarafından kullanılan bir dil iken sonraları hanlığın hâkim olduğu topraklardaki tüm Türk veya Türkleşmiş kavimlerin konuştuğu bir dil mahiyeti kazanmıştır (Teres, 2013, s. 10).

1.2. Çağatay Adı ve Çağatay Türkçesinin Tarihi Türk Lehçeleri Arasındaki Yeri

Adını Cengiz Han'ın ikinci oğlu Çağatay'dan alan Çağatayca, Eski Türkçenin Doğu kolundan gelir ve Orta Asya Türkçesinin üçüncü evresini oluşturur. Cengiz Han XIII. yüzyılda, Türklerin yoğun olarak yaşadığı toprakların yaklaşık tamamını Moğol İmparatorluğu sınırları içine katmış, ölümünden önce de ülke topraklarını dört oğlu arasında paylaşmıştır. Bu paylaşımında Türkistan, Çağatay'a düşer. Adı geçen coğrafya, nüfus bakımından Türklerin yoğun biçimde yaşadığı bir yer olması dolayısıyla Müslüman Çağatay devletinin sosyal ve kültürel hayatına tesiri büyük

olmuştur. Bu tesir kapsamında dil de payına düşeni alarak Türkçe unsurların ağırlıkta olduğu yeni bir Çağatay dili haline gelmiştir (Bozkurt, 1992, s. 127).

Eckmann, Çağatay adının *Tevârih-i Ali Osman* gibi eski Türk kaynaklarında kavim adı olarak geçtiğini, Çağatay hanedanlığının sona ermesinin ardından XV. asra kadar göçebe Çağataylar için kullanıldığını; XVI. asırda ise Timurlular devletinin ortadan kalkmasıyla, bu kavimin göçebe Özbeklerle karıştığını ifade eder (Eckmann, 2003, s. 134).

İslamın kabul edilmesinden sonra diğer Türk sahalarında olduğu gibi Çağatay sahasında da yoğun bir Arap ve Fars etkisi hâkimdir. Sosyal hayatın her alanında var olan bu etki, özellikle dil ve edebîyat gibi bir kültürün temel taşıyıcısı olan unsurları üzerinde daha çok hissedilir. Adı geçen etki altında gelişmesini sürdüren Çağatay Türkçesi de Nevâî'ye kadar özellikle Farsçanın gölgesinde gelişmesini devam ettirmiştir. Ancak Nevâî, bilinçli bir aydın ve Türkçeciliği ile Çağataycaya ayrı bir anlam katmış; dönemin şair ve ediplerine Türkçe yazmaları konusunda telkin ve teşvikte bulunmuş, bunun neticesinde, kısa süreliğine de olsa, "Türkî dil"le yazmak yaygınlaşmıştır. Ne var ki bu dönem Nevâî'yle birlikte son bulmuştur. Diğer yandan devlet adamlarının Çağatay Türkçesinin gelişmesine olumlu katkıları olmuştur. Bu katkılar, çoğunlukla sarayda şiir meclisleri tertip etmek, şair ve sanatkârlara maddi ve manevi anlamda hamilik etmek ya da bizzat şiir ve nesir örnekleri vermek şeklindedir.

Bunun ilk akla gelen örneği, Hüseyin Baykara'nın Nevâî ile birlikte, 1569'da Herat'ı hem yönetim hem de döneminin en önemli kültür ve sanat merkezi haline getirmesi, Hindistan'da imparatorluk kuran Babür'ün faaliyetleri; Şeybânî Han, Bayram Han, Ömer Han ve daha başka devlet adamlarının kültürel faaliyetleri Çağatay Türkçesinin gelişmesinde büyük rol oynamıştır. Sonuç olarak XVIII. asrın sonlarına gelindiğinde, Çağatayca ya da Özbekçe, Orta Asya'da mahalli unsurlardan da beslenerek Farsî diller yanında edebî bir dil kimliği kazanmıştır.

1.3. Çağatay Türkçesinin Devreleri

Yaklaşık olarak XV. asırla XX. asrın ilk çeyreğini kapsayan Çağatay dili ve edebîyatının tasnifi üzerine, batılı ve Türk bilim insanları birçok görüş ileri sürmüşlerdir. Bunlardan öne çıkanları kısaca özetlemek gerekirse;

Eckmann, Çağataycanın başlangıcını, XI. ve XII. yüzyıllarda bütün Orta Asya'da kullanılan Karahanlı Türkçesine dayandırıp bu dili klasik öncesi, klasik ve klasik sonrası diye üç döneme ayırmaktadır (Eckmann, 2003, s. 29).

Fedor Eugeneviç Korş, Çağatay Türkçesini sınıflandırırken Orhon Türkçesi, Uygur Türkçesi, Çağatay Türkçesi ve Kuman Türkçesi ile Karagas, Koybal, Sagay, Salır şivelerinin içinde bulunduğu "Doğu Türkçesi" olarak alır. Sovyet Türkologlarından M.A. Şçerbak ise Çağatay Türkçesini Eski Özbekçe diye adlandırır ve İlk Devir (X-XIII), İkinci Devir (XIV-XVII), Üçüncü Devir (XVII-XVIII) diye üç dönem içinde değerlendirir (Teres, 2013, s. 11).

Çağatay Türkçesinin XV. yüzyıldan başlayıp XX. yüzyıla kadar devam ettiğini belirten Samoyloviç ise bu yazı dilini İlk Çağatay Türkçesi ya da Ali Şîr Nevâî'den Önceki Çağatay Türkçesi (XV), Klasik Çağatay Türkçesi (XVI), Klasik Devirden Sonraki Çağatay Türkçesi (XVII), Son Çağatay Türkçesi (XVIII-XX) diye dört dönem içinde değerlendirir (Eraslan, 1986, s. 566).

Fuat Köprülü, Samoyloviç'in tasnifine tepki göstererek Çağatay Türkçesinin, Cengiz Han'dan sonra oğulları tarafından kurulan Çağatay, İlhanlı ve Altınordu devletlerinde, XIII-XIV. yüzyıllarda kullanılan Orta Asya edebî lehçesi olduğunu ileri sürerek Çağatayca'yı beş devreye ayırır:

1. İlk Çağatay Dönemi (XIII -XIV. yüzyıllar)
2. Klasik Dönemin Başlangıcı (Nevâî'ye kadar, XV. yüzyılın ilk yarısı)
3. Klasik Çağatay Dönemi (Nevâî dönemi, XV. yüzyılın son yarısı)
4. Klasik Dönemin Devamı (Babür ve Şibanlılar Dönemi, XVI. yüzyıl)
5. Gerileme ve Çökme Dönemi (XVII-XIX. yüzyıl) (Köprülü M. F., 1945, s. 288)

1.3.1. İlk Çağatay Dönemi (XIII-XIV. Yüzyıllar)

Moğol istilasında Türklerin yoğun olarak yaşadığı yerler büyük bir tahribata maruz kalmıştır. Ancak istilanın ardından Moğollar, sayıca ve kültürel bakımdan kendilerinden daha ileri düzeyde olan Türklerin tesirinde kalarak büyük oranda Türkleşmişlerdir. Bu gelişmelerin sonucunda ise Türklerin eski kültür merkezleri yavaş

yavaş eski canlılığını kazanarak yeniden bilim, sanat ve edebîyat merkezleri haline gelmeye başlamıştır.

İlk Çağatay dönemi olarak kabul edilen XIII-XIV. asırlarda, Orta Asya'da Harezmi Türkçesi yaygın bir şekilde kullanılmaktaydı. Ayrıca aynı bölgede, şiir ve bilim dili olarak Farsça ve Arapçanın mutlak bir hâkimiyeti bulunmaktaydı. Dolayısıyla başlangıcından itibaren Çağatayca ile yazılan eserlerin dili, her zaman için belirli bir eğitim süreci geçirmiş kişilerin kendi aralarında konuşurken ve yazarken kullandıkları yüksek zümre dili olmuştur.

Ancak yine de bu devir şiirleri, klasik Çağatay edebiyatının ilk örnekleri olarak kabul edildiği için bu dönemde hazırlanan divanlar, tertip bakımından yeteri kadar gelişmemiştir. Bu divanlarda yer alan şiirler çoğunlukla gazel formunda yazılmış olup yer yer kaside, muhammes, tuyuğ ve müfred gibi şekiller de tercih edilmiştir. Kullanılan vezinler ise genellikle aruzun remel, hezec ve recez bahirlerinin yaygın ölçüleri olmuştur. Aynı dönemde yazılan mesnevilerin çoğu küçük hacimli olup bazıları ise mektup tarzında yazılmıştır. Bu dönemin en ünlü şairi olarak da *Muhabbetname* müellifi Harezmi gösterilebilir (Eraslan, 1986, s. 568). Sonuç olarak Harezmi Türkçesinin etkisi, Arapça ve Farsça unsurların yoğunluğu gibi sebeplerden ötürü bu dönem, Çağatay Türkçesinin geçiş devresi olarak kabul edilmektedir.

1.3.2. Klasik Dönemin Başlangıcı (Nevâî'ye kadar, XV. yüzyılın ilk yarısı)

Köprülü, Çağatay Türkçesinin XIII-XIV. yüzyıllarda, Harezmi-Kıpçak sahalarında işlenip XV. yüzyılda edebî dil haline geldiğini; hatta Azerbaycan, Anadolu, Mısır, İran ve Hindistan'ı da içine alan geniş bir alanda nüfuz kazandığını ifade eder (Köprülü F. , s. 297). Başlangıçta bu dil (Çağatayca), özellikle Farsçayı iyi bilen eğitilmiş kişilerin kullandıkları edebî bir dil iken sonraları daha geniş alanlarda nüfuzunu artırarak gelişmesini devam ettirmiştir.

XV. yüzyılın başında dildeki Arap ve Fars etkisini azaltmak adına ilk dönem klasik Çağatay şairlerinden olan Lûtfî ve Sekkâkî, daha sade bir dille şiir yazmaya çalışmışlardır. Ancak onların bu çabaları Farsça yazan diğer Türk şairleri arasında fazla rağbet görmemiştir. Bu durum, Nevâî'nin olağanüstü çalışmaları ve ortaya koyduğu eserleriyle kısmen değişse de Nevâî'nin istediği düzeye ulaşmamış; hatta Nevâî'den sonra artarak devam etmiştir (Nevâî, 1941, s. 45).

1.3.3. Klasik Çağatay Dönemi (Nevâî dönemi, XV. yüzyılın son yarısı)

Nevâî devri olarak da anılan bu dönemde şiir ve edebiyat başta olmak üzere diğer sanat faaliyetleri büyük oranda, devletin yeni başkenti Herat ve civarında gerçekleştirilmiştir. Ali Şîr Nevâî ve Hüseyin Baykara'nın nezaretinde yapılan bu faaliyetlere her ikisi de aynı zamanda eserleriyle katkı sağlamışlardır. Çağatay Türkçesi, Nevâî'nin çabalarıyla şüphesiz en ihtişamlı dönemini bu yarım asırda yaşamıştır. Şair ve edip sıfatıyla Nevâî, zengin kültür birikimine sahip bir edip ve şair olmanın yanısıra şuurlu bir Türkçü ve Türkçecidir. Yaşadığı bölgede Farsça hâkim dil olarak hüküm sürmekteydi. Bu dönemde Türk şairleri arasında Farsça yazmak marifet sayılırken Nevâî bu görüşe karşı çıkarak Türkçe'nin Farsçadan daha zengin bir dil olduğunu göstermiştir (Argunşah, 2013, s. 41). Nevâî'nin yazdığı *Muhakemetül Lügateyn* ise bütün bu Türkçülük ve Türkçecilik ülküsünün ana kaynağı olmuştur.

Nevâî'den sonra bu devrin en önemli isimlerinin başında Hüseyin Baykara gelmektedir. Baykara, bu dönemde şairleri korumanın yanı sıra kendi şair yönüyle de döneme damgasını vurmuştur. Sarayında edip ve şairleri ağırlayarak, kendisinin de dahil olduğu şiir meclisleri kurmuştur.

Çağatay Türkçesinin klasik bir mahiyet kazandığı bu dönemde, Fars dili ve edebiyatının tesirlerinin çok açık bir şekilde görüldüğü eserler de yazılmıştır. Nizami, Salman-ı Saveci ve Hafız Şirazi gibi İran şairleri, klasik Çağatay şairleri tarafından bu dönemde bol bol okunup taklit edilmiştir (Komisyon, 1986, s. 18).

Herat gibi bir bilim ve kültür merkezinde klasik mahiyet kazanan bu edebî dil Kazaklar, Kırgızlar, Özbekler, Uygurların da kullandığı bir lehçe olmuş Babür zamanında ve Babür'den sonrada Hindistan'da uzun süre varlığını devam ettirmiştir.

1.3.4. Klasik Dönemin Devamı (Babür ve Şeybaniler Dönemi, XVI. yüzyıl)

XVI. asırda göçebe Özbeklerin Harezmi ve Mavereünnehr'i, Hüseyin Baykara'nın ölümünden sonrada Horasan'ı tahribata uğratması Timurluların bu sahalarda varlığının son bulmasına sebep olur. Timurluların dağılmasının ardından Orta Asyadaki siyasi istikrarsızlıkla başlayan bu kaotik ortam, bir süre sonra sosyal ve ekonomik hayata; oradan da kültür, sanat ve edebiyata aksetmiştir. Ancak Herat ve Semerkant gibi huzur

ortamının daha iyi olduğu yerlerde; özellikle saray ve çevresinde kültür ve sanat hayatı Baykara-Nevâî devrindeki gibi canlı olmuştur (Köprülü M. F., 2004, s. 152).

Şeybânîler devrinde bazı manzum ve mensur eserler Farsçadan Çağatayca'ya çevrilirken bazı ilim kaynaklarının ise Çağatayca yazılmaya başlaması Nevâî'nin milli bir dil şuuru yaratma fikrinin bu devirde meyvelerini verdiğinin göstergesidir. XV. yüzyılda ulaştığı klasik edebîyat mahiyetini XVI. yüzyılda da devam ettiren Çağatayca, Nevâî'den sonra Azeri ve Osmanlı sahalarında edebî dil olmuş hatta Azeri ve Osmanlı şairleri Nevâî'ye nazireler yazmıştır (Komisyon, 1986, s. 8).

Ercilasun, Çağatay edebî dili klasik devrinin 1600'de sona erdiğini ve bunun son Şeybânî hükümdarları Abdullah Han ve oğlu Abdülmü'min'in 1598'de ölümüyle Türkistan'daki birliğin sona ermesiyle gerçekleştiğini ifade eder (Ercilasun, 2005, s. 423).

1.3.5. Gerileme ve Çökme Dönemi (XVII-XIX. yüzyıl)

Orta Asya da ki siyasi birlik son Şeybani hükümdarı Abdullah Han dönemine kadar devam etmiştir. Şeybânîler Hive, Hokand ve Buhara Hanlıkları olmak üzere üç hanlığa bölününce bu hanlıklar kimi zaman siyasi birliği sağlamak için girişimlerde bulunmuş olsalar da tam anlamıyla bir başarı elde edememişlerdir. Hanlıklar Türkistan Türklerini geliştirmek için köklü reformlara kalkışmış olsalar da hem kendi içlerindeki iç savaşlar hem de birbirleriyle olan mücadeleler siyasi bütünlüğü sağlamaya engel olmuştur.

Bu dönemde edebî türlerde bir yenilik görülmemiş ve diğer dönemlerde olduğu gibi şiir üstünlüğünü korumuştur. Şeybânîler devrinde moda haline gelen tasavvuf şiiri bu dönemde etkisini kaybetmiş ve yerini yergi şiirlerinin aldığı bir döneme bırakmıştır. XIX. yüzyılda Hindistan'da bir devlet kuran Babür Şah, ulaştığı edebî seviyeyle Nevâî döneminin devamı sayılabilecek mahiyet kazanır. Bu devrin nadir eserleri *Şecere-i Türk* ve *Şecere-i Terakime* dönemin en önemli yazarı Ebu'l Gazî Bahadır Han'a aittir (Köprülü M. F., 2004, s. 255).

1.4. XIX. yüzyılda Orta Asya'nın Siyasi Görünümü

XIX. yüzyıl Orta Asya sahasında hanlıkların hem kendi aralarındaki mücadeleler hem de Sovyet rejiminin halk üzerindeki etkileri toplumsal hayatı olumsuz yönde etkilemiştir. Bu istikrarsızlık içinde halk birçok sorunla karşı karşıya kalarak bunalımlı

dönemler geçirir. Rus saldırılarına maruz kalan Türkler bir müddet bu saldırılara karşı koymaya çalışsa da sonraları buna boyun eğer. Hanlıkların kendi aralarındaki anlaşmazlıklar da bu durumun başka bir sebebi olarak gösterilebilir. Bütün bu olumsuzluklara rağmen bilim, kültür ve sanat faaliyetleri belirli merkezlerde gelişmesine devam etmiştir.

Şeybânî Han'ın ordusu, Şah İsmail Safevi ile yapılan bir savaşta bozguna uğramış, bu savaşta yaralanan Şeybânî Han'ın ölümünden hemen sonra ise devlet dağılıp hanlıklar ortaya çıkmıştır. Buhara, Hive ve Hokand olmak üzere üç devletçikten oluşan bu hanlıkların en genci Hokand Hanlığı'dır. En son kurulmuş olmasına rağmen bilim, kültür ve sanat faaliyetleri en fazla gelişmeyi, Hokand Hanlığı sınırları içerisinde göstermiştir.

Hokand Hanlığı'nda bilim ve sanatın bu denli gelişmesinde en büyük pay, Ömer Han ve eşi Nadire Hanım'a aittir. Kendisi de şair olan Ömer Han, şair ve bilim insanlarına sarayında yer vermiş, onlara destek olmuştur. Diğer yandan kendisi gibi şair olan eşi Mahler Ayim Nadire de şiir yazmak ve divan tertip etmek dışında sanata ve sanatkâra gereken ilgi ve hürmetten geri durmamıştır. Ancak XIX. asrın sonunda, Hokand Hanlığının Rus işgaline uğraması sosyal, siyasal ve kültürel hayatı olumsuz yönde etkilemiştir. Hatta bu olumsuzluk diğer hanlıklara da yansımıştır (Kızıltunç, 2015, s. 250).

Hanlıklar, kuruldukları günden itibaren Orta Asya mirasının sahibi olmak için birbirleriyle daima mücadele halinde olmuşlardır. Ancak bu hanlıklar bir yandan kendi aralarında mücadele ederken diğer yandan da edebî ve kültürel çalışmalarını sürdürmeye gayret etmişleridir.

Bu dönemde Çağatayca'nın mahalli unsurlardan da beslenerek gelişmesi, Çağatay diline ayrı bir zenginlik katmıştır. Ancak yazılan şiirler nitelik ve nicelik yönünden zayıf kalmıştır.

Son dönem Çağatay edebiyatına bakıldığında tezkireciliğin önem kazandığı görülür. XIX. yüzyılın sonunda Osmanlı edebiyatındaki batılılaşma, Çağatay edebiyatına da etki eder. Çağatay edebiyatı Hokand, Hive ve Buhara hanlıklarının yıkılmasının ardından iç savaşın kültürel hayatı da çökertmesiyle gerilemeye başlayarak yerini Özbek Türkçesinin temellerine bırakır.

1.4.1. Hive Hanlığı

Şeybânîlerin dağılmasının ardından XVI. asırdan XIX. asrın başlarına kadar varlığını sürdüren Hive Hanlığı, Harezm sınırları içinde kurulmuştur. Harezm’de, merkezi Ürgenç olarak kurulan bu hanlığın kurucuları İlbars ve Balbars Hanlardır. Kurulduğu günden beri Şeybânîler ile İran Safevi devletleri arasındaki mücadelelerde pek çok yıkıma maruz kalan Hive Hanlığı’nda Arab Muhammed Han (1603-1623) dönemi, devletin siyasi ve ekonomik açıdan ayağa kalktığı dönem olmuştur. Ülke, Harezm sınırları içerisinde olduğundan, başlangıçta “Harezm Hanlığı” şeklinde bilinirken Arab Muhammed Han, Ürgenç’te baş gösteren kuraklık nedeniyle burayı terk edip başkenti Hive yapmıştır. Bu tarihten sonra devletin ismi “Hive Hanlığı” olarak kalmıştır. Hanlık, Arab Muhammed Han ile Muhammed Rahim Han II (1623-1806) arasında geçen sürede, bir yandan iç karışıklıklarla çalkalanırken bir yandan da Nâdir Şah’ın¹ saldırılarına maruz kalmıştır. Bu saldırılar sonucunda bir kısım ahali göç ederken kalanlar ise başta mezhepsel olmak üzere çeşitli baskı ve zulümlere maruz kalmışlardır. XVIII. yüzyılın sonuna gelindiğinde, dışarıdan gelen saldırı ve dini baskılar etkisini kaybetmiştir. XIX. asrın başlarında tahta geçen Muhammed Rahim Han II (1806-1825), güttüğü akıllı politikalarla hem içerdeki karışıklıkları sona erdirmiş hem de Ruslarla kurduğu dostane ilişkiler sayesinde, ülkesine sulhu getirmiştir (Kızıltunç, 2015, s. 245-246).

Hive Hanlığında, tarih sahnesine çıktığı günden beri iç karışıklıklar ve savaşlar hiç eksik olmamıştır; ancak kültürel ve edebî faaliyetler de devam etmiştir. Özellikle “Feyruz” mahlasıyla şiirler yazan Muhammed Rahim Han II döneminde, şair ve yazarlar genellikle Han’ın himayesi altında ya da saray çevresinde gereken ilgi ve ihtiramı görmüşlerdir. Munis, Harezmî ve Agehî gibi bu coğrafyada yetişmiş şahsiyetler bahsi geçen ilgi ve ihtiramdan istifade ederek sanatlarını icra etmişlerdir. Dolayısıyla XIX. yüzyıl Hive Hanlığında, canlı bir edebî hayatın varlığından söze edilebilir. Muhammed Rahim Han döneminde, sarayda kurulan şiir ve musiki meclislerinde şairler, belirlenen konular üzerinde atışmalar yapmış, gazel ve kaside formlarında aşk,

¹İran’da Afşarlılar hânedanının kurucusu ve ilk hükümdarı (1736-1747). Muharrem 1100’de (Kasım 1688) Horasan’ın Destgird köyünde doğdu. Asıl adı Nedr (Nezr) Kulu’dur. Kuzey Horasan’ın Ebîverd sınır bölgesinde yaşayan Afşar Türkmenleri’nin Kırklı obasına mensup olup babasının adı İmam Kulu’dur (Azmi Özcan, “Nâdir Şah”, DİA, C. 32, s. 276-277).

şarap ve zamaneden şikâyet gibi Nevâî ve Fuzulî tarzında eserler yazmışlardır (Mallaev, 1965, s. 92).

1.4.2. Buhara Hanlığı

XVI. asırda Şeybânîlerin dağılmasının ardından ortaya çıkan hanlıklardan bir diğeri de Buhara Hanlığı'dır. Hanlığa giden süreç, Şeybânî hanı II. Abdullah Han'ın ölümüyle baş gösteren kargaşayla başlar. Otorite boşluğunun neden olduğu iç karışıklıklar, ahaliyi harekete geçirmiş; alınan ortak kararlar Astrahanlı Yar Muhammedi'in oğlu Baki Muhammed, 1599'da hanlığın başına getirilmiştir. Ancak bu da kesin bir çözüm olamamış; Buhara Hanlığı, hâkimiyeti süresince çatışmaların ve iç çekişmelerin merkezinde yer almış, cehaletin ve yoksulluğun hüküm sürdüğü bir hanlık olmuştur. İran ve Ruslara karşı Osmanlılarla iyi ilişkiler kursalar da mesafeden dolayı bu ilişkiler faydalı olmamıştır. Nihayet XIX. asra kadar varlığını korumuş olan Buhara Hanlığı, 1868'de Rusların bölgeyi işgaliyle tarih raflarındaki yerini almıştır (Kızıltunç, 2015, s. 247).

İki başlı yürütme sisteminin olduğu Buhara Hanlığında, siyasi işleri yürüten han ile dini ve örfi işleri yürüten han başkaydı. Dolayısıyla ülke, daha ilk günden itibaren kendini bir keşmekeşin içinde bulmuştur. Diğer yandan tahtta oturan hanlar, saraylarında bolluk içinde yaşarken, halk açlık, sefalet ve liderlerinin siyasi ve manevi esareti altında yaşamaktaydı. Bu sebeple de mevcut olumsuzluklarla mücadele etmekten, edebî ve ilmi çalışmalara gerekli özen gösterilememiş adı geçen faaliyetler çok sınırlı bir çevrede ve sınırlı kişiler arasında kalmıştır. Dolayısıyla Buhara Hanlığında kayda değer edebî eserler verilememiştir (Mallaev, 1965, s. 93).

1.4.3. Hokand Hanlığı

Şeybânîlerin dağılmasından sonra ortaya çıkan üçüncü hanlıktır. 1700'lü yıllarda Hive ve Buhara hanlıklarındaki iç çekişmelerden bunalan halkın bir araya gelerek kurdukları bir devlettir. Hokand, İsfere ve Mergilan çevresinde kurulan hanlığın ilk sultanı Şahruh Big'dir. Âlim Han, ülke topraklarını en fazla genişleten handır. Onun döneminde Ahangaran Vadisi, Çimkent, Seyram, Hokand (Hocend), Taşkent ve Oratepe ülke sınırlarına dâhil edilmiştir.

Hokand, aynı zamanda Orta Asya dil ve edebîyatlarının alt yapısını hazırlayan ve bu edebîyatlara kaynaklık eden muhitlerden biridir. Köklü bir geçmişi bulunan Hokand

edebî muhitinde XVIII-XIX. asırlarda şiir ve edebîyat, saray ve çevresi ile taşra olmak üzere iki ayrı koldan gelişmesini sürdürmüştür. Saray ve çevresindeki şairler daha çok güzel, güzelin hal ve vasıfları, aşk acısı gibi bireysel konuları işlemiş ve hanların sağladığı barış ve huzur ortamından bahsetmişlerdir. Taşra şairleri ise daha çok günlük yaşam kavgaları, toplumun aksayan yönleri, sosyal adaletsizlik, kadının toplumdaki yeri gibi toplumsal konuları ele almışlardır. Ayrıca saray dışındaki şairler, halkın dini duygularının kullanılarak adaletsizliğin sindirilmeye çalışıldığını ifade etmişlerdir (Kayumov, 1961, s. 74).

Hokand edebî muhitinde Fazlî, Edâ, Gâzî, Mahmûr, Nâdire, Üveysî, Ömer Han gibi önemli isimler yetişmiştir. Hokand edebîyatında gazel ve muhammeslere geniş yer verilmiş; geleneksel şiir tarzının yanında epik türlerden sayılan destancılık da önem kazanmıştır. Bu dönemde Tacik ve Özbek edebî eserleri de yazılmaya başlamıştır. Ancak bu dönemin pek çok eseri günümüze ulaşmamıştır (Kayumov, 1961, s. 53).

Hokand Hanlığında klasik Çağatay edebîyatının son demlerinin yaşandığını söylemek mümkündür. Bu ortamın hazırlanmasında en büyük pay sahibi ise Hokand Hanı Ömer Han'dır. Kendisi de şair olan ve "Emîrî" mahlasıyla şiirler yazıp divan tertip eden Ömer Han, edip ve şairlere sarayında yer vermiş ve onlara hamilik etmiştir. O, tahta geçtikten sonra çalışmalarına daha çok kültürel ve edebî yönde ağırlık vermiştir. Kendi gibi şair olan eşi Nadire Begüm ile Hokandı önemli bir edebî muhit haline getirirler (Kızıltunç, 2015, s. 245-249). Bu dönemde edebîyat çok canlı ve çok parlaktır. Dönemin şairleri adeta Nevâî ve Fuzuliyî taklit eden şairlerin bir kuvvet gösterisine sahne olur.

Klasik devrin en güzel şiirlerini yazmış ve klasik edebîyatı en iyi işlemiş kişilerden olan Ömer Han, divanında muhammes, gazel, müseddes ve tuyuklara yer vermiştir. Eserlerinin başlıca konusu ise aşk ve şarap olmuştur. Ömer Han'ın kendisi sadece şiir yazmakla kalmamış; adeta sarayını bir sanat mektebi haline getirmiştir. Onun sarayında yetmişden fazla şair bulunmaktaydı. Bunlar arasında Namenganlı Fazlî, Gülhanî, Hazık, Mahmur, Mücrim vb. ile dönemin önemli üç kadın şairi Mahzune, Üveysî ve Ömer Han'ın karısı Nadire vardır (Eckmann, 2003, s. 218).

1.4.4. Üveysî'nin Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri

1.4.4.1. Hayatı (1780-1845)

Cihan Hatun Üveysî, 1780'de Mergilan da doğmuştur. Şair bir babanın ikinci evladı olarak dünyaya gelen Cihan Hatun ilk eğitimini öğretmen olan annesi Çinni Bibi'den almıştır. Babası Sıddık Divane Kayner, dokumacı ustasıdır. Bunun yanında şairliği de vardır. Sıddık Divane'nin şairlik yönü, gelecekte Üveysî'nin şiir yazmasında olumlu etki sağlamıştır. İyi bir çocukluk geçiren Üveysî, abisi Ahuncan'dan aruz ve muamma dersleri almış, musikiyle de ilgilenmiştir. Üveysî'nin sanata ve şiire aşina sanatkâr bir aile ortamında büyümesi, onun daha küçük yaşlarda, edebiyata ve özellikle şiire ilgi duymasını sağlamıştır. Kendini yetiştirme adına okuma, araştırma ve öğrenme hevesiyle dolu olan Üveysî, şiir yazmaya başlamadan önce Nevâî, Lütî, Bâbü, Fuzûlî ve Meşreb gibi Türk şairleriyle Hâfız ve Câmî gibi Fars-Tacik şairlerinin sanatını ve eserlerini de ayrıntılı bir şekilde incelemiş; özellikle Fuzûlî ve Nevâî'den çok etkilenmiştir (Taşmatova & Tuy, 1978, s. 158-165).

Üveysî, çok genç denilebilecek bir çağda Hacıhan adlı zannatkar biriyle evlenir. Bu evlilikten Muhammed Han ve Kuyaş Han adlı, biri erkek diğeri kız iki çocuk sahibi olur. Ancak kimi kaynaklarda kocasının ölümü üzerine kimi kaynaklarda ise geçimsizlik yüzünden evlilikleri son bulur. Evliliğinin son bulup anne ve babasının da ölümüyle iki çocukla dul kalan Üveysî, geçimini öğretmenlik yaparak sağlar. Hayatı boyunca bütün zorluklara rağmen sanattan özellikle şiirden uzak kalmayan Üveysî'nin şöhreti Hokand'a kadar yayılır. Üveysî'nin Hokand sarayına gelmesine Ömer Han'ın eşi Nadire'nin arkadaşları Kökebibi ve Kazuhan'ın tavsiyeleriyle olur. Hokand sarayına giren Üveysî, güzel ahlakı, terbiyesi ve başarılarıyla sarayda kendine önemli bir yer edinir ve bu tarihten sonra Nadire'nin en yakın arkadaşı ve sırdaşı olur. Kendisi gibi şair olan Nadire ile birlikte Üveysî, uzun bir süre sarayda sanatlarını icra ederler. Sarayda kazandığı bu iltimas onun halk arasında da şöhretine şöhret katar. Hayatının en canlı ve parlak dönemini Ömer Han sarayında Nadire'nin korumasında geçirir. Ancak Ömer Han'ın ölümünden sonra tahta geçen oğlu Madeli Han, acımasız ve zalim tabiatlı biridir. Daha ilk günden itibaren Üveysî'ye, annesi Nadire'ye rağmen kötü yaklaşır ve onu sarayda istemediğini belli eder. Madeli Han sonraları Üveysî'yi istemediği bir evliliğe zorlamakla yetinmez, 14 yaşındaki oğlu Muhammed Hanı kendine muhafız yapar.

Buhara emiri Nasrullah'ın Hokand'ı işgal edip Madeli Hanı katledinceye kadar Üveysî bu zulme maruz kalır. Hokand'da yalnız kalan Üveysî tekrardan Mergilan'a döner ve ömrünün sonuna kadar burada yaşar (Kızıltunç, 2012, s. 739)

Üveysî'nin kötü talihi Mergilan'a döndükten sonra da devam eder. Bir yandan hayat mücadelesine devam ederken diğer yandan çocuklarının peş peşe ölümüyle sarsılır. Bunlardan, kendi gibi şair olup "Mecnun" mahlasıyla şiirler yazan oğlu Muhammed Han, Buhara emirinin Hokand'ı işgali sırasında öldürülür. Kızı Kuyaş Han ise Atınçe adlı bir kız çocuğu doğurduktan sonra genç yaşta ölür. Çocuklarının ardına ölümü, hayatla tek başına mücadele eden Üveysî'yi fazlaca derinden etkiler ve 1845'te doğduğu yer olan Mergilan'da vefat eder (Kızıltunç, 2012, s. 740).

1.4.4.2. Edebî Kişiliği

Üveysî'nin eserlerine ve sanatına yönelik çalışmalar Ekim Devrimi'ne kadar dayanır. Zamanla bu çalışmalar artarak şaire hakkındaki mevcut bilgilere ulaşılır. Bu bilgiler ışığında Üveysî'nin hem klasik edebîyat geleneklerine uygun hem de çağının sorunlarını dile getiren sosyal içerikli şiirler yazdığı görülmektedir. Buna göre aşk, tabiat güzellikleri, zamaneden şikâyet, vefa duygusu, kadının toplumdaki yeri ve bilge kadın tipi en çok işlenen konular olarak öne çıkmaktadır. Üveysî, duygularını bir ressam titizliğiyle tasvir etmiş; adeta kelimelerle resim yapmıştır. Diğer yandan kadının toplumdaki yerini ve problemlerini ifade ederken onun her durumda vefalı davranmasını; aksi bir durumun hoş karşılanmayacağını da ilave etmiştir (Celalov, 1980, s. 45).

Üveysî, Hokand sarayında bulunduğu dönem de dahil olmak üzere, içinde yaşadığı topluma karşı daima saygılı olmuş; bu saygının gereği olarak topluma ait her değeri olduğu gibi kabullenmiş, entellektüel bir sanatkârdır. Mesela "dindar" biri olmamasına rağmen, "din"i sıkça konu edinmiştir. Şaire için din, bir inanç sistemi olması yanında, toplumun çok önemli kültürel ögesi sıfatıyla saygıya değerdir. Diğer yandan "zahit" tipine, klasik şiirin geleneksel anlayışı çerçevesinde yer yer eleştirel yaklaşımlar da sergilemiştir. Bu bağlamda Üveysî, züht ve takva yerine; kâmil insan, vefa, aşk gibi bireysel konuları büyük bir ihtirasla savunmuştur" (Kızıltunç, 2012, s. 741). Kısaca Üveysî, yaşadığı topluma karşı sorumluluklarının bilincinde; onların sorunlarını titizlikle ele alıp gerçekçi bir dille ortaya koymuştur.

Üveysî'nin geçirdiği acılı hayatı, maruz kaldığı zulümler eserlerinin konusuna yansımış ve bu sıkıntıları kimi zaman eleştirel bir dille kimi zaman ise aşkla harmanlayarak işlemiştir. Sanatkârın dili sade olup anlatım tekniği sağlamdır. O, Özbek halk dilini mübalağa, kinaye, mecazlı söyleyiş ve istiare gibi çeşitli söz ve anlam sanatlarıyla zenginleştirerek kullanır (Rezzakov & Abdullaev, 1963, s. 14).

Üveysî'nin, başta Nevâî ve Fuzulî olmak üzere klasik şiirin önde gelen şairlerine nazireler yazması, çağdaşı şairler arasında adından söz ettirmiştir. Onun bir başka özelliği de “Çistan” şairi olmasıdır. Çistan, manzum bilmece anlamına gelen Farsça kökenli bir sözcüktür. Bir tür şiir sanatı sayılan bu tür bir şeyin özelliklerinin anlatılıp “o nedir” sorusu yöneltilerek tasvir edilen nesneyi veya şeyi sormaktır. Türk edebiyatındaki bilmeceyle lügazın karşılığıdır ve divanların sonunda yer alan bir türdür. Çeşitli yollarla çistan yazan Üveysî'nin 53 tane çistanı vardır ve bunların bazılarında ebced hesabını kullanmıştır (Kızıltunç, 2012, s. 741).

1.4.4.3. Eserleri

Çeşitli kaynaklarda Üveysî'nin dört divan ve iki destan hazırladığına dair bilgilere rastlanmaktadır. Ancak bu divanların müellif nüshalarına dair günümüze ulaşan kesin bir bilgi mevcut değildir. İstinsah edilen üç divanın el yazması ise Andican Pedagoji Enstitüsü Kütüphanesi'nde saklıdır.

1960'larda Halcanbibi Magzi Hanım tarafından istinsah edilen bu yazma divan 404 sayfadan ibaret olup 5628 beyitten oluşan bu divanda diğerlerine göre 300 den fazla şiir vardır. Biruni Enstitüsü'nün el yazmaları bölümünde saklanan bu divanda 269 gazel, 29 muhammes, 55 müseddes, 1 murabba, çistan ile *Kerbelaname* veya diğer adıyla *Dastan-ı Hasan* ile *Hüseyn ve Vâkıât-ı Muhammed Alihan* adlı destanları da mevcuttur. İkinci divanı 161 sayfa olup 2093 beyitten oluşur ve diğer divandaki nazım şekilleri kullanılmıştır. 1870-71 yıllarında istinsah edilen üçüncü divan ise 228 sayfa olup, farklı şiir türlerinden meydana gelir ki bu divan bizim üzerinde çalıştığımız divandır. (Tolkun, 2001, s. 172).

Kerbelaname veya diğer adıyla *Dastan-ı Hasan* ile *Hüseyn* adıyla anılan destanında Hz. Muhammed'in torunlarının Kerbela'da nasıl susuzluk ve cefa çektiklerini anlatmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SES BİLGİSİ

2.1. Ünlüler

Eckmann, Çağatay Türkçesinde dokuz kısa ünlü olduğunu ve (a, é, e, ı, i, u, ü, o, ö) Arapça ve Farsça kelimelerde kullanılan (ā, ī, ī, ū, ō) beş uzun ünlü ile beraber bu sayının 14'e çıktığını belirtmiştir.

	KALIN ÜNLÜLER (Art ünlüler)		İNCE ÜNLÜLER (Ön ünlüler)	
	Geniş	Dar	Geniş	Dar
Düz	a	ı	e,é	i
Yuvarlak	o	u	ö	ü

Çağatay Türkçesinde Türkiye Türkçesindeki gibi iki ünlünün yan yana gelmemesi olayını Eckmann, öz Türkçe sözlerde dil bilgisi kuralına göre iki ünlü yan yana gelmez iddiasıyla açıklamış ve bu duruma engel olmak için araya “y” koruma ünsüzünün geldiğini belirtmiştir. Arapçadan alıntı kelimelerde ise hemze'nin tam telaffuzu gerçekleşmediği için yine iki ünlü arasına bağlayıcı “y” ünsüzünün eklendiğini belirtmiştir (Eckmann, 2017, s. 31).

‘Işık otu her kimde bolsa **nāleyu** feryād éter(16) nāle+(y)u

Eski Türkçede kelime başındaki e- sesi yaygın olarak Çağatay Türkçesinde e- ile i- arasındaki bir sesi karşılayan kapalı e (é) ile gösterilmiştir.

Derd ehl-i **émes** yürmese Loğman eşikinde(118) émes: değil

‘Arzım **èşik** Közihānım keşim yoğ aldı sendemu (107)

éşik: eşik (Mahmud K. , 2015)

Çağatay Türkçesinde kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık uyumu adı altında değerlendirilen iki ünlü uyumu vardır.

2.1.1. Kalınlık-İncelik (Önlük-Artlık) Uyumu (Dil Uyumu)

Kalınlık incelik (önlük-artlık) uyumuna göre kalın ünlülerden sonra kalın ünlüler gelirken, ince ünlülerden sonra ise ince ünlüler gelir. Türkiye Türkçesinde de var olan bu uyumun bazen istisnai durumlarında yaşandığı görülür.

Cānānıma cān **bolsa** kerek deb kece-ķündüz (23)bol-sa

Mendin ne için şehd sözüñg men^c **kılursan** (20) kıl-ur-san

Arapça ve Farsçadan alınmış kelimelerde önlük-artlık uyumu Çağatay Türkçesinin asli kelimelerinden farklıdır. “ı ve î” ünlülerini içeren Arapça ve Farsça kelimelerin tamamı art ünlülü (a, ı, o, u) ekler alırlar (Teres, 2013, s. 54).

Ķadīmdur barı ĝam astıda bir serv-i revān bā^cis(17)

Ķalāyıkđın dil özgeni ģalāyık izlegen ŧeb-rüz(90)

2.1.2. Düzlük-Yuvarlıklık Uyumu (Dudak Uyumu)

Düzlük-yuvarlık uyumuna göre yuvarlak ünlülerden (o, ö, u, ü) sonra geniş düz (a, e) ya da dar yuvarlak (u, ü) ünlü gelmesidir. Türkiye Türkçesinde sağlam bir uyumdur.

Urma **köksüme** yüz ģār bolmasun puşeymānlar(30)

Ķamım cemāli refiķim din-u **közüm** mānⁱ (97)

Közün tā intizār èylep **yolunĝga** termürüb her kün (106)

Ancak Çağatay Türkçesinde bu uyumun sağlanamadığı bazı ekler mevcuttur. “Düzlük- yuvarlaklık uyumunun bulunmadığı ek ve yardımcı ünlüler şöyledir: +çı, +çi / +çuk, +çük / +ĝu, +ĝü / +ĝun, +ĝün / +ĝur, ĝür / +ĝuz, ĝüz / +ur, ür / gibi yapım ekleri, bilinen geçmiş zaman teklik üçüncü şahıs eki, ayrılma hal eki, ilgi hal eki, -mıŧ/ -miŧ sıfat-fil eki, -sız /-siz olumsuzluk eki bilinen geçmiş zaman çokluk birinci şahıs eki, mu / mü soru eki” (Teres, 2013, s. 55).

Düdsız rü-ŧen berür kim bezm ara men besī (139)

Anı dur **bilĝuĝlar** gevheri nā-yāblardındur (148)

2.1.3. Ünlü Düzleşmesi

Çağatay Türkçesinde bazı kelimelerde ünsüzlerin birbirini etkilemesi sonucu Eski Türkçeye karşılaştırdığımızda düzleşmeye uğradığı görülür. Ele aldığımız gazelerde ünlülerin düzleştiği bazı örnekler şu şekildedir:

Oşal kündin **beri** yüz derd pinhāndur neçük èylep (153)

ET berü> ÇT beri

Manzur èmes **bölek** keş ilkimde yoktur bir kümüş (107)

ET bölük> ÇT bölek

Muhabbet tühmin ekdim hirmān-ı gamnı **kötermiş** dil (117)

ET kötür> ÇT köter

Nola Veysī cānını pervāne yanğlıg **ortagay** (19) ET ortu> ÇT orta

Eski Türkçede söz içi -ü- sesi Çağatay Türkçesinde -e- sesine dönüşmüştür.

Perdeni yüzdin **kötergil** bizlere éy āftāb (4)

(DLT kötür-: kaldırmak s.742) köter- (Mahmud K. , 2015)

Eski Türkçede, kelime sonundaki -u sesi Çağatay Türkçesinde -a sesine dönüşmüştür.

Nola Veysī cānını pervāne yanğlıg **ortagay** (19)

(DLT ortu: orta s.778) (Mahmud K. , 2015)

Türkiye Türkçesinde kelime içindeki -e- sesinin Çağatay Türkçesinde -i- sesine, -i- sesinin ise -e- sesine dönüştüğü ünlü düzleşmelerine rastlanır.

Bīhamdillāh māh-ı t̄al'āt kaşıda cān **fidā** kördüm (72) (TT feda)

Yene gül handesi-dek uşbu dem falımğa külmişler (40) (TT yine: tekrar)

Türkiye Türkçesinde kelime içindeki -ü- ünlüsü -e- ünlüsüne dönüşmüştür.

Yerümes şubh ikbālım yine k̄azib kuzübında (111) (TT yürü-: yürümek)

2.1.4. Ünlü Düşmesi

Üveysi gazellerinin incelendiği bu çalışmada bazı sözcüklerin ek aldıktan sonra orta hecedeki ünlünün düştüğü durumlar tespit edilmiştir. Bu durum yalnız Çağatay Türkçesinde değil Türkiye Türkçesinde de görülen bir ses olayıdır.

İçipdur lâle ul Ferhâdnı **bağrın** hün-âbıdur (36) bağ(ı)rın

Eger tūī tasamı èylese ger **ağzıdın** sözni (21) ağ(ı)zıdın

Oğlum ötigin eskisi çermlegen èrdi bir kase (107) oğ(u)lım

Gül ırışkın dāğıda kim ʿandelīb **köksüğe** bolğaç cā (144) kök(ü)siğe

Bazı ünlü düşmeleri zamanla kalıcı hal almıştır. İncelediğimiz gazellerde görülen kalıcı ünlü düşmeleri şu şekildedir:

Barça ramcur ehli eşkiŋga şifā tapgay kelip (8) bar(ı)ça

Körmegey Leylîni Mecnün közü **birle** kimseler (75) bir(i)le

Ul kūyaş yüz **üzre** zülfin ʿanber-efşān eylegeç (19) üz(e)re

ʿArz-ı dilimni **aytayın** bir nazar ét nigār sanğa (1) ay(ı)t-

2.2. Ünsüzler

Çağatay Türkçesinde “b, c, ç, d, f, g, ğ, h, k, k̄, l, m, n, n̄g, p, r, s, ş, t, v, w, y, z, ʿ(ayın)” olmak üzere 26 ünsüz harf bulunur. Bu ünsüzler ses tellerinin titreşimiyle çıkarılınca ötümlü; titreşimsiz çıkınca ise ötümsüzdür. Eckmann, Çağataycada ki ünsüzleri bu tablo ile sınıflandırmıştır:

	Kapalı		Açık		Yarı Açık		Akıcı		Genizsi	Yarı ünlü
	ötlü	ötsz.	ötlü	ötsz.	ötlü	ötsz.	ötlü	ötsz.		
dudak	b	p							m	v
Diş- dudak			v	f						
Diş	d	t	z	s			r	l	n	
Diş- damak			j	ş	c	ç				y
damak	g	k								
Art. damak		ķ	ġ	ħ			l	ŋ		
Gırtlak		ˢ		ħ						

(bknz. (Eckmann, 2017, s. 39)

“Çağatay Türkçesinin asli kelimelerinde c, j ve ʿ(ayın) ünsüzleri hiçbir zaman bulunmazlar. ŋ ünsüzü ise yalnızca Türkçe kelimelerde yer alır. Türkiye Türkçesinde nasıl ki kimi harfler kelime başında bulunmaz, Çağatay Türkçesinde de asli kelimelerin başında bulunmayan harfler vardır. Bunlar c, f, g, ġ, ħ, j, ˢ (ayın), ŋ, r, ş, v, z harfleridir. Çağatay Türkçesinde kelime başında iki ünsüz yanyana gelmez, ancak kelime içinde ve sonunda ikizleşme görülebilir” (Teres, 2013, s. 56).

Dil āra **şemˢ-i** rūşenim her ne sır āşkār saŋga(1) şemˢ: Arapça

Cemālinġ iştīyākı tüşdü **könġlümġe** aya dilber (13) könġ(ü)l: Türkçe

Қaysı **hüş-yār** ehli dur cemˢi ħarīdār olmaġan (96) hüş: Farsça

Her yan demegil zübde-i **gūlzārınġa** maḥşüş (57) gūlzār: Farsça

Arapça ve Farsça’dan alıntı kelimeler Çağatay Türkçesinde çoğunlukla art damak ünsüzlü ekler alırlar (Eckmann, 2003, s. 85).

Devāneliġ izhar éter bolsam ʿaceb yok (28) devāne+liġ

Özim munda turup kelsun dedim taķım **temāşāġa** (13) temāşā+ġa

2.2.1. Genizsileşme

b->m-

Türkiye Türkçesinde önsesteki b- seslerinin Çağatay Türkçesinde Eski Türkçedeki m- şeklini koruduğu görülmüştür.

Mendek neçe rasvāsığa reftār-ı ʿibādet(12) (ET men > ÇT men> TT ben)

Her şāh **miñg** elvānlı semer ğayr-ı muḳarrer (27)

(ET miñg> ÇT miñg > TT bin)

Ki gūyā yastanıp miñg nāfe-i her tārā **moyunda** (110)

(ÇT moyın>TT boyun)

2.2.2. Göçüşme

Çağatay Türkçesinde bazı kelimelerde ünsüzlerin yer değiştirdiği görülmüştür.

Bul cihān **yamğur** suvidur ʿömrüñg üstüde hūb-āb (4)

(TT yağmur>ÇT yamğur)

Ki bülbül nāle efgān èylemekni mendin **örgendi** (146)

(TT öğren-> ÇT örgen-)

Be-nā-gah dilberim şārıga tebretsenğ ḳadem taḳşır (39)

(TT tepret- > ÇT terbet-)

2.2.3. Tonlulaşma (Ünsüz Yumuşaması)

Çağatay Türkçesinde Türkiye Türkçesinden farklı olarak bazı tonlu ünsüzlerin tonsuz şeklini koruduğu görülür. İncelediğimiz gazelerde görülen bazı örnekler şu şekildedir:

t- > d-

Türkiye Türkçesindeki önsesteki d- seslerinin Çağatay Türkçesinde Eski Türkçedeki t- şeklini koruduğu görülmüştür.

Ṭil zikrini ğavgāsıdın ḥalḳ-ı ʿacem olturgusı (140)(TT dil> ÇT ṭil)

Yağlınıñ andağ **tiker** men yār müjgānım bilen (100) (TT dik- > ÇT tik-)

Keçeler **tüşsenğ** hayālimge mebādā éy şanem (45) (TT düş- > ÇT tüş-)

2.2.4. Tonsuzlaşma

ğ- / g- > k- / k-

Türkiye Türkçesinde önsesteki ğ- / g- sesleri, Çağatay Türkçesinde k- / k- şekliyle korunmuştur.

Haḫāmı Taynı körünğ boldu münevver bu **keçe** (114) (TT geçe > ÇT keçe)

Körmedim mundağ cihānda muḫtesib-i nerm dil (50)

(ET kör- > ÇT kör- > TT gör-)

Külersen käh-käh eylep ne sebepdin Veysīyi nādān (68)

(ET kül- > ÇT kül- > TT gül-)

2.2.5. Sızıcılışma

-k- / -ğ- / ğ-

Çağatay Türkçesinde kendinden sonra aldığı ekle -k- / -ğ- / ğ- ünsüzlerinin değiştiği görülmüştür.

Yār ğayr eylep seni vaşl olmamış éy **özlüğüm** (2) öz+lük+üm

Üveysī isteme tendin **tiriklik** yār ağıyāra (154)

tirik+lik (Mahmud K. , 2015, s. 883)

-b- / b- > v- / -v-

Türkiye Türkçesindeki -v- / v- sesinin Çağatay Türkçesinde -b- / b- şeklini koruduğu görülmüştür.

Yalbarmak işim érdi kũ-şād olmadı gülzār (27) (TT yalvar- > ÇT yalbar-)

Barıp küyide tapmam bilmedim yā ictinābıdın (98) (TT var- > ÇT bar-)

Hüblıgdın közleriñ **berdi** ḫaber zāğulbasar (45) (TT ver- > ÇT ber-)

2.2.6. Ünsüz İkizleşmesi

Eski Türkçede sayı bildiren kelimelerin ortadaki ünsüzünün ikiz kullanımı Çağatay Türkçesindeki sayılarda devam ettirildiği görülür.

Қавслар kim **ikki** āhūy-ı ğızāl üstindedur (43) (ET ikki > ÇT ikki > TT iki)

Alarmen gāh-nā-gāh **yetti** nā-ķābīlge řanbūrum (116)

(ET yetti > ÇT yetti > TT yedi)

Şāyed ħaber-dār olsa řāh **tokkız** felekdin öttü āh (107)

(ET tokkız > ÇT tokkız > TT dokuz)

2.2.7. Ünsüz Düşmesi

Türkçenin birçok devresinde bazı kelimelerde ünsüz düşmelerinin yaşandığı hatta bu ses düşmelerinin kullanımı kolaylaştırdığından kalıcı hale geldiği görülmüştür.

Berur şer'i melīñiñ murġ-ı **cāna** lezzet-i ma'ni (10) cānga > cāna

Tün ü kün èyledim bir Leylī-veř vāřfın **tile** mezkūr (40) tilge > tile

Eski Türkçede kelime başındaki bazı ünsüzlerin Çağatay Türkçesinde korunduğu görülmüştür. Türkiye Türkçesinde ise bu seslerin zamanla kaybolduğu görülür.

b-> Ø

Bolmadı mundağ müyesser Hāce-i Ahrārsız (50)

(ET bol- >ÇT bol- >TT ol-)

y->Ø

Yıġlasa her Yūsufın bir Ya'ķūb-ı Ken'ānı bar (29)

(ET yıġla- /ıġla > ÇT yıġla- > TT aġla-)

2.2.8. Dudaksılaşma

Eski Türkçedeki w- ünsüzü Çağatay Türkçesinde v- ünsüzüne dönüşmüştür.

Dil şirildi ul **suvdın** āb-ı ħayātı rāst éken (95) (ET suw > ÇT suv > TT su)

İKİNCİ BÖLÜM

ŞEKİL BİLGİSİ

3.1. İsim (Ad)

Canlı-cansız varlıkları, nesnelere ve kavramları karşılayan söz ya da söz öbekleri isim diye nitelendirilir. Bu isimler kendi arasında karşıladıkları nesnenin nitelik, durum ve hareketlerine göre özel, cins, somut, soyut ad gibi başlıklar altında değerlendirilir.

3.1.1. Özel İsimler

Özel isimler belli bir varlığı karşılayan ifadelerdir. Özel adlar doğrudan adı oldukları varlıkları göstermeleriyle diğerlerinden ayrılır. Söz gelimi Ankara deyince belli bir şehir akla gelmektedir. Buda o isme özel ad anlamı katar (Demir & Aslan, 2009, s. 141). Üveysî gazellerinde özel isimlere oldukça yer vermiştir:

3.1.1.1. Şahıs İsimleri: Mecnun (22), Nurullāh (116), Ahmed-i Muhtār (152), Hāce-i Said Hasan (152), Mesih (152), Mesihā (95), İskender (121), Luqmān (118), Yusuf (118), Ferhād (105), Şirin (105), Süleymān (97), Leyli (36), İsa (38), Loqmān (41), Rābi'a (49), Hāce-i Ahrār (50), Hızır (50), Süleyman (54), Süreyya (67), Ya'kūb (82), Züleyhā (105), Veysî (110), Kayş (110)

3.1.1.2. Yer İsimleri: Bedahşān (67), Mıs(ı)r (97), Ken'ān (97), Hokand (107), Şādmān (107), Mergilan (16)

3.1.2. Cins isimler

3.1.2.1. Akrabalık İsimleri: ferzend (98), oğ(u)l (107)

3.1.2.2. Alet İsimleri: sāz (62), tanbur (102), nāvek (132), tāle (115), çeşme (80), bulāğ (63), oğ (31), minkān (147), közgü (12), hançer (123), zincir (35), mir'at (42)

3.1.2.3. Bitki İsimleri: çemen (21), serv (21), sünbül (61), nergis (134), bādām (42), gül (42), hadeng (132), sebze (4), lālezār (1), giyah (89)

3.1.2.4. Dini Kavramlar: şükr (97), Hamdulillah (39), ruhsār (116), Kevser (18), Haқтаālā (29), Leyletü'l kâdri (41), Şükri'llāh (50), islām (50), cennet (61), gilmān (61), hūr (61), Hudān (69), Elhamdulillāh (71), Bihamdillāh (72), Elminneti li'llāh (73),

ilāh (82), din (85), secde (92), mescid (92), Kevser (93), haydar (93), zekāt (95), perverdigār (99), hū (100), Beytullāh (101), kıyamet (136), tamuğ (136), sevāl (71)

3.1.2.5. Gökbilim İsimleri: kıyaş (71), āy (71), hilal (71), sehāb (75), kün (84), keçe (12), kündüz (12), tün (29), māh (2)

3.1.2.6. Hayvan İsimleri: tavus (10), kebk (10), bülbül (26), kuş (35), andelib (73), āhū (73)

3.1.2.7. Kıyafet İsimleri: keş (108), yağlığ (100), libās (55), rumāl (100), ser-pūş (43)

3.1.2.8. Mevsim İsimleri: zemistān (70), bahār (24), kış (62), yāz (62)

3.1.2.9. Organ İsimleri: köz (63), kol (102), zeban (102), kaş (42), kipriğ (42), yüz (42), dehān (42), put (102), kadem (18), rūy (110), dest (82), kulāk (107), dehen (113), meşām (135), zenahdān (141), dil (109), bāş (117), gīsu (59)

3.1.2.10. Unvan İsimleri: devletbegim(107), sultan(118)

3.1.2.11. Yiyecek ve İçecek İsimleri: bāl (105), şeker (144), suv (59), sebze (142), şerbet (10), bostān (46)

3.1.2.12. Renkler: lācuverd (55), kızıl (68), beyaz (72), āk (82), ebreş (100), siyah (125), niligün (115), beyzā (42)

3.1.3. İsim Yapım Ekleri

3.1.3.1. İsimden İsim Yapım Ekleri

+ār

Dil ārā şem^c-i rüşenim her ne sır **āşkār** sañga (2)āşk+ār

Seniñ birlen bir**ār** dem öltürürge tapmadım fırsat (13)bir+ār

+lık / +lig / +luğ / +lüg

“Bu ekler kadim ve aynı zamanda işlek ekler olup, genellikle yer, alet, soyutluluk, topluluk, meslek, sanat, siyasi ve inanç, herhangi bir cereyana mensupluk vb. bildiren isimler meydana getirirler” (Zeynalov, 1993, s. 48). Bu ek eklendiği kelimelerden somut isimler, zaman uzunluğu gösteren sözcükler türetir.

Bu firāk otıda koyup köngül ètip érdi cismime **za'flıg** (120)za'f+lıg

Nutq-ı şirininğge sen **hāmūşlıg** ser-pūşnı ét (43) hāmūş+lıg

Ƙaranğı boldu ʿālem közime uşbu **cüdālıkdın** (80)cüdā+lık+dın

+ça / +çe

Çağatay Türkçesinde isimlere küçültme ve eşitlik anlamı katmak için kullanılan bir ektir.

Fehmīnni nūrī ānī muƘarrer **behāça** yoğ (71) behā+ça

+ağ / +ek / +lek

Eklendiği isme genellikle küçültme, acıma ve sevgi anlamları katar.

Ƙatlı olduğum ul **nāvek-i** hūn-hārınğı körgeç (20) nāv+ek

Dergāhınğdın men **yırağ**u gerçi bu nālem yağın (74) yır+ağ

+çek/ +çāk / +çen / +çañg

Eklendiği isme küçültme ve benzetme gibi anlamlar katan bazende alet ismi yapmada kullanılan bir ektir.

Közler sevādı boldu kim misli **ğömürçāk** bağr-ıda (138) Ęömür+çāk

+dāş / +daş / +taş / +teş

Bu ek genellikle ortaklık, beraberlik, fikirdaşlık anlamı veren isimler yapmak için kullanılır. Cansız isimlere eklenerek canlı isimler türeten bir ektir.

Ƙamerdin yoğ eser ul şems **yandāşmağda** her vağte (35)yan+dāş+māğda

Şabr eylesen **berdāş** ètib derd-u ʿālem olturgusı (140) ber+dāş

+çı / +çi

Meslek isimlerinde ya da bir işi sürekli yapan anlamında isimler türetmede kullanılır. Bu ek hareket isimlerine, inanç ile ilgili isimlere, huy ve karakter bildiren isimlere eklenerek yapanı, edeni bildiren kelimeler türetir (Teres, 2013, s. 59).

Anı dur **bilğuçılar** gevheri nā-yāblardındur (47) bilğü+çı+lar

Kāšāne binā **ķılġuġı** mi‘mara yoluġtum (73) ķılġu+ġı

+sız / +siz / +suz / +süz

Azlık veya yokluk bildiren bir ektir. İsimlerde olumsuzluk başlıġı altında ele alındıġı için örneklerine isimlerde olumsuzluk kısmından bakılabilir. (s.30)

+dār / +tār

Çaġatay Türkçesindeki +dār / +tār eki Türkiye Türkçesindeki +lı / +li ekinin görevinde kullanılan bir ektir.

‘Arz étey kimlere men şāh-ı **ħaberdār** turup (6) ġaber+dār

Körsetürsén kime yüz tālib-i **dīdār** turup (6) dī+dār

+gar / +gār/ +kar / +kār

Çaġatay Türkçesinde eklendiġi sözcüġe bu ek işi ya da olayı yapan anlamı katar.

Ķay küni üçredi bir şūġ-ı **sitemgar** mevzūn (84) sitem+gar

Yüz şükri Ĥudā şāh-ı **meded-kār** kelurmiş (58) mādēd+kār

+mend / +mand

Dermendler bir-iki kün ġur dedi sendinmudur (69) derd+mend+ler

Fiġān kim **hūş-mendler** telbe aġvālimġe külmişler (40)hūş-mend+ler

+ġaç / +geġ

Ġer ése ġaġāsı bu zerreni anı kim cezāsı **ķaçānġaç** (120)ķaçān+ġaç+a

+duz / +düz

Kece-**kündüz** şaçın endişesidin ġasta kōnġlümġe (17)kūn+düz

3.1.3.2. Fiilden İsim Yapım Ekleri

- giç / -kiç / -ğič / -kıç / -ğuç / -güç

Çağatay Türkçesinde nadir olarak kullanılan bu ek somut isimlerden sıfat ve alet adı yapmada kullanılır.

Nefs-i şeytān başını **kesguçi** kâtil zâhid (26) kes+guç+i

-gin / -ğın / -kin / -kın / -kün / -gun / -kun

Meslek, hastalık ve faaliyet adı için kullanılır.

Қайдın ifşâ eylegen bir sâ'ate **şalgın** kulâğ (63)sâl-gın

-ğan / -gen

Şan'at-ı kilk ile **yazğan** cim cemāl üstindedur (43) yaz-ğan

Hâl-ı dilimni **bilgenler** keşim yok aldı sendemu (107)bil-gen+ler

-mur / mür

Çağatay Türkçesinde nadir olarak kullanılan eklerden biridir.

Көмүрçәг көзлеринге маһрем olmuşdur deme éy şūh (32) kön-yanmak

Bul cihān yamğur suvidur 'ömrünğ üstüde hūb-āb (4)yağ-mur

-ş / -ış / -iş / -uş / -üş

Çağatay Türkçesinde yaygın olarak kullanılan bu ek genellikle hareket ve hal bildiren kelimeler türetmek için kullanılır.

‘Azīzime ki **duruş** rüy bolmağıl éy gül (101) dur-uş

Bakışınğ hūşimni aldı éy sumen bar mehveşim (44) bāk-ış

-ğu / -kü / -gü / -ku

Çağatay Türkçesinde alet, eşya ve eylem adı yapmak için kullanılmıştır.

Yağgusu naysān gam-ı könglümge yok gavvās éli (39) yağ-ğu

Tilerler derd eli bir lāhza **uykunu** şanemlerdin (70) uy(u)-ku

3.1.4. İsim Çekimi

3.1.4.1. Çokluk Eki

Çağatay Türkçesinde de çokluk eki Türkiye Türkçesindeki gibi isme eklenen +lar / +ler ekiyle yapılır. Bu ekin kelimeye diğer çekim eklerinden önce eklenmesi Çağatay Türkçesi ve Türkiye Türkçesinin ortak özelliğidir.

Türkiye Türkçesinde çokluk eki sayılabilen varlıklardan sonra çokluk anlamı, sayılamayan varlıkları gösteren kelimelerden sonra ise abartma anlamı katmak gibi iki temel işlevde kullanılır: evler, çocuklar; sular, soğuklar vb. (Demir & Yılmaz, 2009, s. 182). Çağatay Türkçesinde çokluk eki, iyelik ekinin önünde bulunur ve yalnızca akrabalık bildiren adlarda, saygı ifadesi katmak için iyelikten sonra gelebilir (Eckmann, 2017, s. 65).

Şanem her bir sözüñg bir gevher-i **nā-yāblardurlar** (47)

Közlerim kim çeşmeler yanğlıg érür vāḥ ḳim bulāg (63)

Bukün èy dostlar ferzendi cānānımnı sağındım (80)

Türkiye Türkçesinde de Çağatay Türkçesinde de özel isimlere eklenen çokluk eki saygı bildirme anlamı katmak için kullanılmıştır.

Yüz tümen enfās-ı **İsālar** anıñg ḳāmındadır (38)

Çağatay Türkçesinde, Arapça kelimelere eklenen +ān / +āt / +eyn / +în / +î ekleri çokluk anlamı katar (Efendioğlu, 2019, s. 200).

Ḳay şarı nāle ḳılay **arazī** gül-zār turup (6)

Cennet icre hūr ile **ḡilmān** ‘ayşydın mañga (61)

Fikrim belini bağladı **evsāfıñgı** derga (118)

Aram yok köñgölde ‘ayb étmegil **mesācid** (25)

Maḳdemiñg ḥayr-u yādıñg beyzā diliñg bağ-ı **cinān** (42)

Ḳaş-ı közün ihtisābı vāşl-ı **eyyāmındadır** (38)

+**ān** eki eklendiği Farsça kelimelere de çokluk anlamı katmıştır.

Temāşā-ı cemālında ne hācetdur **gūlistāna** (134)

Dil-i **hūbān** şād olğaymu dep kıldım muvaşşahı (64)

Türkiye Türkçesinde bazen çoğul anlamı olan kelimelere saygı, benzerlik, övünç gibi anlamlar yüklemek için tekrardan çokluk eki eklenir. Çağatay Türkçesinde ise Arapça ve Farsça çoğul alıntı kelimelere tekrardan +ler / + lar eki eklenmiştir.

Ul **melāyikler** degeyler āh-u zārīngga belī (127)

Haber olsa ki **merdānlar** kerek kim baş-u cānīngdın (83)

Neçe **uşşāklar** eşikide efvāc ermiş (77)

3.1.4.2. İyelik Ekleri

İsim veya isim soylu sözcüklere eklenerek nesnenin kime ve neye ait olduğunu gösteren eklerdir. İyelik ekleri isim kök ve gövdeleriyle sıfat-fiil eklerine gelerek sahiplik anlamı katarlar. Bu eklerden sonra sadece durum ekleri gelebilir. Çağatay Türkçesinde belirtili veya belirtisiz isim tamlamalarında tamlanan daima iyelik eki alır (Argunşah, 2013, s. 116).

İyelik ekleri Türkiye Türkçesinde de Çağatay Türkçesinde de ünlüyle biten isim kök veya gövdelerine doğrudan eklenirken ünsüzle bitenlerde ise ekten önce yardımcı ünlü alırlar. İyelik eki tekil ve çoğul olmak üzere üç şahsa çekimlenir ve bu şahıslarla alakalı birçok özellikleri, özellikle mensupluk, aitlik, yakınlık(akrabalık) münasebetini bildirir, ayrıca tamlamanın bir tarafını oluşturmaya yarar. Türkiye Türkçesinde şahıs ekleri ünlüyle biten kelimelere kalınlık incelik uyumuna göre Çağatay Türkçesinde ise düzlük yuvarlaklık uyumuna göre eklenir (Zeynalov, 1993, s. 101).

Şahıslar	Türkiye Türkçesi	Çağatay Türkçesi
I.Tekil Şahıs	+(I)m	+(I/U)m
II.Tekil Şahıs	+(I)n	+(I/U)nġ
III.Tekil Şahıs	+(s)ı/i	+I, +sI
I.Çoğul Şahıs	+(I)mIz	+(I/U)mUz
II.Çoğul Şahıs	+(I)nIz	+(I/U)nġIz
III.Çoğul Şahıs	+lArI	+lArI

I. Tekil Şahıs:

Türkiye Türkçesinde de Çağatay Türkçesinde de birinci tekil şahıs eki ünlüyle biten kelimelere doğrudan eklenirken; ünsüzle biten kelimelerle arasına bağlama ünlüsü gelir.

Tegip eḫfāllar tāş-ı **tenim** anca helāk étmiş (11)ten+(i)m

Ümīdim köp ertür anlarını kim bergen cevābıdın (88)ümīd+(i)m

Ṭüşüm helāket çāhıga çāh-ı zenāhdānın körüp (141)ṭüş+tü+m

II. Tekil Şahıs

Türkiye Türkçesinde ikinci tekil şahıs eki ünlüyle bitenlere +n şekliyle ünsüzlere ise +In şekliyle eklenirken Çağatay Türkçesinde ise ünlüyle bitenlere +nġ şekliyle ünsüzle bitenlere ise düzlük yuvarlaklık uyumuna göre +(I/U)nġ şekilleriyle eklenir.

Maḫāmınġ rütbe-i idrāk Mecnūn-tar barıp bolmas (55) maḫām+(i)nġ

Cemālinġ iştiyākı ṭüşdü könġlümge aya dilber (13) cemāl+(i)nġ

Oturduŋ salṭanat taḥṭıda éy şāḥān-şāḥ-ı devrān (98) otur+du+nŋ

Kel éy zāhid **közünŋ** aĉ körgül ul ḥürşīd ṭalṭatnı (5) köz+(ü)nŋ

III. Tekil Şahıs

Türkiye Türkçesindeki gibi Çağatay Türkçesinde de üçüncü tekil şahıs ekinin ünlüsü daima düz ünlüdür. Ünlüyle biten kelimelere +sI, ünsüzle bitenlere ise +I şekilleri eklenir.

Vāsıl **tüni** hem yāzı garān keldi köŋgülge (98) tün+i

Ḥaṭ-u ḥālınŋnı **sevdāsı** tüştüptur başıma ānça (76) sevdā+sı

Yağıp ğam **yamğuru** uşbu cihāndur kim yığılğan sū (36) yāmğur+i

I. Çoğul Şahıs

I. çoğul şahıs eki Türkiye Türkçesinde kalınlık incelik uyumuna göre ünlüyle biten kelimelere +mIz şekliyle ünsüzle bitenlerine +ImIz şekli eklenir. Çağatay Türkçesinde ise düzlük yuvarlaklık uyumuna göre ünlülere +mUz /+mIz şekli, ünsüzle bitenlere ise +(I)mIz / +(U)mUz şekliyle eklenir.

Zāhirinŋ mir‘atı ṭā‘at rū-şen olğay **cürmimiz** (42)cürm+(i)miz

II. Çoğul Şahıs

Türkiye Türkçesinde kalınlık incelik uyumuna göre ünsüzle bitenlere +nIz, ünlüyle bitenlere +InIz şekliyle eklenirken Çağatay Türkçesinde ise II. çoğul şahıs eki ünlüyle bitenlere + nŋIz / +nŋUz, ünsüzle bitenlere ise +(I) nŋIz / +(U)nŋUz şekliyle eklenir. II. çoğul şahıs eki Çağatay Türkçesinde de Türkiye Türkçesinde de yalnızca çoğul anlamı vermek için değil aynı zamanda saygı anlamı katmak için de kullanılır.

Ḳoyabmen tāc yanğlıĝ **alsanğız** ef‘āl men yanğlıĝ (64) ālse(a)+nŋız

III. Çoğul Şahıs

Üçüncü çoğul şahıs eki Türkiye Türkçesinde de Çağatay Türkçesinde de ünlüyle ve ünsüzle biten kelimelerin tümüne +lArI şekliyle eklenir. Üçüncü çoğul şahıs ekinin Türkiye Türkçesinde de Çağatay Türkçesinde de son ünlüsü daima düz ünlüdür.

Veysī **ferzendleri** çoŋg boldu tiler toy kimdin (6)ferzend+leri

Zamāna ehlīniŋ **Mecnūnları** gāh rāst gāhe kec (18) Mecnūn+ları

Alar külmeklerin küstāhlıq tab^ıide fikr étdim (40) a+lar

3.1.4.3. Hal Ekleri

Hal Ekleri	Türkiye Türkçesi	Çağatay Türkçesi
Yalın Hal	-	-
İlgi Hali	+(n)In	+nİŋg
Belirtme Hali	+I/U	+nI/I
Yönelme Hali	+e/a	+gA/ + ğa / +kA
Bulunma Hali	+dA	+dA
Çıkma Hali	+dAn	+dIn
Eşitlik Hali	+ce/ca	+ça/+day/ +dek
Vasıta Hali	ile	bilen/ile/birIA
Yan-yön Gösterme Hali		+gAri/ +kAri/ +kAri

Yalın Hal

Türkiye Türkçesinde ve Çağatay Türkçesinde yalın hal ismin ek almamış halidir ve cümlede bazen özne bazende nesne görevinde kullanılır.

Dil xanıını tökmekke zebānımı bu yerdi (23)

Ki **bülbül** ne sebebdin munça kim şīrīn maqāl étmi (98)

Ger **tebessüm** étse gül bülbülge ārām olmağay (135)

İlgi Hali

Türkiye Türkçesinde de Çağatay Türkçesinde de ilgi hal eki belirtili isim tamlamalarının tamlayan eki olarak kullanılır. Çağatay Türkçesinde kullanılan ilgi hal eki düzlük-yuvarlaklık uyumuna uymaz ve +nİŋg şekliyle kullanılır.

“İlgi halindeki kelimeler aitlik ve sahiplikte birlikte aynı zamanda tamlamanın bir bölümünü, miktar ve muhtelif münasebetler de ifade edilir” (Zeynalov, 1993, s. 79).

Kişininġ maqşadı yok Haxka anı hasreti yokdur (22) kişi+niġ

Perişān èylesenġ zülfinġni **hüşniġniġ** niġābıdur (37) hüşniġ+niġ

Dil-i **mecrūhniġ** zāhmıġa merhem bersenġ éy şayyād (126) mecrūh+niġ

Çaġatay Türkçesinde ilgi hal eki birinci ve ikinci tekil şahıslarda +niġ şekliyle kullanılır.

Teniġ zaġmını üstādiġġa sen köp ġılmaġıl minnet(11) ten+niġ

Seniġ birlen birār dem öltürürge tapmadım fırsat (13) sen+niġ

Sāķīye def'i **meniġ** teşneliġim ile ġumār (84)men+niġ

Belirtme (Yükleme) Hali

Çaġatay Türkçesinde belirtme hali +nI şekliyle yapılır.

Haber tıydu anıġdın Veysī **ömrümüni** şitābıdur (35) ömr+(ü)m+ni

Könġülüni tohtatālmān körsem ul Menzer bayaġ nā-geh (123) könġül+ni

Teşnelerni emdi olmaġka ġümān keltirmişem (74) teşneler+ni

Çaġatay Türkçesinde üçüncü tekil şahıs ekinden sonra +n şeklinde kullanılan belirtme hal eklerine de rastlanır.

Yıraġlık **bādesin** küyiġde tartġaymen ġaġāsını (88) bāde+si+n

Ul küni ‘adem yarattı yaptı ġaflet **perdesin** (96)perde+si+n

Yönelme Hali

Yönelme halindeki kelime iş, hal ve hareketin istikametini, varacağı son noktayı bildirme görevini üstlenir. Başka bir deyişle yönelme hali zaman ve mekân haddini, nesnenin üzerine yönelen olguyu yansıtır. Türkiye Türkçesinde +a / +e şekliyle eklenirken Çaġatay Türkçesinde ünlü ve tonlu ünsüzlerden sonra +ga / +ġa, ünsüz ve tonsuz ünsüzlerden sonra +ka / +ġa şekilleriyle eklenir (Zeynalov, 1993, s. 84).

Ki ġurbān eyleġil cāniġni **maġlubniġġa** éy tālib (5) maġlub+(ı)ġġ+ġa

Dil ġanını **tökmekke** zebānımı bu yerdi (23) tük-mek+ke

Bul meni **Mecnūġa** ġalganda felek ġün-ġār érür (33) Mecnūn+ġa

Bu cem'î hâşırım **kovmakça** kim esbâb terketmiş (59) kov-māk+ça

Bulunma Hali

Türkiye Türkçesinde ve Çağatay Türkçesinde bulunma hal eki +de / +da ile yapılır. Çağatay Türkçesinde bu ek tonlu tonsuz uyumuna genelde uymaz. Bu ekin en temel görevi eşyaya veya şahsa hareketin yerini bildirme görevi üstlenmesidir.

Éy havā **şahnında** cevlān māh-ı envār māndehā (3) sahn+ı+da

Eger dām èylese **hergizde** hem rām èyleyemesler (34) hergiz+de

Eter maşşūd kemālātını kim şākir **şükürinde** (112)şükür+in+de

Çıkma Hali

Türkiye Türkçesinde çıkma hali +dan / +den eki ile yapılırken Çağatay Türkçesinde çıkma hali +dın / +din şekilleriyle yapılır.

Dilimdin dil hārīmiŋge bu kün bī-dār barıp bolmas (55) dil+(i)m+din

Ki maqbūlı **haqdın** haber èylemiş (60) haq+dın

Haber olsa ki merdānlar kerek kim baş-u **cānıŋdın** (83)cān+ınŋ+dın

Çağatay Türkçesinde nadir olmakla birlikte çıkma halinin +tın / +tin şekillerine de rastlanmıştır.

Tüğendi ism-i harfi uşbu **hattın** ötmegi mümkün (136) haş+tın

Eşitlik Hali

Türkiye Türkçesinde eşitlik hali +ça / +çe ekiyle sağlanırken Çağatay Türkçesinde bu ekin yanısıra +day/ +dek ekleriyle de sağlandığı görülür. Bu ek bazı kelimelere küçültme ve benzetme anlamlarında katar.

Veysi 'ömrüŋ **barıça** vaşfı tügenmes sözlesenŋ (42)bārı+ça

Munça hūn-ı dil bilen da'vāsı yürmeydur henüz (53) mun+ça

Hadenggi nāvekiŋdin per çıkarıb **kuş balası dek** (132) kuş bālāsı+dek

Cevr tā **körgünçe** tutkaymay umdi andın vefā (51) körgün+çe

Vasıta Hali

Türkiye Türkçesinde vasıta hali “ile” ekiyle yapılırken Çağatay Türkçesinde genellikle “bilen” ekiyle yapılır.

Ten **bilen** cān uşbu kün kılsa cüdālīgga kabūl (2)

Ki t̄āʿat ehliġe kuvvet érür kevser **bilen** cennet (14)

Ancak bunun yanısıra Çağatay Türkçesinde ile / birle şekliyle kullanıldığı örneklerine de rastlamak mümkündür.

Hākīm-i hüsn èyledi zulm **ile** bizni be-vaṭan (86)

Körmeġey Leylīni Mecnūn közü **birle** kimseler (75)

Yan-Yön Gösterme Hali

Çağatay Türkçesinde yön gösterme hali +ra / +re / +ġarı / +geri / +ķarı / +keri ekleriyle yapılır. Bazen kalıplaşarak yapım eki işlevini üstlenmiştir.

Öldürmekidin **ilgeri** hecrinde miñġ meşākķat (71)il+geri

Cennet **iķre** hūr ile ġilmān ʿayşıdın mañġa (61)iķ+re

3.1.4.4. Aitlik Eki

Türkiye Türkçesinde aitlik eki +kı / +ki ekiyle yapılırken Çağatay Türkçesinde +ġı / +gi / +ķı / +ki ekleriyle yapılır. Bu ek cümleye sahiplik anlamı katmak için de kullanılır.

Melāmet bāzıġa **başımdayı** bu āşiyān bāʿis (17) bāş+(1)m+da+ġı

Şanem **kūyiñdegi** ʿuşşāķlarmu mest-ħayrānlar (31) kūyiñġ+de+gi

Meni èylepdu **nigārım** ki edā hicrānıñġ (65) nigār(1)m+ki

3.1.4.5. İsimlerde Soru Eki

Türkiye Türkçesinde soru eki +mı / +mi +mu / +mü ekleriyle yapılırken Çağatay Türkçesinde +mu / +mü ekiyle yapılır ve Türkiye Türkçesinin aksine kelimeye bitişik yazılır.

Cāndan ārtıķ Şādmān Bubuş keşim yoķ aldı **sendemu** (107) sen+de+mu

Cānāna sūydinkim Yā Rab **kelurmu** kāsıd (25) kel-ur+mu

Şanem kūyîngdegi **uşşāklarmu** mest-ḥayrānlar (31) uşşāk+lar+mu

Ṭuta **algaymu** kişi ḥūrşīd-i envār étegin (93)āl+gay+mu

Ul günāhı be-Ḥudā kılğan bu qarîng **yaḥşimu** (109)yaḥşi+mu

3.1.4.6. İsimlerde Bildirme

Çağatay Türkçesinde bildirme hal eki +durur/+dur/+tur ekleriyle yapılır.

Ul **sebebdur** kim ki ehl-i Merğilāna tüşdü od (16)sebeb+dur

Rū-şendurur ki körse kıyaş **ayğadur** sevāl (71)âyğa+dur

Bukün ul subh-ı vaslîng sādıķı kim **subhidur** kazīb (19)subhi+dur

Bukün vaķca **nedur** ul kākül-i kullāb terketmiş (59)ne+dur

Ḥaṭ-u ḥālîngnı sevdāsı **tüşüptur** başıma ānça (76)tüş-üp+tur

Lebiñgdek hüş tekellüm **yok turur** kālīb kılūbinde (111)yok+turur

3.1.4.7. İsimlerde Olumsuzluk

Çağatay Türkçesinde de Türkiye Türkçesindeki gibi isme eklenen +sız / +siz ekiyle isimlere olumsuzluk anlamı katılır.

Muḳarrebdu sipihr avcığa **sensiz** āh-u feryādım (32)sen+siz

Şükirilillāh başıma şaṅçdım güle kim **hārsız** (50)hār+sız

Türkiye Türkçesinde isme olumsuzluk anlamı katmak için kullanılan “değil” sözcüğü Çağatay Türkçesinde de isme olumsuzluk anlamı katmak için kullanılmıştır.

Kelgen érdi lebleriñg hecride dil hem-rāh **değil** (51)

Farsçada olumsuzluk eki olarak kullanılan “nā ve be” ekleri Çağatay Türkçesinde de isme olumsuzluk anlamı katmak için kullanılmıştır.

Reşķ çağı **nā-şekībālıgda** āsān elveda^c (2) nā-şekībā

Alarmen gāh-nā-gāh yeddi **nā-kābılge** ṭanbūrum (116) nā-kābıl

Be-çāresidin étti güzār ğayr-ı muğarrer (27) be-çāre

Daruġā hūb-ı ğafletde ötüpdur **be-ħaber** ‘ömrüm (125) be-haber

Çaġatay Türkçesinde deġil anlamına gelen “émes” sözcüġüyle de olumsuzluk anlamı saġlanmışır.

Başınġnı secdeġa koygan bilen tapmağ **émes mümkün** (5)

Bedānım eli dergāhıdım **merdüm émesdur** (118)

3.2. Sıfat

Sıfat, isimlerin önüne gelerek isimleri özellik ve nitelik bakımından etkileyen sözcüklerdir.

3.2.1. Yapı Bakımından Sıfatlar

3.2.1.1. Basit Sıfatlar

Ek almamış yalın haldeki sıfatlara denir. Cümlede farklı görevlerde kullanılırlar. Basit sıfatlar genellikle belirtisiz sıfat tamlamasında görülür.

Rākīb-i **rū-siyāh** birlen şanem vaşlınġ ārā cevlnān (14)

Tüşüp meşşāta ʿaşk-ı dil ārā **hūn-āb** terketmiş (59)

Hecr ile men zār **nā-hūş vaşl** ile aġyār hūş (61)

Yoġ ʿaceb bolsam ħarīdārınġ aya **Yūsuf cemāl** (69)

Ne bolur kim eylesenġ **aġ ħan** kıızıl ħanımgā raġm (82)

3.2.1.2. Türemiş Sıfatlar

3.2.1.2.1. İsimden Sıfat Yapım Ekleri

+lı / +li / +lu / +lü

Çaġatay Türkçesindeki +lı / +li / +lu / +lü ekleri kökte ifade edilen niteliġin eşyada olduğunu bildirir ve genellikle nitelik, özellik, vasıf bildiren sıfatlar oluştururlar. Bu eklerle meydana gelen sözlerin bir kısmı isim olarak (bazen sıfatın kendisinde isimleşerek) ortaya çıkar. Bununla beraber bu ekler aynı zamanda hem sıfat hem de isim türetmede kullanılır (Zeynalov, 1993, s. 129).

Ġamlı könglümġe bu kün bergen āzārınġ yaġşimu (109)ġam+lı

+sız / +siz

İsimden isim yapan ekler kategorisinde yer alan bu ek aynı zamanda sıfat yapma görevinde de kullanılmıştır. Genellikle eklendiġi isimde ifade edilen vasfın olmadığını belirtmek için kullanılır.

Demi **ārāmsız könglüm** muġabbet ıztırābıdur (46) ārām+sız

Seniŋsiz ötgen  ömrüm sorsaŋg éy s m n beden taqım (106) seniŋ+siz

+lġ / +lig / +luġ / +l k

İsim t retmede kullanılan bu ek bazende sıfatlara meslek, durum ve  zellik anlamı katmak i in kullanılmıştır.

Zengliġ k ngl mni şaykal urdı u şapdı cile(45) zeng+liġ

Boldu maĥb b bile Leyl t l **hem-r zlıġ iş** (62) r z+lıġ

+dar / +der

 zni izletmekdin  tdi **der-be-der z ġulbasar** (45) derbe+der

3.2.2. Anlam Bakımından Sıfatlar

3.2.2.1. Niteleme Sıfatları

Kendinden sonra gelen ismi renk, cins, şekil gibi y nlerden etkileyen sıfatlara niteleme sıfatı denir.

Reşkdin bolmuş mahalhald agrım  y **n z k-beden** (4)

ş r n s z nġe bolsa ĥar d r be-yek-b r (28)

Ķayta-Ķayta reng-barang c n n cef sıdur hen z (51)

3.2.2.2. Belirtme Sıfatları

Varlıkları işaret, sayı, soru ve belirsizlik bakımından belirten sıfatlara denir. Belirtme sıfatlarını d rt ana başlıkta incelemek m mk nd r.

3.2.2.2.1. İşaret Sıfatları

bu: bu

Boldu mefh mi felekdin **bu zam n** s zlık iş (62)

şeker maĥal **bu nuřĶ-ı feř hatıŋgı** k r p (7)

T  Ķıldı tebess m **bu iş retige** g y  (27)

ul: o

Barsa maĥřerġa hem **ul cennete** d hil z hid (26)

Èrürmen ḥasb-i ḥālī vāşlīdın **ul yār** müstağnī (134)

Gep étermiş erdi sendin **ul giyāh-ı şerm** ki (89)

uşbu: bu

Ḥaḳ bilen ʿışḳ ehlī ḳılğan **uşbu kün** bāzār érür (33)

Uşbu ḳānūn ile bolmuş ki cefā hicrānıḡ (65)

Bolubdur **uşbu dünyā** bul cihānga turfa zindānı (131)

3.2.2.2.2. Sayı Sıfatları

Bile ālmān **iki şayyādlardındur** bu peykānlar (31)

Ṭügendi ismī ḥarif-i sen ötme **tört ḥaḍdın** (87)

Bazı sayı sıfatları cümleye abartma anlamı katmak için de kullanılmıştır.

Öldürmekidin ilgeri hecrinde **minḡ meşāḳḳat** (71)

Şerʿim bile **minḡ türlü sedā** ḡayr-ı muḳarrer (28)

Şāyed ḥaber-dār olsa şāh **toḳḳız felekdin** öttü āh (107)

Her sözüdin **yüz ölüḳ** cān tapsa taḡ yok ne üçün (38)

+nçı / +nçi / +ınçı / +inçi / +unçu / +ünçü

Evvelīdin-evvelī ḥarf ikinçidin-**ikinçi ḥarf** (86)

3.2.2.2.3. Soru Sıfatları

neçe: nice, ne kadar

Maḳdemıḡga **neçe közlerin** nişār etti ezel (75)

Könḡülge **neçe oḳ** şaḋıldı tā ul künḡü āhıḡdın (31)

ḳay: hangi

Ḳay şarı nāle ḳılay arazī ḡül-zār turup (6)

Ḳay küni ʿışḳıḡ havāsı tapdı könḡlümde ḳarār (16)

kayu: hangi

Ne dildin kim tügenmes gam **ķayu vāfir** vüfūrında (112)

Ķayu künde cā tapıp  rken ul k ng l iĉre yok ĥaberim meniĝ (66)

kaysı: hangi

Ķaysı sākīdur seb -keřliĝde ser-řār olmaĝan (96)

Ķaysı s at  rdi ķaysı vakt k rd  k zleriĝ (45)

kim: kim

Kim ulus ĥulķıĝa  ıřķ ehli be-ĝ yet ĥ r  r r (33)

Bu **kim k t h**  mr n ĝe ĝavĝ n acem t ķay (155)

neĉ k: nasıl

Men **nec k mest-i elest** olmay anıĝ hicr nıda (38)

Neĉ k ķan yıĝlamay bir neĉeler k lĝusidin Y  Rabb (133)

ķan-ī: hani

Dem  rsem bir neĉe remz-i muĥabbetdin **ķ n-ī maĥrem** (79)

3.2.2.2.4. Belirsizlik Sıfatları

her: her

şaklasun başı  aziziĝni Ĥud  **her c yda**(3)

Ćekip **her k nde** derdiĝ s ĝarında ĝam řar bını (11)

barĉa: b t n, hep

Barĉa ramcur ehli  řkiĝga şif  tapgay kelip (8)

K rd  Veysi **barĉa k zdin** m teber z ĝulbasar (45)

c mle: b t n

C mle ř ĥlar ř ĥı s n ř ĥib-i esr r turup (7)

köp: çok

Faqr bāzārıda kılġān **köp ŧi'ārıng** yaġşımu (109)

Meni cemālınġa **köp zār** kılma eyleneyin (87)

tamām: bütün

Köz vāşfını kılmay **tamām 'ömr-i ŧitāb** olturġusı (138)

yene: diġer, başka

Şādıġa şād ġamıġa **yene kim** ġamlıġdın (77)

tümen: pekçok

Tümen-miņġ cilve-i hem işve-i nāz èyledi körġen-çün (123)

bir neçe: birkaç

Bir neçe kün érdi yolıġa muntazır érdim(27)

her ġança: her ne kadar

Her ġança kelse bülbül tā ġül'üzār kelmes (56)

3.3. Zamir

3.3.1. Şahıs(Kişi) Zamirleri

Çağatay Türkçesinde bulunan şahıs zamirleri şunlardır: men, sen(senler), u(ul), biz(bizler), siz(sizler), ular'dır. Bu şahıs zamirlerini hal ekleri üzerinde göstermek hem şahıs zamirlerini tanımak hem de şahıs zamirleri üzerinden hal eklerinin kullanımını göstermenin faydalı olacağını düşündük.

Hal Ekleri	Tekil I. Şahıs	Tekil II. Şahıs	Tekil III. Şahıs	Çoğul I. Şahıs	Çoğul II. Şahıs	Çoğul III. Şahıs
Yalın Hali	men	sen (senler)	u(ul)	biz (bizlar)	siz(sizlar)	ular
İlgi Hali	meniŋ	seniŋ	uniŋ	bizniŋ	sizniŋ	ularniŋ
Belirtme Hali	meni	seni	unı	bizni	sizni	ularnı
Yönelme Hali	menga	senga	unga	bizge	sizge	ularga
Bulunma Hali	mende	senda	unda	bizde	sizde	ularda
Çıkma Hali	mendin	sendin	undın	bizdin	sizdin	ulardın
Eşitlik Hali	mençe	sençe	unça	bizçe	sizçe	ularça

İncelenen gazelerde rastlanan şahıs zamirleri ve bu zamirlerin hal ekleriyle çekimlenmiş haline şu şekillerde rastlanmıştır:

men: ben

Bu Mıŧır küncide kim çün ‘Aziz-i Ken‘ān **men**(97)

meniŋ: benim

Ŗayu künde cā tapıp erken ul köŋgöl içre yoğ haberim **meniŋ** (66)

meni: beni

Meni ul yar vefā-dār bilipdur bildim (77)

mende: bende

Bu ğamga yoğ **mende** hem-dem yoğ attım dīdemde nem (107)

mendin: benden

Ki bülbül nāle efgān èylemekni **mendin** örgendi (146)

sen: sen

Tā reşk ğubārığa **sen** éy dil yüz öğürme (57)

sening: senin

Sening birlen birār dem öltürürge tapmadım fırsat (13)

seni: seni

Seni izlermen andağ kim kıyāş dīdārın izlerde (146)

sende: sende

Mağeni kıni ferāset **sende** bardur kimde bar (49)

sendin: senden

Kim yüz öğürer **sendin** aya şāh-ı cāhānım (28)

biz: biz

Néçe kün **biz** bunda cānığnı duğasın eyledik (3)

bizni: bizi

Ĥākīm-i ğüsn èyledi źulm ile **bizni** be-vađan (86)

bizdin: bizden

Bizdin bile almanki ğazer ğayr-ı muğarrer (27)

3.3.2. İşaret Zamirleri

Hal Ekleri	İşaret Zamirleri					
Yalın Hali	bu	şu	u, ul	bular	şular	ular
İlgi Hali	bunıñg	şunıñg	unıñg	bularnıñg	şularnıñg	ularnıñg
Belirtme Hali	bunı	şunı	unı	bularnı	şularnı	ularnı
Yönelme Hali	bunga	şunga	unga	bularga	şularga	ularga
Bulunma Hali	bunda	şunda	unda	bularda	şularda	ularda
Çıkma Hali	bundın	şundın	undın	bulardın	şulardın	ulardın
Eşitlik Hali	bunça	şunça	unça	bularça	şularça	ularça

İncelenen gazelerde görülen işaret zamirleri ve bu işaret zamirlerinin hal ekleriyle kullanımına şu şekilde rastlanmıştır:

bu: bu

Bu uşşâk-ı cefâ-keşlerge sen köp bermegil külfet (11)

bunda: bunda

Néçe kün biz **bunda cānıñgı du‘āsın** eyledik (3)

Çağatay Türkçesinde işaret zamiri olarak kullanılan “bu” zamirinin “mu” şekliyle kullanımına da rastlanmıştır.

Sordu dünyâ huzûrın **munda kılıp** tâ‘atnı (26)

Eftâdalara **munça teğafülki** nādındur (73)

Türkiye Türkçesindeki “o” işaret zamirinin yerine Çağatay Türkçesinde aşağıdaki işaret zamirleri kullanılır.

u / ul: o

Zengliğ könglümnü şaykal urdı **u tapdı** cile (45)

Başım kademiñ astığa taşlab édim **ul kün** (20)

añga: ona

Acebmu mahviyyet hâşıl ése könglüm **añga rāğıb** (5)

Añga yok sâ'ati taqva añga yok menzil-u me'vâ (72)

oşal: o şey

Oşal gīsū havāsı birle la¹-ı nâb terketmiş (59)

bular: bu

Heç kılğaymu **bular dil birle** sūzân elveda^c (2)

3.3.3. Soru Zamirleri

Çağatay Türkçesinde sıklıkla kullanılan soru zamirleri aşağıdakilerdir. Bu soru zamirleri hal eklerine göre çekimlenerek kullanılır. Ele alınan gazelerde rastlanan soru zamirleri şu şekilde sıralanabilir:

kim: kim

Kim yüz ögürer sendin aya şāh-ı cāhānım (28)

Kim haber tapmaski hecr ehl-i ferāset bahrıdın (49)

ne: ne

Ne āsıg ırışk otını cismimge yaqsam be-şümār (38)

Ki bülbül **ne sebebdin** munça kim şīrīn maqāl étmiş (98)

ne üçünkim: niçinki

Üveysi **ne üçün kim** uşbu mey içmekkadur rāğıb (5)

Kim nāṣīḥat ne üçünkim dilberinġ cellād sayd (24)

ķay: ne, hangi

Ķay şarı nāle ķılay arazī gül-zār turup (6)

Ķay küni ıŝķınġ havāsı tapdı köñġlümde ķarār (16)

ķança: kaç

Her ķança kelse bülbül tā gülüzār kelmes (56)

3.3.4. Dönüşlülük Zamirleri

Türkiye Türkçesinde dönüşlülük zamiri “kendi” sözcüğüyle yapılırken Çaġatay Türkçesinde dönüşlülük zamiri “öz” kelimesinin şahıslara göre çekimlenmesiyle yapılır. Bu zamirin hal ekleri üzerinde gösterimi şu şekildedir:

Hal Ekleri	Dönüşlülük Zamiri					
Yalın Hali	özim	öziñġ	özi	özimiz	öziniz	özleri
İlgi Hali	özimniñġ	öziñġniñġ	öziniñġ	özimizniñġ	özinizniñġ	özleriniñġ
Belirtme Hali	özimni	öziñġni	özini	özimizni	özinizni	özlerini
Yönelme Hali	özimġa	öziñġġa	özige	özimizġa	özinizġa	özlerige
Bulunma Hali	özimde	öziñġde	özide	özimizde	özinizde	özleride
Çıkma Hali	özimdin	öziñġdin	özidin	özimizdin	özinizdin	özleridin
Eşitlik Hali	özimçe	öziñġçe	öziçe	özimizçe	özinizçe	özleriçe

Gazellerde görülen dönüşlülük zamirleri ve bu dönüşlülük zamirlerinin hal ekleriyle kullanımı şu şekildedir:

özim: kendim

Özim munda turup kelsun dedim taşım temāşāğa (13)

Özim öziñge desem söziñ bāver etmessen (87)

özimni: kendimi

Özimni Tenğrige taşlap mesābirin tuttum (97)

özimdin: kendimden

Tapa alman **özimdin** mendin ul nām-ı nişān sorsa (116)

özünğ: kendin

Çık **özünğ** aldımğa meydān sarı tapsan sakratıp (8)

özi: kendi

Müteʿessir nefesi hem **özi** kābil zāhid (26)

özini: kendini

Çayu dili ki érür ihyā **özini** er tapmas (7)

Her kim taʿalluğ içre şalsa **özünü** éy şūh (25)

3.3.5. Belirsizlik Zamirleri

her kim: her kimse

Işık otu **her kimde bolsa** nāleyu feryād éter (16)

Her kim taʿalluğ içre şalsa özünü éy şūh (25)

hergiz: herkes

Vaş ehlige ne boldu **hergiz dūçār** kelmes (56)

Hergiz demedi şāh-ı cihāndın gülʿüzārı (131)

her kişi: herkes

Hāldur **her kişi kāl** ʿilmige ger kılsa emel (26)

Her kişi bolsa ħarīdār-ı muħabbet ul zāmān (33)

heç kimse: hiç kimse

Meniŋdek **heç kimse** bāde āşām èyleyemesler (34)

Men kebi bu rütbede heç kimse ednālanmasun (91)

her kıysı: herhangi biri

Demāğıl **her kıysı** cānānlar érur zāğulbasar

biri: biri

Biri kevserni lebide biri ul oklar sarı (128)

birneçe: birkaç

Bir neçe gülçehreler aldıda ħārāmen besī (139)

kimse: kimse

Körmegey Leylīni Mecnūn közü birle **kimseler** (75)

Mūza eşʿarmı **kimse** adlıda āb körmey (157)

barça: bütün

Sultānsanu bu **barça gedā** ġayr-ı muķarrer (28)

“neçe” sözcüğünün zamirlerin önüne gelerek zamire belirsiz sıfat özelliği kattığı da görülmüştür.

Gerdingge étmes bahādırlıġda **neçe merdler** (3)

3.4. Zarf

Kelimelerin anlamlarını durum, zaman, miktar ve soru bakımından etkileyen kelimelere denir.

3.4.1. Durum (Hal) Zarfları

heç: hiç

Heç kalmadı ğam mazmūn-ı güftārınġı körgeç (20)

Veysī ʿilm-i kāl okup **heç uķmadınġ** bul dehr ārā (105)

yaġşi: güzel

Aydım bu söz cevābıġa sen emdi **yaġşi kāl** (71)

Hūdā kāzı bolan çāġ mācerālıġ **kılġānıġ yaġşi** (127)

yamān: kötü

Ul şūġ kulları meni bargıl **yaman de-bān** (71)

3.4.2. Zaman Zarfları

hāzır: hazır, şimdi

Niġārım qayda bolsa **hāzır olsam** tānġ émesdur kim (113)

kündüz: gündüz

Cānānıma cān bolsa kerek **deb kece-kündüz** (23)

keçe: gece

Keçeler tüşsenġ hayālīmġe mebādā éy şanem (45)

ilgeri: ileri

Öldürmekidin ilgeri hecrinde minġ meşāķķat (71)

dāʿim: daiʿma

Veysī ħūblar şoġbetin tāpmay **kılur dāʿim** nevā (96)

Cānān yüzini körgeli **dāʿim cedel éttim** (12)

‘āhir: sonra

Ul teşne-i reşkim başıma **taşladım ‘āhir** (23)

Mihneti hicrān ile **‘āhir bolur** gül-gün kefen (86)

3.4.3. Miktar Zarfları

köp: çok

Üveysī kākülünü nessāclıgda cevri **köp érdi** (59)

Köp yıgladımı boldu muqarrerliğı mendin (130)

kem: az

Vāşl ara tahsīnmu könğlümdin elem **kem bolmasa** (63)

Bu devlet **kem émes** sursam közümnü men rikābıgā (121)

ķayta: yavaş

ķayta-ķayta reng-barang cānān cefāsıdur henüz (51)

3.4.4. Soru Zarfları

neçün: niçin

Anı sohbetin **neçün izlemey** ikisin qarası kaçan gece (120)

Neçün açılur bilmegen ul hābınğa kulmen (92)

kaçān: ne zaman

Kim **kaçan bolğay** eger mūr olsa hem hār alıda (119)

Vāh **kaçan bolğay** oşal şayyādın āzād şayd (24)

nege: niye, niçin

Éy dil **nege ümmid étesen** rahm senemdin (96)

Yaķūb felek destiden **étmiş nege feryād** (118)

ne için: niçin

Tazallüm bilen **cebr éter ne için** (52)

Ne için eyledinġ ‘ālemni muşahhar mevzūn (84)

ķayda: nerede

ķayda barsam baġrımı ķanı mańġa gūlzār étir (33)

Niġārım **ķayda bolsa** hāzır olsam tāńġ émesdur kim (113)

ne: ne

ķattı başıım vāh **ne éyley** zūlfini sevdāsıdın (85)

Vāh ki **dermānı ne olsun** ölmekke fermānı bar (29)

3.5. Fiil

3.5.1. Fiil Yapım Ekleri

3.5.1.1. İsimden Fiil Yapım Ekleri

-r- / -ar / -er

“Bu ekler esasen sıfatlara bitişerek özellik ve nitelik, bazen de sonuç bildiren fiiller türetir. Bu ekler sıfatlarla bitiştiğinde genellikle nesnesiz fiiller meydana gelir” (Zeynalov, 1993, s. 238). İsimlere gelince hem nesneli hem de nesnesiz fiiller oluşturur.

‘Arz-ı dilimni aytayın bir **nażar** ét niġār sańġa (1) naż-ar

Be-ķāresidin étti **gūzār** ġayr-ı muķarrer (27) gūz: göz, çeşm / gūz-ār geçmek

Bilmen başıma tiġ u **teber** ġayr-ı muķarrer (27) teb-er

-la- / -le- / -lay

Çaġatay Türkçesinde isimlerin belirttiġi hareketi, hareketin hangi eşyayla hayata geçirildiġini, yer, yön ve mekân göstermede kullanılır. Yaygın olarak kullanılan bu ek geçişli ve geçişsiz fiiller oluşturmuştur.

İtlerinġe tümüġe **taşlay** bukün bolsun şavāb (4) taş-lay

Bolup özlük bile cān Veysī belni **baġlagıl** bāzūd (22) bāġ-la

Zülâl-ı âb-ı hayvân **izlerem** ma'nendi İskender (121) iz-le

Cehl hamrımı icer **hâhlasa** câhil zâhid (26) hâh-la

-â / -e

“Eski Türkçeden beri geniş bir kullanıma sahip olan bu ek isimlerden olma ve yapma anlamı taşıyan geçişli ve geçişsiz fiiller yapar” (Teres, 2013, s. 62).

Vâşlınġnı efsûn étip kıldı **teba** hicrânınġ (65) teb: hararet / teb-â: tabi olma-

Resâ ehli tün-kün hâzer èylemiş (60) res: başkan / res-â: ulaşma-

-y / -ay / -ey

Eklendiği isimlerden geçişli fiiller türeten bir ektir.

Yazay vaşfınġnı kay bir hûblıġnġ birle ‘adedsizdur (37) yaz: yaz / yaz-ay

Baray aldıġa yıġlab dâd ètib men muhtesiblerdi (116) bar: ver / bar-ay: vermek

-lan / -len

Çaġatay Türkçesinde yaygın olarak kullanılan bu ek genellikle geçişsiz fiiller oluşturmada kullanılmıştır. Eklendiği sözcükte olayın özelliğini, işin sonucunu, hareketin tarzını gösteren kelimeler türetir. Bunun yanı sıra mecaz anlamlı kelimeler oluşturur.

‘Aşk bārân-ı mebādâ yaġsa **deryālanmasun** (91)

deryā: deniz / deryālan-: genişleme

Sen bilen kellâc hergiz vâh ki **sevdālanmasun** (91)

sevdā: aşk / sevdā-lan-: sevdalanma

-laş / -leş

-la / -le ve -ş eklerinin kökeninden türediğine dair iddialar olan bu ek hareketin sebebini, sonucunu ve sürecini bildiren fiiller türetir. Ayrıca topluluk ve grup sözcükleri oluşturmada kullanılmıştır.

Cünûn deşti ‘aceb muhlık çığarġa cân yavuklaşdı (142)yavuk-laş

3.5.1.2. Fiilden Fiil Yapım Ekleri

-b / -ıb

Yağıb gam yamğuru uşbu cihāndur kim yığılğan sū (36) yāğ-ıb

Bir néçe kün meni ğarib yetti yolunğda **şarğayıb** (1) sarğa-(y)ıb

-dur /-dür / -tur /-tür

Çağatay Türkçesinde eklendiği fiillere etme-yapma anlamları katan ve ettirgen fiiller türetmede kullanılan işlek bir ektir.

Öldürüpdur meni éy kākül-ü zinhār gile (117) öl-dür

Bildur men leyletü'l-ğadri şebekim gāh-gāhımdur (41) bil-dur

-et- / -at-

Zümürüddin **tüzetti** devre-i la'lı Bedahşānıñg (67) tüz-et

-ur / -ür

Çağatay Türkçesinde ettirgen fiiller türeten işlek eklerden biridir.

Yitirdum elimdin saçın şānesin (52) yit-ur

Bul dehr ārā tüş kebi ‘ömrümni **keçurdum** (92) keç-ur

-ar /-er

“Çağatay Türkçesinde çok sık kullanılmayan fiilden fiil yapım eklerinden biridir. Eski Türkçede olduğu gibi orta çatı eki olarak kullanılır. Yaptırma anlamında ettirgen fiiller türetir” (Teres, 2013, s. 63).

Urar kim şāne zülfüg tökülgey erge andın sū (59) ur-ar

-ş-, -ış / -iş, -uş / -üş

Çağatay Türkçesinde yaygın bir şekilde kullanılan bir ektir. Bu ek fiilin karşılıklı ya da birlikte yapıldığını belirtmek için kullanılır.

Bağışınğ hüşimni aldı éy sumen bar mehveşim (44) bāk-ış

Resm érdi élde bir dile bir dost sır **tutuş** (71) tut-uş

-t / -ut –üt

Ettirgen fiiller türetmede kullanılan yaygın eklerden biridir.

Muqayyeddur ğamıñg her dem ki āhımını **yürütkey** kim (32) yürü-t

-ķar / -ker

Çağatay Türkçesinde ettirgen fiiller oluşturmada kullanılan nadir eklerdendir.

Seher ötkerdi kıllur şubħda ızhār gile (117) öt-ker

-ġuz / -güz

Ettirgen fiil türetmede kullanılan nadir eklerdendir.

Hāk dedi **körgüz** yolun bir neçe güm-rāhlarnı sen (85) kör-güz

-ıķ / -ķ

Çağatay Türkçesinde geçişsiz fiiller oluşturmada kullanılan bir ektir. Eklendiği fiillere kuvvetlendirme anlamı katan bir ektir.

Sinik könġlüme tüştü teşviş lezān (124) sin-ıķ

3.5.2. Fiillerde Olumsuzluk

“-ma –me” eki hem fiilden fiil yapma eki hem de eklendiği fiile olumsuzluk anlamı katmak için kullanılmıştır.

Cihān melāmetıġa közüñ **açma** vaşfıñgı (7) aç-ma

Gül çāġı teklif **kılma** bāġıñgga ey bāġ-bān (61) kıl-ma

Yüz **ögürme** ıışkdın ķelmes köle bāzārsız (50) ögür-me

Üveysi **isteme** tendin tırıklık yār aġyāra (154) iste-me

Fiilere eklenen “-mes / -mas” ekiylede olumsuzluk anlamı sağlanmıştır.

Tañġ **érmes** küfri kim başıġa ĥumre èylese destār (47) ér-mes

Yerümes şubħ ikbālım yene ķāzib ķuzübında (111) yürü-mes

Könġülde mā-sivādın yok desem **kılmas** kabul hergiz (18) kıl-mas

Alıp **bolmas** bir an āzārıñga yüz lütf-i sultānlar (31) bol-mas

Çağatay Türkçesinde olumsuzluk anlamı katmak için -may / -mey eki de kullanılmıştır.

Şevk atın **minmey** kılālmas nefsiğe şayyādlık (24) min-mey

Dilā tā cāndın **ötmey** bolmağunġ dīdarığa vāşıl (37) öt-mey

Sen kebi yüz miñg **tapalmay** izlegen hayrānı bār (39) tapal-may

3.5.3. Fiil Kipleri

3.5.3.1. Haber Kipleri

3.5.3.1.1. Görülen Geçmiş Zaman

Türkiye Türkçesinde görülen geçmiş zaman -dı / -di / -du / -dü (-tı / -ti / -tu / -tü) ekleriyle yapılırken Çağatay Türkçesinde -dı / -di ve -gan ekleriyle yapılır. Fiil kökenlerine eklenen bu ekler iyelik ekleriyle çekimlenir.

Çağatay Türkçesinde görülen geçmiş zaman şeklinin iki tipi vardır:

1. -dı

fiil - dı- iyelik eki

Şükrilillāh başıma **şaңçdım** güle kim hārsız (50) şaңç-dı-m

Fikrim belini **bağladı** evsāfıñgı derga (118) bağla- dı

Bul dehr ārā tüş kebi ‘ömrümni **keçurdum** (92) keçur-di-m

Manzūr-ı sulţāna **kirdiñg** eylediñg mekrūbalıg (49) kir-di-ñg

Çağatay Türkçesinde de Türkiye Türkçesindeki gibi ses uyumuna göre -tı / -ti şekilleri de kullanılmıştır.

Rābi‘a Basriğe ‘ism **étti** bu él tēc-ı ricāl (49) ét-ti

Men eşittim şanemim kaşığa agyār **kelip** (102) eşit-ti-m

fiil - mA - dı- iyelik eki

Çü mürüvvet aynda **bakmadıñg** zer érür zeberim meniñg (66) bāk-ma-dı-ñg

Haţundek hūş nezāket **körmedim** kätib kutūbinde (111) kör-me-di-m

2. -gan

fiil – gan - iyelik eki - bār

Bu yapının olumsuzu ise “bār” yerine “yok” kelimesinin getirilmesiyle yapılır. Ancak bu yapıya incelenen gazelerde rastlanmamıştır.

3.5.3.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Çağatay Türkçesinde Türkiye Türkçesindeki gibi fiile ses uyumlarına göre -miş /-miş ekleri ve iyelik eklerinin eklenmesiyle yapılır.

fiil – mİş - şahıs eki

Ḳolum ser dāmenimde èl bu ef’ālimge **külmüşler** (40) kül-müş-ler

Neçe ‘uşşāqları eşikide efvāc **ermiş** (77) ér-miş

fiil – ma – mİş - şahıs eki

Ne dermān **bilmemiş** ul şahne-i ahīr zamān sorsa (116) bil-me-miş

Meges hem **bolmamışdur** mübtelā-i bāl men yanğlıg (64) bol-ma-mış-dur

Fiil kökenli kelimelere–(i)b ekinin getirilmesiyle yapılan bir zaman şeklidir. Ünlüyle biten fiillere doğrudan ek eklenir. Üçüncü şahıs eklerine ise –di eki eklenir. Olumsuz şekli ise –ma ekiyle yapılır.

Kelibmen uşbu gülzāra érür men bir gül-i bahār (13)kel-ib-men

Reşk **ötübdü** gunça bağrını ʈola ʈan eylegeç (19) öt-üb-di

3.5.3.1.3. Şimdiki Zaman Kipi

Türkiye Türkçesinde şimdiki zaman –yor ekiyle yapılırken Çağatay Türkçesinde şimdiki zamanın –yap / -māqda / –(a)yātır diye üç tipi vardır. Ancak bu zamanın varyantlarına gazelerde rastlanmamıştır.

3.5.3.1.4. Geniş Zaman

Türkiye Türkçesindeki gibi Çağatay Türkçesinde de geniş zaman –(A)r ekiyle yapılır. Fiil kökenlerine getirilen bu ek belli bir zamana bağlı kalmadan genel geçer olayları anlatmak için kullanılır.

fiil - (A)r - şahıs eki

Yağlıñg andağ **tiker men** yār müjgānım bilen (100) tik-er men

Köp **érür sen** bile mendin bu cüdālıkkā mehāl (65) ér-ur sen

Kişi kim bāde içmekni **tiler yār** aldıda bilgil (31) tile-r yār

Tilerler derd eli bir lāhza uykunı şanemlerdin (71) tile-r-ler

fiil - mas / mes -şahıs eki

‘Aceb **érmes** meni be-derd ehl-i ser-girān körse (144) ér-mes

Zülfününğ hecride **kelmes** sünbül-i Tātār hüş (61) kel-mes

Ger kişi bī-gānedür anı **démesler** māndehā (3) dé-mes-ler

3.5.3.1.5. Gelecek Zaman

Türkiye Türkçesinde gelecek zaman eki fiillere –acak / -ecek eklerinin eklenmesiyle yapılırken Çağatay Türkçesinde –a (ünsüzle bitenlere) / -y (ünlüyle bitenlere) ve -acak / -ecek diye iki tip şekli vardır. Ele alınan gazelerde gelecek zamana rastlanmamıştır ancak gelecek zamanın gereklilik-istek şekline rastlanmıştır. Gelecek zamanın gereklilik - istek şekli şu şekildedir:

fiil -ğay / -gey -şahıs zamiri

Meni beğās Üveysī **yığlağaymen** rüz-şeb tınmay (80) yığla-ğay men

Mebādā **bolmağaysen** ğarq tā ‘aşqım pür-ābıdur (46) bolma-ğay sen

3.5.3.2. Tasarlama Kipleri**3.5.3.2.1. Şart Kipi**

Eklendiği cümlede kılış veya oluşun şarta bağlı yapıldığını gösteren bu ek Türkiye Türkçesinde de Çağatay Türkçesinde de –sa / -se ekiyle yapılır.

fiil – sa / se - iyelik eki

Men fenā **bolsam** eşikiñg itleriğa kıl cevāp (4) bol-sa-m

‘Aşq bārān-ı mebādā **yağsa** deryālanmasun (91) yāğ-sa

Şart kipinin olumsuzu ise bu şeklide yapılır.

fiil – me / ma – sa / se - iyelik eki

İçmese ۴ışk nūşın bu kōnġül nācār érür (33) iç-me-se

Üveysī eger étmesenġ terk-i ۴ışk (60) ét-me-se-nġ

Pilteyu yağdın ne hāşıl yanmasa şem۴i çerāġ (63) yan-ma-sa

3.5.3.2.2. İstek Kipi

Fiil kök veya gövdelerine eklenen I. tekil şahısta –ayın/ -eyin / -ayım / -eyim / - (a)y, –(e)ymen, I. çoġul şahıs ekinde –(a)lı / -(e)li / -alınġ/ - elinġ /-(a)lım / -(e)lim şekliyle yapılır ve birinci şahıslar dışında istek kipinin çekimi yapılamaz.

۴Arz-ı dilimni aytayın bir nażar ét nigār sanġa (1)ayt-ayın

İstek kipinin –gay, (-kay, -ķay) ekiyle yapılan şekilleri de vardır. Bu yapının olumsuzu –ma ekinde eklenmesiyle yapılırken; soru şekli ise –mi soru ekinin eklenmesiyle yapılır.

Tökerde eylegaylar ķān oşal ayyarını tercih (22) eyle-gay-lar

Sebā şikeste dil ahvālidin yadınġda tutgaysan (39) tut-gay-sen

Yıraġlıķ bādesin kūyinġde tartgaymen haţāsını (88) tårt-gay-men

3.5.3.2.3. Gereklilik Kipi

Türkiye Türkçesinde gereklilik kipi fiillere eklenen –malı / -meli ekiyle yapılırken Çaġatay Türkçesinde fiilerden sonra getirilen “kerek” sözcüġüyle yapılır.

Etegin ıtıtsa fenā bolsa kerek zerre kebi (93) bolsa kerek

Hāber olsa ki merdānlar kerek kim baş-u cānınġdın (83) merdān-lar kerek

Çaġatay Türkçesinde gereklilik ekinin olumsuz şekli “kerek” sözcüġünden sonra eklenen –ma / -me / -mas / -mes ekleriyle yapılmıştır.

Bāġ-bān şimşād ile serving kerekmesdur baġa (19) kerek-mes-dur

Veysī terk èyle muħabbetni kerek bolmasa hāķ (156) kerek bol-ma-sa

Çağatay Türkçesinde gereklilik kipinin soru şekilleri “mi” sözcüğünün eklenmesiyle yapılmıştır. İncelenen gazelerde ki olumsuz soru yapısı şu şekildedir:

Sebeb ul gülge pervāz olsa per **kerekmezmi** (136) kerek-mez-mi

Қыяметде тамуғ тәбında ul һайдар **kerekmezmi** (136) kerek-mez-mi

3.5.3.2.4. Emir Kipi

Her şahıs için ayrı bir ek gerektiren bu yapı fiil kök veya gövdelerine doğrudan ya da çekim ekleriyle eklenir ve olumsuzluk için de –ma / -me eklenir. Emir kipi yalnız ikinci ve üçüncü şahıslarda yapılır. İkinci tekil şahıs ekinde eksiz veya –gin / -ğın / -ğıl –gil, üçüncü tekil şahıs da –sun / -sün / -dek’dir.

Eyleneyin Devletbegim keşim yoқ aldı sendemu (107)

Nigārımnı yüz-i zülfige һayrān **olmayın** Veysī (76)

Kel éy sākī kadeh songıl ki çehre erğuvan **bolsın** (21)

İkinci çoğul şahısta –nġ / - inġ / - inġ / -unġ / -ünġ / -inġız/ -inġız / -unġuz / -ünġuz / -nġlar/ -nġızlar, üçüncü çoğul şahısta –sunlar / -sünler / -dek’ler eki eklenir.

Қойабмен тәс янғлығы **alsanġız** efʿāl men янғлығы (64)

Çağatay Türkçesinde emir kipinin olumsuzu fiile eklenen -ma / -me ekiyle yapılır. Gazellerdeki emir kipinin olumsuzları şu şekildedir:

Kece-kündüz başınġdın **tinmayın** eflāk örgüldü (18)

Etmeyin vaşlınġ behāsığa çü ser-gerdāndumen (91)

Telbelikdin ger maŋga raħm **étmeginġ** bolsa mehāl (82)

Etmesin maқşadıġa қıldı yüreġim tola қān (102)

3.6. Fiilimsiler

3.6.1. İsim-Fiil (Ad-Eylem)

İsim olmadığı halde isim özelliği taşıyan fiillere isim-fiil denir. İsimler gibi çokluk, iyelik ve çekim edatları alırlar. Cümlede özne, nesne, vasıflayıcı tümleç ve yüklem görevinde kullanılırlar. Fiille olan ilgisini tamamen kaybetmeyen bu kelimelerin olumlu ve olumsuz şekilleri vardır (Eckmann, 2003, s. 145).

-gan –gen /-ken -қан

Çağatay Türkçesinde *-gan –gen /-ken -қан* isim-fiil eki geniş zaman anlamı katmak için yaygın şekilde kullanılmıştır. Bu ek bazen geçmiş zaman anlamı katmak için kullanılırken bazen de kalıcı isimler yapmada kullanılır. Türkiye Türkçesindeki *-an –en* ekiyle aynı kökten gelir.

Putu sinsun қолу sinsun барıp айтп **қелген** él (102) kel-gen

Cefā **çekkenlere** cānān vefālīg kılğanıñg yaḥşi (126) çek-ken

Hāl-ı dilimni **bilgenler** kefşim yoқ aldı sendemu (107) bil-gen

-gu –gü

Gereklilik ve gelecek anlamı ifade etmek için kullanılan bu ek genellikle iyelik ekleriyle kullanılır. “-guçı / -güçi -ğudek / -ğuluk –gülük –ğusız -güsiz isim fiil ekleride –gu /-gü isim fiil ekinin türemiş biçimleridir” (Teres, 2013, s. 82).

Nefs-i şeytān başını **kesguçi** kātıl zāhid (27) kes-guçi

Aḥvāl-ı dilim **bilguçi** dildār kelurmiş (58) bilgu-çi

-maқ / -mek

Eylem adı yapmak için kullanılan bu ek iyelik, durum ve çokluk eki de alabilir.

Eftāda édim **turmaққа** yoқ érди medārim (58) tur-maқ

Кетmekke şitāb étgeni mihmānıma efsūs (54) ket-mek

Түşmek ne mehāl oldu sezā-vārdın ayru (104) түş-mek

Eckmann, *-mağ / -mek* isim fiilin anlamında bir değişikliğe sebep olmadan fiile ayrıca *-lık / -lik* ekinin de eklenebileceğini belirtir.

Menġe derdiġni **çekmeklik**  rtir dilber mey-i vaġdet(11) çek-mek-lik

Reh-i Şer'i iġre yoktur muġtaŐıbnı  yge **kirmeklik** (116) kir-mek-lik

-ar -er / -ır -ir / -ur - r

Bu ek daha  ok olumsuz anlam katmak i in kullanılır. Fazla işlek olmayan bu ek eklendiġi c mleye geniş zaman anlamı da katar.

Yanar hermiŐe ki bir Leyl -veşni t bıda (9) y n-ar

K ndin-k ne t  derd **beter** ġayr-ı muġarrer (27) bet-er

Ėatre-ġatre  an **t ker** kim intiz riniġdın k z m (75) t k-er

-mas / -mes

Geniş zaman olumsuzluġu yapmak i in kullanılan bu ek hareket adı ve  zne yapar.

Ėayu dili ki  r r iġy   zini er **tapmas** (7) t p-mas

Cih n barın a  addiniġdın nih li **sinmes n** hergiz (39) sin-mes- n

-miş / -miş

Daha  ok kalıcı isim yapmak i in kullanılır.

Suġan-resler **ġıllurmiŐ** Veysiniġ eŐ arını tercih (21)ġıl-ur-miş

Fiġ n kim h Ő-mendler telbe aġv limġe **k lm Őler** (40) k l-miş

Muġabbet t hmin ekdim ġirm n-ı ġamnı **k termiŐ** dil (112) k ter-miş

-adigan / -ydigan

Bu ek –gan ve tur- tasvir eklerinin kaynaŐmasıyla oluŐmuŐ ve geniş zaman anlamı kazanmıştır. Ancak gazellerde  rneġi bulunmamaktadır.

-(a)yātgan

Geniş ve gelecek zaman anlamı katmak için kullanılır. Ekin kökü aslında –gan şeklindedir. Ele alınan gazellerde örneğine rastlanmamıştır.

3.6.2. Zarf-Fiil

-ğalı / -geli / -kaları / -keli:

Közünğ kan **tökkeli** hün-hârlıg da'vâ éter dâ'im (14) tök-keli

Asıl hareketin başlama noktasını ifade eder.

Ābâdet **şaykaları** birle dilinğ mir'âtıdın rû-şen (55) say-kalı

Yoğtur nesim **uçurgalı** maş'şuk lālu-bāl (71) uçur-galı

Olup bitmiş bir eylemi ifade eder.

Sebz **étgeli** muğabbet hüs-n-ü bahār kelmes (56) ét-geli

-p, -ıp / -ıb, -b

Ƙılıpsan öznü İskender-veşu ferzendi Dārāsan (98) kıl-ıp

Boldu Üveysī ħāk-ı rāh tā **Ƙılıp** özni zer-i pā (1) kıl-ıp

Bolup özlük bile cān Veysī belni bağlagıl bāzūd (22) bol-up

Yığlaram cān birle yüz **sürtüp** turābınğ yastanıp (8) sürt-üb

İntihā **izleb** firağım deştide ser-sāndu men (51) izle-b

-b / -bān / –ben

En işlek zarf-fiillerden biridir. Aynı zamanda gerçekleşen birden fazla eylemi bağlamak ya da nesnenin şeklini ifade etmek gibi amaçlarla kullanılır. Ünlü ile biten kök ve gövdeler eki doğrudan alır.

Mağbūl olsa Ahmed-i Muğtārmı **izleb** tapay (152) izle-b

Dil-i ħağğıdın **tapıbān** eser tile şer'idin beribān ħaber (120) tāpı-bān

Mestlik cāmın yutay koyğıl **giribān** elveda' (2)giri-bān

-a / -e / -y

Ünsüzle biten fiillere –a şekli eklenirken ünlüyle bitenlere –y şekli eklenir. Genel olarak birleşik fiil yapılarında ve tekrar gruplarında kullanılır.

Müyesser olsa seniñ dergāhıñ yüzüm **sürtey** (101) sürte-y

Halāyık ra'iy gerdün birle **tüşkey** taki her sū (37) tüşke-y

Ġam-ı dildén kime **déy** sen kébi ġam-ħār turup (6) de-y

Ey Üveysī ger **körey** desenġ cemāl-ı yārnı (128) köre-y

-ġaç / -geç / -keç / -kaç

Bu ek bir eylemin diğeri takip ettiğini göstermek için kullanılmıştır. Yani asıl olay başlamadan önce olan hareketi bildirir.

Bu yüzi ġad birle ger seyr-i gülistān **eylegeç** (19) eyle-geç

Gül ıışķın dāġıda kim ʿandelīb köksüġe **bolġaç** cā (144) bol-ġaç

Ṭiriklik baħr-ıda efsūs kim bād-ı semū **étķaç** (144) et-ķaç

-geni / -keni / -ķanı / -ġanı

Sebeup bildiren bu ek –mak için anlamında kullanılırken, olumsuz şekli yoktur.

Ķetmekke ŗitāb **étgeni** miħmānıma efsūs (54) ét-geni

-ġunça -günçe / -künçe -ķunça

İşlek şekilde kullanılan bir ektir. Cümleye –e kadar, müddetçe ve –cak / -çek yere, yerde anlamları katar. Eckmann, farklı varyantları kullanılan bu ekin aslı varyantının –gunça olduğunu belirtmiştir (Eckmann, 2003, s. 65)

Cevr tā **körgünçe** tutķaymay umdi andın vefā (51)kör-günçe

Oġunça baş almam ķaş-ı miħrābıñġa ķulmen (92) ö-lġunça

-ġuça / -güçe

“Aslen -ġu / -gü ad-eyleminin eşitlik çekiminden başka bir şey olmayan -ġuça / -güçe zarf-eylemi, “kadar, süresince yeterince” anlamı taşır. Ekin, Çaġataycadan önceki

devirde oldukça yaygın olan bu anlamda kullanımına, Çağataycada da rastlanır” (Eckmann, 2017, s. 111).

Ne bahra érür hālī émes **ölgüçe** nemdin(94) öl-güçe

Körgüçe gayr élkide zülf ü perī-veş elveda^c (2) kör-güçe

-may / -mey

-a / -e, -y, -p zarf-fiil eklerinin olumsuz şeklini yapmada kullanılır.

Üveysī munda **tınmay** yığla Tenğri qahrđdın qorkup (17) tın-may

Hāqimi hūsn ilkidin **içmey** netey ‘emr èylese (33) iç-mey

-mayın / -meyin

Eklendiği cümleye olumsuzluk anlamı katan bir zarf-fiil ekidir. Şiir dilinde ve tekrar gruplarında sıklıkla kullanılan bu ek tasvir fiillerinde de kullanılır.

Almayın ilkinğge tākım hancer-i fülād şayd (24) al-mayın

Etmeyin vaşlınğ behāsığa çü ser-gerdāndumen (91) et-meyin

3.7. Edatlar

Eğer, şayet anlamına gelen bazı edatlar kullanılmıştır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz.

er: eğer

Haber **er** sorsa Veysîdin değil hâl-ı harâbıdur (38)

Haşâsı **er** olsa bu söz remzide (52)

Hüdâ rızânı şul **er** bolsa lek handân men (97)

eger: eğer

Şehr gurbetdin diyârığa **eger** bolsa naşîb (45)

Kaatre-i meydin **eger** bâzâr ıışk er tapsa nür (96)

Yok kaşîd **eger** barsaŋ oşal kûyî şanemge (129)

ger: eğer

Fenâğa **ger** kadem koysaŋ tevekkül potası birle (23)

Ger bahâr olsa ne-mâyen be-ğaber olmas seğâb (75)

Yeki mest **ger** olsam mest boldı yâr mey nüşî (148)

çün / çin: için

Bu Mışr küncide kim **çün** ‘Aziz-i Ken‘ân men (97)

Uyku içre **çün** Züleyhâğa ètip Ken‘ân isi (135)

Ferâset bâbıda **çün** dil-sanu bir dürr-ı yek-tâ sen (98)

Aya éy yar sözü **çün** şâğındım men şâğındıŋmu (106)

çü: için

Çü pâ-mâl eylemekde vehm kıl perverdigârıŋdın (99)

La‘lı lebi ârâ leb **çü** güher gayr-ı muğarrer (27)

Peru bâl ile **çü** kaatre-i hûn efşârıdur toti (132)

üçün: için

Haḫ ʔermes zeb **üçün** lütf ile şayyād-ı ezel ul kün (67)

Kefşim **üçün** koydu dilim bar hem bolsa yoktur pülüm (107)

Bir tana-bana **üçün** men saŋga muhtāc oldum (78)

dek: gibi, kadar

Sū sedası **dek** bu mazmündın hüveydādur seda (63)

Gül**dek** açılıp aʔrāzī gülzār kelurmiş (58)

Hadenggi nāvekiŋdin per çıkarıb kuş balası **dek** (132)

meger: meğer, halbuki

Meger cāmuşlığıdın ya meger nāz-u itābidur (36)

Soru edatı olarak niçin sözcüğünün “ne için / neçün / neçük / nege” varyantları gazeller içinde kullanılmıştır. Bu edatlar soru ekinin yerine de kullanılmıştır.

Üveysī **ne için** kim uşbu mey içmekkadur rāğıb (5)

Ne için kıble-gāhım kaşığa meyil zāhid (26)

Neçün zinhārı tarsa din-u ʔīmānimdadur mużmer (32)

Kaşıŋg **neçün** yüzünĝ bahrıda köz devrin étip mesken (47)

Men **necük** mest-i elest olmay anıŋg hicrānıda (38)

Oşal kündin beri yüz derd pinhāndur **neçük** ʔylep (153)

Meni meknün **nege** dād ʔyleyin ul rāzı cezā (65)

Ey dil **nege** ümmīd ʔtesen raḫm şanemdin (94)

çünān: çünkü

Lütfünĝ bile köŋglüm ki **çünan** boldu muşaffā (28)

Özni menĝe ʔalanda **çünan** eyledi cellād (23)

kebi: gibi

Hürşîd **kebi** tâbişi destârîngı körgeç (20)

Könğlüm kuş-ı bülbül **kebi** nâleli érdi (58)

Kaçan halk étti Tengri sen **kebi** könğlü muşaffanı (137)

birle: ile

“ile” anlamında kullanılan “birle” edatı kelimeler arasında bağlantıyı sağlar ve beraberlik anlamı katar.

Oşal gīsū havāsı **birle** la^l-ı nâb terketmiş (59)

Körmegey Leylîni Mecnûn közü **birle** kimseler (75)

birlen: ile, birlikte

Seniğ **birlen** birâr dem öltürürge tapmadım fırsat (13)

Bul sıfat **birlen** riyâzet sende bardur kimde bar (49)

bile: ile, birlikte

Yas etti söz érisun zavar-ı nâmıng **bile** Veysî (10)

İılmadıng tefrika be-gânega şefkat **bile** söz (156)

gerçi: her ne kadar, ise de

Felekni reşkide men **gerçi** kim Süleymân men (97)

Dergâhıngdın men yıraqu **gerçi** bu nâlem yakın (74)

yene: yine, tekrar, yeniden

Vaşfını mezkûr étip til **yene** bir armanı bar (29)

Şadığa şad gamıga **yene** kim gamlıgdın (77)

ança: o kadar, onca

Perî-rûlar yüz **ança** bâdedin maħmûr eger çendi (21)

Ança maħrûm menki mağz-ı üstühâna tüşdü od (16)

Edat olmadığı halde cümleye benzerlik anlamı katmak için bazı kelimelerde kullanılmıştır.

Zülāl-ı āb-ı hayvān izlerem **maʿnendi** İskender (121) māʿnend: gibi

Közlerim kim çeşmeler **yanğlıg** érür vāḥ kim bulāg (63) yanglıg: gibi

sarı: doğru

Ḳay **şarı** nāle ḳılay arazī gül-zār turup (6)

Men **sarı** yüz ānça be-pervālıg etsenḡ rāzı men (91)

narı: uzak, öte

Şemʿinḡge peyvest ètip pervānelerni ḳıl **narı** (128)

beri: beri

Közü ḳāşı ḳayu kündin **beri** könḡlümde cā tutmuş (32)

Oşal kündin **beri** maḥrūm-ı dīdārınḡ bolupdurmen (153)

içre: içeri

Her kim taʿalluḡ **içre** şalsa özünü éy şūḡ (25)

Vilāyet **içre** sen mektüb-ı miḡmānı muʿammāsan (98)

evvel: önce

Ṭoḡdu cümād-el **evvel** ne boldu yār kelmes (56)

Mışr-ı **evvel** başıḡa keldi maṭlab ḡarf-i kim (119)

ilgeri: önce

Öldürmekidin **ilgeri** hecrinde miḡ meşāḳḳat (71)

özge: başka

Könḡülünḡ sırrıdın āḡāḡ yokdur Tenḡridin **özge** (17)

Şaçınḡdın **özge** birlen könḡlümü dām èyleyemesler (34)

ġayrı: gayri, başka

Yok başda bu sevdāy-ı şanemdin **ġayr-ı** (129)

Kiprik kaşdın boldu haber **ġayr-ı** muğarrer (27)

bölek: başka

Manzur èmes **bölek** keş ilkimde yoktur bir kümüş (107)

boyı: boyu

Sū men **boyu** çemen rūy-ı perī tarzı sıh-ı kâmet (10)

Seher vaḡti dimāgımğa nesīmīdin ètip **boyu** (154)

tıġı: gibi

Könglümi şah-bāzı bismildur ki **tıġı** reşk ile (63)

Közüġe rāġub olsa dil **tıġı** dudam olturgusı (140)

üze / üzre: üzerine, üstüne, üstünde

Körer ki bister **üze** serv-kâmetin nâ-gâh (9)

Tâ sāyesi başım **üze** destâr kelurmuş (58)

Ul kūyaş yüz **üzre** zülfüñ ‘anber-efşân eylegeç (19)

Keçeler tartgan āhımdın felek **üzre** şarar taḡay (150)

yanġlıġ: gibi

İçimdur ġunça **yanġlıġ** kan külerge tapmadım fırsat (13)

Aḡar-kan dīde **yanġlıġ** intizārınġ şiddeti birle (41)

3.8. Bağlaçlar

birle: “ile” bağlacı olarak kullanılan bu sözcük aynı görevdeki kelimeleri birbirine bağlamak için kullanılmıştır.

Közi **birle** kaşı oynar özi dilber mevzün (84)

ile: “ile, ve” bağlacı olarak kullanılır

Bu hayālāt könglüge kış **ile** yazlık iş (62)

Kesb-i Ferhād **ile** Şirīn la‘l-ı bālídın oķu (105)

Hecr **ile** men zār nā-hūř vařl ile aęyār hūř (61)

bilen: ile, birlikte

Ki t̄ā‘at ehliğe kuvvet érür kevser **bilen** cennet (14)

Ten **bilen** cān uřbu kün kılsa cüdālıęga kabūl (2)

ve: ve

Müdām taşlaban öttüm **velik** gayrığa (87)

lekin: lakin

Letāfet bostanıda gülü **lekin** u hūveydāsan (98)

güyā: sanki, güya

Közüm bu dehr bostanıda **güyā** mest hābıdur (46)

Bu kama telh **güyā** şerbet-i hicrān ayağında (132)

ése: ise

Acebmu maħviyyet hāřıl **ése** könglüm anęa rāęıb (5)

Ki mey řāf ét bu kün eyler **éseñg** ger yārını tercih (21)

hem: hem

Cümle içinde bir defa kullanılmasına rağmen cümleye hem...hem anlamı katmış ve iki nesneyide kapsayan özelliklerden bahsetmede kullanılmıştır.

Tebessüm **hem** tekellüm eyleben kélgey élin salıp (5)

Nebât-u engübinu kıandu **hem** şekker bayak nâ-geh (123)

tāğı / tağı / dağı: ve, dahi

Başımğa **tāgū** ğam tüşün bölek sevdāğa meyl ètsem (76)

Dağı köz cüyıdın aqqan sirişk ʿālīmge külmüşler (40)

veş:gibi

Yanar hemişe ki bir Leylî-**veşni** tábıda (9)

yā: ya da, veya,

Meger cāmuşlığıdın **yā** meger nāz-u itābıdur (36)

Serv **yā** tūbā kebi èrdi seniġ devriġde (65)

Karşılaştırma Bağlaçları:

kim...kim

Kim nāşīhat ne üçün **kim** dilberinġ cellād sayd (24)

ne...ne

Ne taħrīk ile **ne** sâkin şâğındım men şâğındıġımu (106)

bir...bir

Resm èrdi élde **bir** dile **bir** dost sır tutuş (71)

gāh...gāh

Gāhı kıan yut **gāh** yüzün evrāk-ı ʿAlīdin oķu (105)

Neçe söz birlen meni **gāh** öġü **gāh** sol eylediġ (16)

Gāh Mecnūn **gāhı** Ferhādu **gāhu** Vāmuķ olup (152)

neçe...neçe

Neçe Ferhād-u Mecnūn **neçe** Manşūr-u Züleyhāmı (110)

yā... yā

Sevālim kıatre-e yā zerre-e yā Őemme dur kim (88)

3.9. Ünlemler

èy: ey

Seslenme olarak kullanılmıştır.

Éy köngül meyĥānedin mehrum olan düŐvārdur (2)

Éy ũil menĝe Őekvā bu melāmetidin étersen (27)

Èy Üveysī munća dilāzār bed-ĥūlıĝ bilen (127)

vāĥ: vah

Vāĥ kaçan bolĝay oşal Őayyādın āzād Şayd(24)

Vāĥ ki öz bu sākī eyleb ićme ĝaflet bādesin (119)

tā: -a, kadar

Tā mā-baĊda ārzū èyleb ki étse dād Őayd (24)

Tā āĥı seher köngülde ĝamdın ĝayr-ı (129)

vā (f): vah, yazık

Vā boldu yüzümĝe ki budur ĝayr-ı muĝarrer (27)

Furćat bile ‘ömrüm ĝülü vā bolmayın oddu (118)

efsūs: yazık, eyvah

Efsūs bukün mülk-i Süleymanıma efsūs (54)

āĥ: ah

Ne eyley āĥ kim ‘ıŐĝ mezhebin ĝār-ı cevābıdur (35)

Uraram āĥ bu kün Şaşa‘a āĥımdın kim (156)

dād: medet

Meni meknün neĝe dād èyleyin ul rāzı cezā (65)

Baray aldığa yıǵlab **dād** ètib men muhtesiblerdi (116)

aya: ey

Cemāliŋ iŝtiyākı tüşdü könǵlümge **aya** dilber (13)

Aya éy yar sözü çün ŝāǵındım men ŝāǵındıǵmu (106)

Bu külbe-i Veysiǵe derif étme **aya** ŝāh (129)

hayf: yazık

Men hüsñ olǵanda köz yaŝımı **hayf** ètmedim (100)

Seyr éterge **hayf** kim ul taǵı hāmün ikkisi (145)

SONUÇ

Üveysî, Nevâî'yle birlikte kendine has bir edebî kimliğe ulaşan Çağatay edebîyatının son dönem önemli şahsiyetlerinden biri olması ve eserleriyle dönemin dil özelliklerini yansıtacağı fikrinden yola çıkılarak bu çalışmada Üveysî gazelleri konu olarak seçilmiştir. Yapılan incelemeler ve elde edilen veriler doğrultusunda bu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Üveysî, genç yaşta evlendirildikten sonra hep bir hayat mücadelesi vermiştir. Çileli hayatı eserlerine yansımış ve kadının toplumdaki yeri onun önemle işlediği konulardan olmuştur.

2. XIX. asır Çağatay Türkçesinin kullanıldığı sahalarda siyasi istikrarsızlıklardan ötürü halkın büyük bir kısmı haksızlıklara maruz kalmıştır. Dönemin kimi şairleri bu haksızlıkları eserlerine konu edinirken Üveysî hem sosyal konuların hem de aşk konusunun ele alındığı eserler yazmıştır.

3. Üveysî mahlasını kullanan Cihan Hatun aruzu başarılı bir şekilde kullanırken bazı gazelerde aruza uyum adına Veysî mahlasını da kullanmıştır.

4. Müstensihler tarafından istinsah edilen bir nüsha üzerinden ele alınan bu gazelerde bazı eksik mısralar noktalar şeklinde belirtilmiştir.

5. Ele alınan toplamdaki 157 gazelde kullanılan fiiller genelde köken olarak Türkçe iken isim ve sıfatlar Arapça- Farsça kökenli kelimelerden meydana gelmiştir. (hüb, lâ-yezâl, muğ-beççe, şitâb, ¸ âlem, cüdâ, hicrân, vâşıl, gîzâl, hayâl, âzâr, firâk, ayş, hâr, ağıyâr)

6. Eski Türkçedeki bazı fonemlerin Çağatay Türkçesinde ses değişmesine uğraması sonucu (ET kötür-: kaldırmak > ÇT köter-) ünlü düzleşmesi tespit edilmiştir.

7. Çağatay Türkçesinde kelime başı tonlu ünsüzler Eski Türkçedeki tonsuzluğunu korumuştur. (ET miŋ > ÇT miŋ > TT bin)

8. Türkiye Türkçesinde çokluk anlamı katmak için kullanılan -lAr eki Çağatay Türkçesinde zaten çokluk anlamı var olan alıntı (Arapça-Farsça) kelimelere de eklenmiştir. (melâyikler > melekler / uşşâklar > aşıklar)

9. Türkiye Türkçesinde de Çağatay Türkçesinde de isimden isim yapım eklerinin çoğu aynı görevde kullanılmıştır. (cüdâlık> Tanrılık, hāmūşlıg > sessizlik / yandâş> yandaş / sensiz > sensiz, hârsız > coşkusuz)

10. Türkiye Türkçesinde bir kelimeye benzerlik anlamı katmak için +lık / +lik eki eklenirken Çağatay Türkçesinde ise benzerlik anlamı katmak için Farsça bir ek olan +veş eki kullanılmıştır. Bu ekin “gibi” edatının yerine kullanıldığı örneklerine de rastlanmıştır. (Leylî-veş > Leyla gibi, peri-veş > peri gibi, meh-veş > ay yüzlü, İskender-veş > İskender gibi)

11. Çağatay Türkçesinde Türkiye Türkçesindeki gibi soru eki olarak “mi, mı / mu, mü” kullanılmıştır. Ancak Türkiye Türkçesinden farklı olarak Çağatay Türkçesinde bu soru ekinin kelimeye bitişik yazıldığı tespit edilmiştir. (tasamı, hükmi, acebmu, yürürmü)

12. Türkiye Türkçesinde isimlere olumsuzluk anlamı katmak için genellikle “+ma / +me, +sız / +siz” ekleri kullanılır. Çağatay Türkçesinde ise olumsuzluk anlamı katmak için Farsça olumsuzluk eki olan “na ve be” ekleri de kullanılmıştır. (nā-şekībā > sabırsız / nā-ķābīl > imkansız / be-çāre > çaresiz / be-haber > habersiz)

13. Çağatay Türkçesinde isimden isim yapı eki olarak kullanılan +dār eki Türkiye Türkçesindeki isimden isim yapı eki olarak kullanılan +lı / +li ekinin karşılığı olarak kullanılmıştır. (haberdār > haberli / dildār > sevgili / vefā-dār > vefalı / nām-dār > ünlü)

İnceleme sonucunda vardığımız görüşler ışığında XIX. yüzyıldaki son dönem Çağatay dili ve edebiyatına ışık tutacağı fikrine ulaşılmıştır.

GAZELLER

-1-

Müfteilün Mefâilün Müfteilün Mefâilün

‘Arz-ı dilimni aytayın bir nazâr ét nigâr saŋga
Zıkr-i zebânım olmasun Һasretidin ğubâr saŋga

Һâcet émes demeng ğamım tilge kêtürmek Һasretim
Dil arâ şem‘-i rüşenim her ne sır âşkâr saŋga

Kılsa tereddüd ol ecel alĝalı cân ‘azîzimi
Tapşırure emanetin cân u ten intizar saŋga

Tinmedi ‘andelîb-i ğül seyredi şubĝ-ıĝâhlar
Köksini hara urdı kim toymalı ğül‘izâr saŋga

Bir néçe kün meni ĝarip yetti yolunĝda şargayıp
‘Aşık élini şormaĝınĝ boldu besi er saŋga

‘Işķ bu dem étip şehid erlere tökdi Һanıımı
İster éseŋĝ kûşe-yi dil boldūki lâlezâr saŋga

Boldu Üveysî ĝâk-ı râh tâ kılıp özni zer-i pâ
Aĝiri ötti dünyadın bolmadı é‘tibâr saŋga

-2-

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Çıķdı cân ten mülkidin hecrinĝde cânân elveda‘
Rüşen-i köz merdumim ey mâh-ı tâ-bân elveda‘

Ten bilen cân uşbu kün kılsa cüdâlıĝga Һabûl
Heç kılgaymu bular dil birle sūzân elveda‘

Reşk cellādı meni öltürgüsi meşşāta çağ
Körgüçe gayr élkide zülf ü perī-veş elveda^c

Murg-ı cān pervāz éterdi koŋgalı gül şāhıga
Koymadı ul bāgbān ehl-i gūlistan elveda^c

Terk-i ıışk étti bukün kılgan ulus ğavgāsıdın
Éylegen her kim bilen kıldı pūşeymān elveda^c

Yār ğayr eylep seni vaşl olmamış éy özlügüm
Mestlik cāmın yutay koğıl giribān elveda^c

Hecr bīmārı zaif cismimni tā kıldı helāk
Derd-i yek-serdur bukün öltürme dermān elveda^c

Éy könğül meyḥānedin mehrum olan düşvārdur
Reşk çağı nā-şekībālıgda āsān elveda^c

Yār dāhil kılsa şubḥ-ı vaşlıgā hicran tünü
Veysī kılgay érdi kim könğlüge armān elveda^c

-3-

Fāilātün Fāilātün Fāilātün Fāilün

Éy havā şahnında cevlān māh-ı envār māndehā
Ya'ni éy şahip temiz anķā-i dilber māndehā

Néçe kün biz bunda cānıŋnı du'āsın eyledik
Şükr-i ḥaķ keldiŋ selāmet zīb-i manzar māndehā

İntizārıŋgda perīşān érdiler ehl-i ḥarām
Boldular dil-cemi kim boldık müyesser māndehā

Suv bilen érmiş tiriklik bolsa gerçende neheng

Éy ki deryā lékin mäh-ı perver māndehā

Gerdingge étmes bahādırlıgda neçe merdler

Kirse meydān birsi miŋ birle ber-ā-ber māndehā

Şaqlasun başı ‘azīziŋni Hudā her cāyda

Éy semend-i zīb-i meydān-ı dilāver māndehā

Veysiġa Mirzā ciger-bend olmaġın ma‘lūmı bu

Ger kişi bī-gānedür anı démesler māndehā

-4-

Fāilātün Fāilātün Fāilātün Fāilün

Barı barmu aldınġa barmaġġa éy kānī ādāb

Men fenā bolsam éşikiŋ itleriġa kıl cevāp

Zulmeti hicranda oldum vaşlıŋı merdūdidin

Perdeni yüzdin kötergil bizlere éy āftāb

Ķan yutarmen teşneliġdin sākīye raġm éyleġil

Ķılmadı şavāb hergiz bir mūġı ol la‘l-ı nāb

Sebze kılmış ġüsn-i bāġıŋnı ki dehkān-ı ezel

Yaġdırup köŋglüm seġābın eyleben çeşmim pür-āb

Yar hicranıŋ çünan şābit érür ten mülkide

Vaşlıŋ andaġ bi-şebātı misl-i şahrāda serāb

Reşkdin bolmuş mahalhald agrım éy nāziük-beden

İtleriŋe tümüġe taşlay bukün bolsun şavāb

Veysī şabr étgil bu kün fānī bu ‘ömrünġ bākī yok

Bul cihān yamġur suvidur ‘ömrünġ üstüde ġüb-āb

-5-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Yüzimge kıble boldı secde-gâhımdın iki hâcib
Acebmu maḥviyyet ḥāşıl ése könġlüm anġa rāġıb

Başınġnı secdeġa koygan bilen tapmaġ émes mümkün
Bugün körgülki ol cānānnı kıble-gāhıma baġıp

Kel éy zāhid közüñġ aç körgül ul hūrşīd ṭalʿatnı
Tebessüm hem tekellüm eyleben kélgey élin salıp

Mesīhin ārzusunda yutarsan keçe-kündüz ġan
Ki ġurbān eyleġıl cānıñnı maṭlubıñġġa éy ṭālib

Teġāfıl birle tüzdünġ etmeġa şūḥ-ı perī-zādım
Bukün ol şubḥ-ı vaşlınġ şādıġı kim şubḥidur kāzıb

Déme eşʿār sen könġlüm ārā ışġım şerārıdın
Tevehhüm birle yazġıl uşbu mektubāt éy kātib

Bolup bā-hūş sākī sāġarınġdın sırnı fāş étme
Üveysī ne üçün kim uşbu mey içmeġkadur rāġıb

-6-

Feilātün Feilātün Feilātün Feilün

Ġam-ı dildén kime déy sen kébi ġam-hār turup
ʿArz étey kimlere men şāh-ı haberdār turup

Déme gül-bergleri incü dék efġānıġa kim
ġay şarı nāle kılay arazī gül-zār turup

Hüsniñġi körgeli ʿālem hama muḥtāc érür

Körsetürsén kime yüz tālib-i dīdār turup

Nāsihā pendinn̄gi kim gūş ҡabul éylemedi

Yār laḡlin çü ḡadīşī dūr-i şāh-vār turup

Dehr bāzārıda sevdāḡ ҡılura yoҡ dirhem

Bağrı ҡan birle baray ҡayda bu bāzār turup

Leşker-i faqr kélip könġlimi tārāc étđi

Cümle şāḡlar şāḡı sén şāḡib-i esrār turup

Aylamaslar kişi rūşenni meşābihdīn ümīd

Nūr-ı ālemġa tetür ḡürşīd-i envār turup

Yüzinġi körgeli lāzım ése éy Mısr- ı ‘azīz

Ƙılma āynanı şayƘal dil-i zeñġār turup

Béva mażlūm-ı siyah baḡt ġaribinġdirmen

Yaraşur kimġe mürüvvet meni be-mār turup

Veysī ferzendleri çoñġ boldu tiler toy kimdin

Sen kébi şāḡ-ı cihāñġir ü cihān-dār turup

-7-

Mefāilün Feilātün Mefāilün Feilün

Cihān-cihānca hūş oldum kitābetinġni körtip

Étip duman ki fenāġa şerāfetinġni körtip

Ƙayu dili ki érür ihyā özini er tapmas

Şeker maƘal bu nuḡƘ-ı feşāḡatınġni körtip

Hūş ol beşāratı tapdı ḡudā öylidin dil

Mesīḡ şıfat nefes ile hidāyetinġni körtip

Cemāl-i Hāzret-i Musāki tapdı fagr kıyıp
 Alarga teşbīh étermen şücā^cetinġni körüp
 Sefālġnġġa ġubār ornaġaymu bu sözdin
 Çü baġladım kemer-i şıdk kerāmetinġni körüp
 Cihān melāmetıġa közün açma vaşfınġnı
 Üveysī demedi qaddu melāhatınġnı körüp

-8-

Fāilātün Fāilātün Fāilātün Fāilün

Pādişāha kıl meni bul kün visālınġga qarıp
 Yıġlaram cān birle yüz sürtüp turābınġ yastanıp
 Könġlüme tüşdi hayālinġ keldim éy şer-i Hudā
 Işık sen sincābın kıyib şevkinġ meşāndin oynatıp
 Uyğunı közdin kılıp iħrāc éy hācet barır
 Şāyed étgey dép terahħum men tururmen telmürüp
 Éyledinġ bul keçe hālimni temāşā sen öziġ
 Miş-i ra^cnā dek içim kāndur çirāyım sargarıp
 Men umdi eylermen anca yüz açıp éy şāh-süvār
 Çık öziġ aldımga meydān sarı tapsan sakratıp
 Barça ramcur ehli eşkinġga şifā tapgay kelip
 Yazga hem kılgıl da^cvā kāni müdāvā éy tabīb

-9-

Mefāilün Feilātün Mefāilün Feilün (Fa'lün)

Beliġ hayālide cismimni nāl éyledi tāb

Şaçıñgı hecrıde āşıfte-hāl éyledı tāb

Körer ki bister üze serv-kāmetın nā-gāh

Ki sorsam endiki şāhib-cemāl éyledı tāb

Tekellüm eyledi men ħasta dılge ul dilber

Yazarga üzrıkim be-cemāl éyledı tāb

Tevehhüm éyleb edim sormadı şeker lebler

Ki ħāmüş olğalı oldur ħayāl éyledı tāb

Yanar hemışe ki bir Leylī-veşni tābıda

Āħır Üveysīni Mecnūn mışal éyledı tāb

-10-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Cihān gül-zārıga ħākī ħudūmıñdın éter zīnet

Ĥırāmıñdın tapar cān gülşeni ārāyış u nüzhet

Hāvādārı ħad-ı nāz āferin cilve ta'lımıñg

Érur ħāvus u kebki hüş ħırāmu ħübī cennet

Étip Cemşīdniñg cām-ı mey-i lā'lıñg havasıda

Tapıp mir'āt-ı İskender yüzüñgđin yüz tümen ħayret

Nevāsancı edā fehmi süħañgu nükte perdāzı

Sū men boyu çemen rüy-ı perī ħarzı sıh-ı kāmēt

Berip dānım bahārıga sözüñg arayışu tezyīn

Ferāset defteri mısra'larıñgđın tapdı cem'iyet

Yüzüñg reñgin lebiñg ħandın vücūdunğ maħzen-i temkīn

Deħāniñg çeşme-i zemzem serāba ma'đeni rāħat

Berur şer'ci melîhîng murğ-ı cāna lezzet-i ma'ni
Neyi kilkiñg berur cān totisiğa şekker u şerbet

Yas etti söz érisun zavar-ı nāmıñg bile Veysī
Umdi oldur ki bolğay cāy-ı gāhıñg perde-i işmet

-11-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Meñge derdiñgni çekmeklik érür dilber mey-i vañdet

Bu 'uşşâk-ı cefâ-keşlerge sen köp bermegil külfet

Seniñg çün halk ayakın atıda hār u zelîl oldum

Başımın şükr-i halk étgen Hudānı eylegil hürmet

Meñge dāver öziñgsen rahm étip turğul 'adāletde

Ber-ā-ber bolğul ağıarıñg meñge her künde miñg külfet

Tegip eñfāllar tās-ı tenim anca helāk étmiş

Başım tendin cudā eyle bukün bergil meñge ruşşat

Dilā rağbet kıldurdıñg hāl 'ilmidin sebak alsam

Teniñg zaħmını üstādıñgğa sen köp gılmağıl minnet

Ki 'izzet kaldın hāl 'ilmidin bolğay fenā hāşıl

Kelen eñfāl taşı bul fenā ehligadur devlet

Dilā sen kılma şikva köp baliyeti hālāyıkđın

Ki kündin-kün teniñg eñfāl taşığa kılur 'ādet

Çekip her künde derdiñg sāğarında ğam şarābını

Bîhamdullāh bolupmen emdi derd-u ğam bile ülfet

Üveysī taşnalığdın etti cān ağızığa éy sākī

Dār-ı meyḥāneni aç deyr p̄riden alıp ruḥṣat

-12-

Mef'ûlü Mefâilü Mefâilü Feülün

Âşık élige yārini ā'zār-ı 'ibādet

Ma'şūk élige nuḥk-ı ŧeker bār-ı 'ibādet

Efsūs kılıp āhı seḥer-gāhı kıl éy dil

Hüŧrāğ ḥāmedin bolsa dil-efgār-ı 'ibādet

Ul bülbül-i ŧüride yutar ḳan keçe-kündüz

Taḅ atḳuça ŧiven éser gülzār-ı 'ibādet

Cānān yüzini körgeli dā'im cedel éttim

Tapḳanda közüm men' éten ağıyār-ı 'ibādet

ŧeb-rüz viŧālınğnı tileb dil-ber-i nāzik

Hecrinğde könğli közgüsi zengār-ı 'ibādet

Ger raḥm kılıp serv-i revān ötse 'aceb yok

Mendek neçe rasvāsığa refḫār-ı 'ibādet

Bağrım ḳanıdın saḫtı közüm boldu zirā'at

Lāle demegil kim dil-i ḥün-bār-ı 'ibādet

Ümmid tutup raḥmetidin yığlar édim men

Bir ḳatran 'aşḳım-dürü ŧāh-vār-ı 'ibādet

Veysīni bukün ḫā'atidin eyleme ŧıkva

Ma'şūk ŧıfātın yazmagı güftār-ı 'ibādet

-13-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Tut éy ma^çzur cânânım körerge tapmadım fırsat
Seniñ birlen birâr dem öltürürge tapmadım fırsat

Özim munda turup kelsun dedim taşım temâşâğa
Bolup hem-râh sen birlen yürürge tapmadım fırsat

Kelibmen uşbu gülzâra érür men bir gül-i bahâr
İçimdur günça yañlıg ған külerge tapmadım fırsat

Şurâhî meyge toldı sâkî ilkiğe kadeh oldı
Humar ehlige ne eyley sünerge tapmadım fırsat

Cemâlinğ iştiyâkı tüşdü könğlümge aya dilber
Bukün ıışkıñg dükkânını kırarga tapmadım fırsat

Yüzünğdür bir gül-i ra^çnâ bolup men bülbül-i şeydâ
Figân u nâle eylep men konarğa tapmadım fırsat

Vişâlinğ âşinâsı men firâkıñg mübtelâsı men
Tut éy ma^çzur cânânım körerge tapmadım fırsat

-14-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Tabi^çat mahzeniğe yâr vaşfıñg fethidür nuşret
Hayâlinğ bezmide ilkim-raşam birle közüm mahvet

Rūhūñg ūzre iki gīsū könğül saydığa dām oldu
Ezel künde naşibimdur bukün bul dāne-i mehnat

Neçe kündür cihān sim-āb yañlıg be-қarār érди

Bolupdur könğlüme ārām raḥşıngdın kelen şurat

Rākib-i rū-siyāh birlen şanem vaşlıng ārā cevlan

Menĝe Tenĝri naşīb etmiş ki mundāĝ vādī-i furkat

Közünĝ ған tökkeli ḥün-ḥārlıĝ daᶜvā éter dā'im

Lebiñĝ bir söz bile cān bergeli tün ü kün kııur cürpet

Ĝamınnı noĝtasın takrīr éter sañĝa émes mümkin

Neçük kim reşk devrinde tapa almamki bir fırşat

Üveysī Tenĝridin qorqup qadd-ı hem bolsa tañĝ érmes

Ki řāat ehliĝe kuvvet érür kevser bilen cennet

-15-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Eger şalib éseñĝ dünyānı terki mislī Ādem tut

Budur ta'lım: mařlıbıñĝnı dāmānınnı maşkem tut

Özüñĝ özlük belāsıdın eger kıtkermeķ istersen

Sirişkinĝ selini řufān étip çeşminĝni pūr-nem tut

Vişālın ārzūsı könĝlüñĝ icra eylese cilve

Oşal kün bolĝusı der-kārdur miñĝ derd ile ĝam tut

Qaşınĝ sevdāsınnı başımĝa rifat eyledim éy şuḥ

Közünĝniñĝ ĝamzesi dil-dār bāzārınĝda mübhem tut

Qılıp ihrāc könĝlüñĝdin hama ĝıybetni éy zāhid

Ki andın soñĝ ḥaremi yerĝe tā özni maşrem tut

Dilā uryāna tutma vah ki ḥaķ sırrınnı sen cābī

Özüñĝni bul zamāna ehliĝe rüsvā-ı ălem tut

-16-

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

İntizârınġ āhıdın bu ġān u māna tüşdü od
ġān u mān nedur bu kece cism-u cāna tüşdü od

‘Işķ otu her kimde bolsa nāleyu feryād éter
Bülbül-i bānālayam āh u fiġāna tüşdü od

Taġsīn érmes ġān u mānu cism-u cān āhu fiġān
Ança maġrūm menki maġz-ı üstüġāna tüşdü od

Dep édiñġ maġlūb maġsūdım sen olduñġ éy ġabīb
Fehm kılgıl éndi maġsūd-u ciġāna tüşdü od

Neçe söz birlen meni ġāh öñġü ġāh sol eylediñġ
Şükrillāh ki dilim bul imtiġāna tüşdü od

Ķay küni ‘ışķıñġ havāsı tapdı köñġlümde ġarār
Ul sebebdur kimki ehl-i Merġilāna tüşdü od

Veysī sūdınġ ‘ışķ ġoymaslıġ ‘ilāçım isteme
Evvelā ġālū belāda ‘āşıķane tüşdü od

-17-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Könġülniñġ be-ġarārıġaki bir ārām-ı cān bā‘is
Ķadīmdur barı ġam astıda bir serv-i revān bā‘is

Könġülniñġ mülk-i ābād érđi mehrinġ izlemeklikde
Sirişķim seli berbād étdi ul nā-mihribān bā‘is

Ķadem mey-ġānege ġoy zāhide kevserge etġunça

Ki mundağ teşnelikniñ def'ige pîr-i muğân bâ'is

Ki men hayretde her zâğ u zâgân başımğa hâs yığdı

Melâmet bâzığa başımdağı bu âşiyân bâ'is

Könğülniñ sırrıdın âgâh yoğdur Tenğridin özge

Halâyık güft ü güygeki bu zıkr-i zebân bâ'is

Muhabbet zağmıdın boldı vücūdım revzen u revzen

Mağāk-i cismime éy dostlar derdi nihân bâ'is

Dilâ dünyân dünde nüş kılğıl gam şarâbını

Mey-i vahdet naşib olmağlığı bağrımda kân bâ'is

Kece-kündüz saçın endişesidin hasta könğlümge

Yürekni bağıdın sarmakka zülf-i zer-feşân bâ'is

Qadem mey-hânege qoysağ dilinğni şirkdin pāk et

Kimi mey-hānedin merdūd anğa bu imtiḥān bâ'is

Üveysī munda tınmay yığla Tenğri qahrıdın qorqup

Közünğ yaşını men'ige oşal dārü'l-āmān bâ'is

-18-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Feülün

Körünür bağ arā bir dil-beri gāh rāst gāhe kec

Yüzi üzre taṭvīl ḥaydari gāh rāst gāhe kec

Bāribān ol perī-veş za'if ḥālin sorgıl éy qaşdı

Ne vaq'adur yenide bisteri gāh rāst gāhe kec

Tekellüm kılmayın kıldı tebessüm birle ul gül-ruḥ

Köründü leb arā leb gevheri gāh rāst gāhe kec

Dil-i maḥzūn ḳayu ğamzenġde ḳaşıġnı ħayāl etsun

Kıyıpsan bir kâhı efsârı ġâh râst ġâhe kec

Kece-kündüz başıġdın tınmayın eflâk örgüldü

Ḳamerdin reşk şems-i envârı ġâh râst ġâhe kec

Könġülde mâ-sivâdın yoġ desem kılmâs ḳabul herġiz

Bitip lafzımġa ḳılġan bevâr-ı ġâh râst ġâhe kec

Üveysiġ râst dur kim bê-ser ü pâ asraġıl éy şüḫ

Zamâna ehlîniġ Mecnūnları ġâh râst ġâhe kec

-19-

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Bu yüzü ḳad birle ger seyr-i ġülistân eylegeç

Servin pâ-mâl étip ġüln-i perî-veş eylegeç

Ul bahârı nâz la'ın gevher efşân eyleban

Reşk ötüpdî ġunça baġrını ṫola ḳan eylegeç

Cânımı cism esrârıda bar édi ṫaḳım sebeb

Kim nisâri-çün nigârım tânġla mihmân eylegeç

ġüyâ tutmuş seḫâbı mehr-i envâr ârazin

Ul ḳüyaş yüz üzre zülfün anber-efşân eylegeç

Bâġ-bân şimşâd ile serviġ kerekmesdur baġga

Her ḳaçan ġül-şen ḳadın serv-i ḫirmân eylegeç

Nola Veysi cânımı pervâne yanġlıġ ortagay

Özni bu bezm içre ger şem'î şebistan eylegeç

-20-

Mef'ûlû Mefâilûn Mefâilûn Feilûn

Şād oldı könğül ruķada eşarınđı körgeç
Heç kalmadı gam mazmûn-ı güftarınđı körgeç

Sen deme meni hecr arasında tirikdur
Katl olduğum ul nāvek-i hûn-hārınđı körgeç

Başım kademınđ astığa taşlab édim ul kün
Hürşid kebi tābişi destārınđı körgeç

Mendin ne üçün şehd sözünđ menç kılursan
Cān talpınur ul nuţk-ı şekerbārınđı körgeç

Bilgil ki Üveysiğa tegāffül émes hācet
Dil közgüsi şığa édi dīdārınđı körgeç

-21-

Mefâilûn Mefâilûn Mefâilûn Mefâilûn

Kılur özdin kûyaş hem kamer ruhsārını terciḥ
Tamāmı māh-cebīnler serv-i sīm eşarını terciḥ

Külāh her cānda iklīlin gūyābān ger hirām étse
Müsaḥḥardur hama cennet kuşu refṯarını terciḥ

Eger tūṯi tasamı èylese ger ađzıdın sözni
Şeker ĩsār laḥıdın kılur güftarını terciḥ

Perī-rūlar yüz ança bādedin maḥmūr eger çendi
Kılurlar hem yene ul nergis-i hummārını terciḥ

Ki ilkinde ḥadīka tiğdin cān ıztırāb eyler

Tökerde eylegeyler an oal ayyārını terci

erāı ma-filara hem amer-sīmā perī-veler

Yene eyler hem ul dem ama-i rusārını terci

ad-ı mevzunını krge emende serv hem ranā

Müsellemdur gül-i gülzār gülizārını terci

Kel éy sāı adeh songıl ki ehre erguvan bolsın

Ki mey ā ét bu kün eyler ésen ger yārını terci

Hoten ahrāsıda gūyā iimdur nāfe-i āhū

Èrür hū turre-i meāı et āsārını terci

Bisāı ba ārā gül-ehrelerde ar-ı ranāl

Alar hem eylegeyler hūbl mayenni terci

Terennüm eylebān gülzārı ab ire nevā söz ét

Suan-resler ılurmuş Veysīni eārını terci

-22-

Mefāilün Mefāilün Mefāilün Mefāilün

Muabbet mimi aı afı abrım sādın ul mabūd

Viālın vāvı addin dālını ta eyledi mevcūd

Kiini maadı yok aa anı asreti yokdur

erīat zikriyu vah kim aıat fikri ul masūd

Acepmu tapsa cān olgan k bar-ı nūfūsıdın

Nee mevt ehli bolaylar Mesīhā nūıdın onūd

Seāb érmes felek vādīsıde yürgen gūyān yanlı

K ortananıda ahdın peydā bolan ul dūd

Barıp şahrāğa Mecnūn boldı vahşīler bilen ũlfet
Kişige ıışk ıtse bolğusudur bũd ile nā-bũd

Körũp cebr-i sitem taʿn ıtme ıt ten-perveri zāhid
Ki aslā resm olan yoğdur ki ıāşık ehlige behdũd

Fenāğa ger ıadem ıoysaŋg tevekkũl potası birle
Bolup ızlık bile cān Veysī belni bağlagıl bāzũd

-23-

Mef'ũlũ Mef'āilũ Mef'āilũ Fe'ũlũn

Özni maŋga ıalğanda ıũnan eyledi cellād
Lũtfũnũ rākıblerge ıayan eyledi cellād

ıurbānı ıaşıŋg bolğalı ilkinğde ũmīdim
Furkat odı köksũmni nişān eyledi cellād

Dil ıanını tömekke zebānımı bu yerdi
ıAşıklığımı ıtge beyān eyledi cellād

Mefhũm ıözũnğ ul ıtı ıtı merdũmi ıeşmim
ıan ile sirişkimni revān eyledi cellād

Cānānıma cān bolsa kerek deb kece-ıũndũz
ıışk ehlini ıeşmim nigāran eyledi cellād

Zũlfi bile bend eyledi pāyım bile dostum
ıablanta memātığa kemān eyledi cellād

Ul teşne-i reşkim başıma taşladım ıāhir
Özni menge ıalanda ıũnan eyledi cellād

-24-

Mûstef'ilûn Feûlûn Mûstef'ilûn Feûlûn

Bir könğülni eyledi Yâ Rab iki şayyâd şayd

Vâh kaçan bolğay oşal şayyâdın âzâd şayd

Taňg émes feryâd efğânımın men^c ètsem bu kün

‘Āķıbet fitrāk bend olğay kılıp feryâd şayd

Cehd ètme özni kütkezmākķa nâşih eylese

Kim nâşihât ne üçünkim dilberinğ cellâd sayd

Dâm-ı şeytândan amân tapkunğ Hudâğa taşla özni

Tenğri kötqazğay eger kılsa Hudâğa dâd şayd

Şevķ atın minmey kılâlmas nefsigе şayyâdlık

Almayın ilkinğge tākım hancer-i fülâd şayd

Dâne-i rāhatga meyl étseñg hazer kıl dāmıdın

Tâ mâ-ba‘da ârzü èyleb ki étse dâd şayd

-25-

Mef'ûlü Fâilâtün Mef'ûlü Fâilâtün

‘Işkınğda qoymakımgа derd-u ‘âlemdu şāhid

Hecrinğde yanmagımgа Tenğri özidu vāhid

Her kim ta‘alluķ içre şalsa özünü éy şūh

Da‘vāsıdur tenākuş kılğān hayāl-ı fāsıd

Ağzınğda deb senā-i be-dār bolğıl éy dil

Ètti meşāmıma bu terķetti zülf-i şāhid

Ma‘būd ba‘zı kulğa berdi açıp huzūrı

Qıldı ʿibādetini şeb-rüz ehl-i ʿābid

Hüsniŋ zuhūridin kim dil boldu misl-i zerre

Aram yoq köngülde ʿayb étmegıl mesācid

Raḥşını şurʿatıdın tüştü köngülge teşvīş

Cānāna süydinkim Yā Rab kelurmu kāsıd

Sen yār bāver etgıl cism-i rāmada Veysī

ʿIşkıngda qoymakımgı derd-u ʿālemdü şāhid

-26-

Mefūlu Failatūn Mefūlu Failatūn

Qoydu mescidğa qadem secdeğa kāmil zāhid

Ne üçün kıble-gāhım qaşığa meyil zāhid

ʿIşq gencini tapıp zūhdini sarḥuş étti

Yaşurup siretini şūret-i tebdīl zāhid

Sordu dünyā ḥuzūrın munda kılıp t̄ʿatnı

Barsa maḥşerğa hem ul cennete dāhil zāhid

Qıldı maqbūl bukün āh-ı seḥer-gāhını ḥaq

Müteʿeşşir nefesi hem özi qābil zāhid

Hāldur her kişi qāl ʿilmiğe ger kılsa emel

Boldu meqrūb dergāhığa ʿāmil zāhid

Ehli ʿālem anı dāmıdın amān tapқан émes

Nefs-i şeytān başını qesguçi kātıl zāhid

Veysī başıng üze qoy zūhd élini kim ne üçün

Cehl ḥamrını icer hāhlasa cāhil zāhid

Mef'ûlü Mefâilü Mefâilü Feûlün

Bizdin bile almanki hâzer ğayr-ı muğarrer
 Vağ'adu bu kün hûn-i ciğer ğayr-ı muğarrer

Tâ kıldı tebessüm bu işâretiğe gūyâ
 Laflı lebi ārâ leb çü güher ğayr-ı muğarrer

Köz ucu bile bağdı acıp luğf étipdur
 Kiprik kaçıldın boldu haber ğayr-ı muğarrer

Bir neçe kün érđi yolığa muntazır érđim
 Be-çâresidin étti güzâr ğayr-ı muğarrer

Cânân şarıldın keldi étip peyk bayağ bar
 Her mazmûnıdın tamdı şeker ğayr-ı muğarrer

Şâha şaramıñğdın tola kül érđi ümîdim
 Bilmen başıma tiğ u teber ğayr-ı muğarrer

Éy ÷il menğe şekvâ bu melâmetidin étersen
 Her şâh miñg elvânlı şemer ğayr-ı muğarrer

Tapmağlığ mehâl oldu da'vâ menğe tabîbe
 Kündin-küne tâ derd beter ğayr-ı muğarrer

Yalbarmak işim érđi kû-şâd olmadı güzâr
 Vâ boldu yüzümğe ki budur ğayr-ı muğarrer

Dîvâneliğ izhâr éter bolsam 'aceb yok
 Ul deşti cünün içre budur ğayr-ı muğarrer

Veysîni demenğ Hâk şarığa tapқан érir yol

Vā-naızmlıǵıdur meşķ-i hüner ğayr-ı muķarrer

-28-

Mef'ûlü Mefâilü Mefâilü Feûlün

Boldunĝ şāhım  alemĝe binā ğayr-ı muķarrer

Ĥoşnūd  acāyib fuķarā ğayr-ı muķarrer

 Arz olsa ki sultānıĝa  tmek  miş āsān

Her müşküil iş aldınĝda revā ğayr-ı muķarrer

Minĝ zikir ile  il ta rif  terse yene ārzū

Ķılĝum şalāvatuĝdın ibā ğayr-ı muķarrer

Şirīn sözünĝe bolsa ĥarīdār be-yek-bār

Her noķtasıĝa yoķtu behā ğayr-ı muķarrer

Bul fehm-u ferāsetni Ĥudā saĝa beripdur

Ķılĝay ki duā her  ulemā ğayr-ı muķarrer

Lütfünĝ bile köĝlüm ki çünan boldu muşaffā

Şer'im bile minĝ türlü sedā ğayr-ı muķarrer

Kim yüz öĝürer sendin aya şāh-ı cāhānım

Öz cānıĝa Ķılĝusı cefā ğayr-ı muķarrer

 Alemler hama telmürdi ki yaĥşi Ķaramınĝga

Sultānsanu bu barça gedā ğayr-ı muķarrer

Lütfünĝni Üveysiĝe darıĝ  tme aya şāh

Ķılĝay dil u cān birle duā ğayr-ı muķarrer

-29-*Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün*

Deme maḥzûn könġlüm ʿıŝkın derdiġe dermānı bar

Vāḥ ki dermānı ne olsun ölmekke fermānı bar

ʿİyd-ı ruḥsārınġ kōrüb ḥoŝnūd ḥāŝıldur velīk

Misli üy künlük hilālin ŝadqası kurbānı bar

İzlemekdin tapmaġınġga éy dilā kılma gümān

Sen kebi yüz miñġ tãpãlmay izlegen ḥayrānı bar

Zāhida fikr étmeġıl rāh-ı muḥabbet tün érür

Ul ḥayāli yãrdın bilsenġ mäh-ı tãbānı bar

Ṭil ḥaseddin dil édi sırrın dey almay bu dem

Vaŝfını mezkūr étip ṭil yine bir armanı bar

Taṅ émes yıġlar ésem Yusuf deyub her rüz u şeb

Yıġlasa her Yūsufın bir Yaʿküb-ı Kenʿanı bar

Olma hicrān tün ārā nevmīd vāŝlıdın ölüp

ŝubḥ-ı çāġı Ḥaḳ teālā esirgan iḥsānı bar

Veysīġe kim kılsa zerre mihrیبānlıġ vāḥ ne ayb

Könġlüde ŝāḥib kırān dek ḥūrŝīd-i tã-bānı bar

-30-*Mef'ûlü Mefâilün Mef'ûlü Mefâilün*

Köz yolıdın aqtı kan aḥmer oldı dāmānlar

Eyleġil muñga bāver könġli kattıġ cānānlar

Külbemi deme ābād almayın ḥaber éy ŝūḥ

Sensizin maŋga her cā boldı beytü'1 aḫzānlar

Kim saŋga muḫarrebduḫ Ḥaḫ aŋga ḫarıp bildim

Kimde ḫayda Pertev-i Ḥaḫ bilmes ehl-i nādānlar

Kece kündüz éy māhım dildedir seniŋ mehrinŋ

Yok ése ne ğam maŋga mehr-i māhı tā-bānlar

Sāḫīye ḫadeḫ tutğıl vaşl ilkide andaḫ

Hece ayağıda çekdim neḫe derd-u pinhānlar

Ğayrdın sem'-u bādı etdi tā dimāğımğa

Reşk tiğide oldı neḫe manidek ḫurbānlar

Veysīyi ğaribiŋ men lebğe etdi cān éy gül

Urma köksüme yüz ḫār bolmasun puşeymānlar

-31-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Şanem küyiŋdegi 'uşşāḫlarmu mest-ḫayrānlar

Alar her birisidin zāhir érür yüz āh-efğānlar

Könğülge neḫe oḫ şaŋçıldı tā ul küŋgü āhınğdın

Bile ālmān iki şayyādlardındur bu peykānlar

Ḫişi kim bāde içmekni tiler yār aldıda bilgil

Alalmas neş'esin ma'şuḫ sözidin meyni nādānlar

Dilā kim miḫnet içre tā muḫyā eylesenğ ni'emet

Ne eyley yārsız men anı éy firdevs-rīzānlar

Ḫattığ sözdin diliŋ ettimmu vīrān demegil éy şūḫ

Alıp bolmas bir an āzārınğa yüz lütf-i sultānlar

Yüzün şem'ige hūş pervānesi kaydurdı bāl u per
Ki andāğ vaḳti söz ayğunça ƙanlar boldı dāmānlar

İki ʿālemin derman kim ƙerağı lācılı nābīnğdur
Könğül cān din u ʿimān hem yene ul ƙaḫtı reyḫānlar

-32-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Sevād-ı şāmı hecrinğ şubḫ iƙbālimdedur mużmer
Ne ʿusrukdurki deyr icre zehir cāmımdadur mużmer

Rāqibler ḫasretidin ğayr āzārıdın andāğ kim
Ciger hūn-ābesi bul ƙeşm-i giryānımdadur mużmer

Neçün ümmid étey resm-i vefālīg dil-rübālardın
Cefā-u cebr kesbi şūḫ-ı cānānımdadur mużmer

Muƙarrebdur sipihr avcığa sensiz āh-u feryādım
Tebehhüm ƙıl cünün tāşıdın efgānımdadur mużmer

Muƙayyeddur ğamınğ her dem ki āhımnı yürütķey kim
Ve lākin cebr tāğı kūh-ı dendānımdadur mużmer

Neçük bed-ḫulķ be-bākī neçük be-dāhī kezzābı
Neçün zinhārı tarsi din-u ʿimānımdadur mużmer

Ḥazar ƙılma mecāz-ı ḫālı zahirni körüp mendin
Ḥaƙıķī ḫāl bul ḫātır perīşānımdadur mużmer

Ƙömürçāğ közlerinğge maḫrem olmuşdur deme éy şūḫ
Közüm maḫrūmlığıdın ʿaşk müjgānımdadur mużmer

Sirişķ icre ƙarar étmek sevādım tapmadı imkān

Veya tökmekke kim el ʔaʕn imkânımdadur muzmer

Közü kâşî ʔayu kündin beri könglümde cā tutmuş

Nihâli servi ʔaddı fikri pinhânımdadur muzmer

Üveysî lâf ürer tün-kün fiğâmı be-sebeb érmes

Tecellî Hudâ dâim nigâh-bânımdadur muzmer

-33-

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün

ʔayda barsam bağrımı ʔanı maŋga gülzâr érür

Dâima ʔutı naşibîm istesem âzâr érür

Ne üçün dāmānı hāmün bolmasın kim lâle-gün

Bul meni Mecnūŋga ʔalganda felek hün-hâr érür

Hâkimi hüsn ilkidin içmey netey ʕemr èylese

İçmese ʕışk nüşin bu köngül nâcâr érür

Her kişi bolsa ʔarîdâr-ı muḥabbet ul zamân

Hâk bilen ʕışk ehli ʔılğan uşbu kün bâzâr érür

Ayb émes ʔan yığlasam yâr aldıda tânğ ʔılma kim

Lütf ʔağı hem-nişîni yâr kim ağıyâr érür

Serv gül nesrîn émes bâğ icre izhâr étse rüz

Serv vaḫti sâye-i ul serv hüş reftâr érür

Zâhidâ sen özri taḫşirinġni bünyâd èyleme

Kim ulus hulkığa ʕışk ehli be-gâyet hâr érür

İltifâtı ul nigâhınġ gerdini ʔılma darığ

Yâr nâ-manzûrıda mirʕâtı dil zengâr érür

Teşneler aldıda ümmid étme sākīdin ayāğ
 Veysī ul meyni tapalmay be-aded hummar éür

-34-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Şaçıngdın özge birlen könğlümü dām èyleyemesler
 Eger dām èylese hergizde hem rām èyleyemesler

Cerāhatlık dilimge furkatıng zehr-i ʿālem berdi
 Nece kündür ma-āliç ehl-i ārām èyleyemesler

Lebiğdin maʿrifet dürrın bünāgüş étgen él köpdür
 Meniğdek heç kimse bāde āşām èyleyemesler

Ciğer qanıımı bilmen köz şarığa tapdı yol vāh kim
 Közüm kim çeşmeler yañlıg ser-encām èyleyemesler

Yüzün her řālibiğe éy nigārā-kıble-i maķşūd
 Üveysī-dek hayāliñg maķkem ihrām èyleyemesler

-35-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

İtiñge taʿām olmak-çün şanem bağrım ķebābıdur
 Yene serāb etmek-çün anı ʿāşqım şarābıdur

Giriftārıngnı yüz zincir birle bend étip bolmas
 Vāle tedbiri anı halka-ı zülfiñg ten-ābıdur

Taʿaccübdür dil-i yārıñg elide dil şikestiñgga
 Ne eyley āh kim ıışķ mezhebin ķār-ı cevābıdur

Meni meydin étip maħrüm sākī cemʿ hātırsan

Şürāhīng astına baķ anda cismimni türābıdır

Könğülin ķabziyet zarfıģa muzmer tuttuñģ éy dil sen

Yüzümdin zāhir olģan kim ğarkı anı gül-ābıdır

Ķamerdin yok eser ul Şems yandaŐmaķda her vaķte

Ne hāŐıl zerredin cānān cemāliñģ āfitābıdır

Şanem ul rütbe-i nāzu ĩitāb érdirñģ yutup ĩizi

Ħaber tıydu anıñģdın Veysī ĩömrümni Őitābıdır

-36-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Yazarmen nece söz Mecnūnni bāĥŐ étgen kitābıdır

Niğārim ĥüblıģda Leylīni bergen cevābıdır

Tutup Őirīn sözün tā ķūh-ken eylep tōķüp ķanın

İĩipdur lāle ul Ferhādın bağrın ĥūn-ābıdır

Firāķıñģ icre ser-gerdāndu men kim éy tekāfül hu

ViŐālınģdın ĥaber tut misl-i Őāhrāda serābıdır

Zümüröd laı yāķütinģ ğubārın men ĩ étmekni

SiriŐkim dīdelerdin vāh ki bārān-ı Őehābıdır

Ne tedbīr eyleğum bilmen lebidin ķaı olup maźmun

Meger cāmuŐlıģdın ya meger nāz-u itābıdır

Könğülge taŐlama gerdün ĥaŐ-u ĥāŐāk Tenğri-ĩün

Ķarar eylerde bir dem mesken-i ĩAlī cenābıdır

Yağıp ğam yamğuru uŐbu cihāndur kim yıģılģan sū

Ne temķīn eylemiş dil Veysī ĩömrünģ ĥüb-ābıdır

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Perîşân èylesenġ zülfinġni ħüsniġniġ niġbıdır
Ki mecmûc èylesenġ mevzûn ħadıġnı peç-u tâbidur

Yazay vaşfıġnı ħay bir ħüblıġıġ birle cadedsizdur
Eger ister ésem sahrada ħum anı ħisâbıdır

Siyâh bolsa ħözümġe tâġ émes calem aya ħürşid
Seniġsiz mihribânım şubġ-i eyyâmı şebâbıdır

Halâyıġ ra'iy gerdün birle tüşkey taki her sū
Yıraq tüşmeġliġim sendin felek çarġını tâbıdır

Tilim mezkûrudın yazdım şamed zikrin şanem étip
Muġabbet ateşinde cismime bergem azâbıdır

Dilâ tâ cândın ötmey bolmaġunġ dıdarıġa vâşıl
Èterġe yerġe ötürüde cânım bir ħicâbıdır

Sebâ cânâna suyġa güzâr ètsenġ bayaq nâ-gâh
Ĥaber er sorsa Veysidın deġil ħâl-ı ħarâbıdır

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

İsmi açzam kâ'inâtı dil-berim nâmındadır
Bilseler aşlı tecellî yüz-i gül-fâmındadır

Men necük mest-i elest olmay anıġ hicrânıda
Cür'ayı vahdâniyyet ilkideġi câmındadır

Her sözüdin yüz ölüġ cân tapsa taġ yok ne üçün

Yüz tümen enfās-ı İsalār anıñg qāmındadır

Köz tiker men kim Sebā yolıǵa tüşken-çün yırak

Bir nece rū-şen zamīr maẓmun-ı pey-ğāmındadır

Qorqaram mücrimliğimdin yerge bolsam düçār

Qaş-ı közün ihtisābı vāşl-ı eyyāmındadır

Ne āsıg ıışk otını cismimge yaqsam be-şümār

Maqşad-ı nā-pūhteliğ ul vaʿde-i cāmındadır

-39-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Hayāl ètmekke éy qāşid bukün aldım qalem taqşır

Tegürdiñg Hamdulillāh şāhdın lütf-ü qaram taqşır

Közünğ ul hüsna ser olğan ése her zerre ul yüzdin

Ki sūga intizār ehliǵe sen qörgil be-hem taqşır

Tiliñg vāşlıda şirīn yārga söz sözleǵen érse

Meges hayliǵe bāl āsā sözünğdin urma dem taqşır

Sebā şikeste dil ahvālidin yadıñgda tutgaysan

Be-nā-gah dilberim şarıǵa tebretsenğ qadem taqşır

Cihān barınça qaddıñgdın nihālı sinmesün hergiz

Duʿā bul Veysīdin kim sañga peyk-i muhteşem taqşır

-40-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Figân kim hüş-mendler telbe ahvâlimge külmüşler
 Bu manzum ehliniñ raşsıda pā-mālımğa külmüşler

Tün ü kün èyledim bir Leylī-veş vâşfın ÷ile mezkūr
 Ètey dep şevk u zevkidin per-u balımğa külmüşler

Nece kün tutқан érdim hüş-u idrākım bile ülfet
 Bukün deşt-i cünün icre kılu kālımğa külmüşler

Muhabbet dersini tekrār éterdin men'ci kâl étdim
 Müderris ehl-i be-derdliğ ile hālımge külmüşler

Tevekkül peşesin püşek étip çömdim haqıqatga
 Kolum ser dāmenimde èl bu ef'ālımge külmüşler

Bağır hün-āb men be-derd ehlin güft ü güyidin
 Dağı köz cüyıdın aqqan sirişk 'ālımge külmüşler

Alar külmeklerin küstāhlık tab'ide fikr étdim
 Yene gül handesi-dek uşbu dem falımğa külmüşler

-41-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Neçün kim bu melek-simā maqāmı bār-gāhımdur
 Hilāl-ı avcı gerdün güşe-i terfî külāhımdur

Aqar-қан dīde yanğlığ intizārıñ şiddeti birle
 Yolunğda 'ömr-i gerdün muntazır olğan nigāhımdur

÷iler men şükr étmeğlikçe Loqmān-ı hekīm 'ömrün

Sizi bu külbe-i vîrâna etkergen ilâhımdur

Meni reşk ile bakmay éy perî-veş nece incitmek
Günâhımdur günâhımdur günâhımdur günâhımdur

Zeni kim şevk éline ışk derdi müzdüine érmes
Bu mañfil şem'î yanğlıg rû-şen ètgen odlu âhımdur

Sevâd-ı sâye yanğlıg Pertev-i hürşîdi vaşlıngdın
Meni mañrûm kılğan ülfeti bañt-ı siyâhımdur

Eger tapdım desem kâdr-i tünin ıyb étme éy tâle'
Bildur men leyletü'l-kâdri şebekim gâh-gâhımdur

-42-

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Közleriñg zâgulbasar lâ'lı lebiñg şehd-u şeker
Birisi be-pây ser étدی birisi derbeder

Âb-ı neysân remzidin kâmiñgga yağmış kaçre
Leb aralab çıkkan elfâziñg érür misl-i güher

Yüzleriñg gül kaçiling sünbül dehâniñg misl-i mül
Kaşlarıñg ya kipriğiñg oğdur köziñg badem-i ter

Mağdemiñg hayr-u yâdiñg beyzâ diliñg bağ-ı cinân
Mâderiñg mah-nür vâle hürşîd-i enverdür peder

Zâhiriñg mir'atı tã'at rû-şen olğay cürmimiz
Bâtiñgdir bir kerâmet deyr pîridur hüner

Veysi' ömrüñg barıça vaşfi tügenmes sözleser
Vaşl çağıdur ganîmet sözni kılğıl muhtaşar

-43-

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Şan^{at}-ı kilk ile yazğan cim cemāl üstindedur

Ha^{ttı} müşgin āb-ı hayvānı zülāl üstindedur

Arāzīnġni ārzūsıdın qadimdur anca hem

Kātib imlāsıda kim hūrşīd dāl üstindedur

Éy köngül rām èlemeklikde nigāhın isteme

Qavslar kim ikki āhūy-ı ġızāl üstindedur

Zerrelig kesbini tevķī bendelik almay netey

Āftāb kim ʿaceb serv-i nihāl üstindedur

Nu^{tt}-ı şiriniġge sen hāmūşlıġ ser-pūşnı ét

Vāh ki ġavġāyı meġes bilsenġ ki bal üstindedur

Asra yā Rāb dīden beddin ve hāsıd ehlidin

Dilber-i Yūsuflika avcı kemāl üstindedur

Vaşılı yār oldı Veysīdin gedālıġ isteme

Meclisi mażmun ārā taht-ı hayāl üstindedur

-44-

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Közleriġ men hastaġa dilber érür zāġulbasar

Ne üçün dā^{im} ġarīb perver érür zāġulbasar

Qılmaġıl bul teşne-i merdümlerim sendin yıraġ

ġüyyā bir baġmaġı kevşer érür zāġulbasar

Men^ç tā bolsa qözümdin bolġusı tārīk cihān

Dése bolğay hürşid-i enver érür zāğulbasar

Baķışınğ hüşimni aldı éy sumen bar mehveşim

Bildim ul ikki perī peyker érür zāğulbasar

Ƙaşlarınğ Ƙanımnı tökkende temāşā Ƙılğalı

Dā'imā kipriklerinğ şāf-der érür zāğulbasar

Ƙamzesidin Leylī beñzetdim meni be-dil 'aceb

Ƙurfa bir mest ki Mecnūn-tar érür zāğulbasar

Veysiğe mefhūm olan zāğulbasar könğül ārā

Demegil her Ƙaysı cānānlar érür zāğulbasar

-45-

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Hüblığdın közlerinğ berdi haber zāğulbasar

Özni izletmekdin étدی der-be-der zāğulbasar

Zenglig könğlümnü şayƘal urdı u Ƙapdı cile

Ne üçün Tenğri étip kim yā nazār zāğulbasar

Kördimu be-hāşdın tā boldı ahvālim diger

Eyledim kim ikki 'ālemdin güzer zāğulbasar

Şehr ğurbetdin diyārığa eger bolsa naşīb

Yığlağum hecride men şem-u seher zāğulbasar

Keçeler tüşsenğ hayālimge mebādā éy şanem

Közlerim encüm kebi be-dār éter zāğulbasar

Bir niğāhınğ ışƘıdın Ƙoydum fenā sarığa yol

Keşf bolmuş mañga kim zer-u zeber zāğulbasar

Ƙaysı sâat érdi ƙaysı vaƙt kördü közleriňg
Kördü Veysî barça közdin müteber zâgulbasar

-46-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Közüm bu dehr bostanıda gūyā mest hābıdur
Cünün könglümni neçük kim teşne-i ul la'lı nābıdur

Ƙarāru şabr-u temkīn eylemes sim-āb yanğlıg dil
Demi ārāmsız könglüm muħabbet ıztırābıdur

Ümīdim yārdın miňg ƙatla özdim kim bolup nevmīd
Ki bul manzūm şe'rim bāz ümīdim hiṭābıdur

Urar aşım sūvin dildin ƙıƙan āhım şe'rāriğa
Tebhhüm étme meh-veş muħabbet āb u tābi'dur

Üveysî yıglagay şe'b-rūz éy cānān firāķıngda
Mebādā bolmağaysen ğarķ tā aşım pür-ābıdur

-47-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Şanem her bir sözüňg bir gevher-i nā-yāblardurlar
Remiz uryānlarığa gūyā sincāblardurlar

Ƙaşıng neçün yüzüňg bahrıda köz devrin étip mesken
Muħabbet ehlini ğarķ étkeli girdāblardurlar

Taňg érmes küfri kim başığa ğumre èylese destār
Lebiňg bağrımnı étken dem-badem hūn-āblardurlar

Muħarreb bolma zāhid hūblar ğüsn-i cemālīga

Yüzü üzre neçe bahtım kebi kullâblardurlar

Dilâ ğafletin mahrem étme olsanĝ t̄alib-i d̄id̄ar

Seni mahrûm-ı c̄an̄an èylegenler h̄ablardurlar

-48-

Mefâilûn Failâtûn Mefâilûn Failûn

Nigârım vaşfiĝa s̄amiç olan aḥbâblardındur

Ḳayu aḥbâb ḥaylî s̄ahib-i mehreblerdındur

Bolup ĝavvâs bahr-ı tabçidin d̄ur almak âsân yoĝ

Anı d̄ur bilguçılar gevheri nâ-yâblardındur

Ki müşkil oldı ĝurbet şehridin menzilge çazm étmek

Ḳayâli dost bahr-ı çışk arâ girdâblardındur

Kişi kim be-ḥaberdur iştiyâkı şevk-i ḥüsnidin

Émes be-dâr andaĝ ḥalk çeşm-i ḥâblardındur

Ṭarîkatda Üveysîni demenĝ esrârını çuryân

Bu sözler sırr-ı dilge saṭr hem sincâblardındur

-49-

Fâilâtûn Fâilâtûn Fâilâtûn Fâilûn

Maçdeni ḳâni ferâset sende bardur kimde bar

Hem yene faẓl-u kerâmet sende bardur kimde bar

Râbiç Basriĝe ism étte bu él tâc-ı ricâl

Lâyıĝa nâm-ı şerâfet sende bardur kimde bar

çAḳl-ı idrâku temîzge h̄uş kılmış iḳtidâ

Muḳtedâdursan cemâçat sende bardur kimde bar

Mezhebinġ hāmūşluk mestürelik bedārlik
Bul sıfat birlen riyāzet sende bardur kimde bar

Şabr taġıdur teninġ hem aql bāġıdur diling
Tā ki temkīn istiķāmet sende bardur kimde bar

Manzūr-ı sultāna kirdinġ eyledinġ mekrūbalıġ
‘Arz élige hūş delālet sende bardur kimde bar

Kim haber tapmaski hecr ehl-i ferāset bahrıdın
Ma‘deni fehm-u ferāset sende bardur kimde bar

-50-

Failâtûn Failâtûn Failâtûn Failûn

Şükri’llāh başıma şaıçdım güle kim hārsız
Bolmadı mundaġ müyesser Hāce-i Ahrārsız
Haġ müyesser étdi maıġa bul keçe ul māni‘
Sordular aġvālimi izhārsız güftārsız

Körmedim mundaġ cihānda muġtesib-i nerm dil
Meyil étdi haġ yoluġa be-gerān āzārsız

Bāġ ārā bilmen yüzünġ serv üzre seb-i sürġdur
Mey içip mest èyleġen özni rüh-ı gülnārsız

Éy dilā sen kılma ber-pā derdni yār aldıda
Dehr-ı fānide yok érmış bir dil-i efgārsız

Zāhidā uşbu Hızır birle dem urma vaşl idin
Heç maġrūm bolmaġay maġrem sır-ı esrārsız

Küfrdin din ehli kılġay dā‘imā tersāndalık

Mezheb-i ʿışk icre islām isteme zinhārsız

Nev bahārı ʿömr bolmas be-muğannī yārsız

Bezm-i ĩş icre bolurmu nağme-i dutārsız

Ger hārīdār olsaŋ éy Veysī metā^c-i maqşada

Yüz öğürme ʿışkdın kelmes köle bāzārsız

-51-

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Failûn

Haţ yazıpdur hüsniŋ evvelgi behāsıdur henüz

Merhamet yoqtur hārīdāra izāsıdur henüz

Cevr tā körgünçe tutqaymay umdi andın vefā

Kayta-kayta reng-barang cānān cefāsıdur henüz

Ārzū rūzı ezeldin hüsniŋe şems-u kamer

Rütbe-i çarh üzre dīdārıŋ gedāsıdur henüz

Tahsīn érmes Leylī-veş yādı bile bolsam türāb

Türbet-i Mecnūn nigārın mübtelāsıdur henüz

Kelgen érdi lebleriŋ hecride dil hem-rāh deĝil

Seŋ dil zālım ānī gül-gün kabāsıdur henüz

İntihā izleb firaqım deştide ser-sāndu men

Ber-hem oldu ʿömüm ʿışkın ibtidāsıdur henüz

Neçe kün hūn-ābı yutdu ul lebiŋ şevki bilen

Bolmadı hergiz müyesser kan ĝızāsıdur henüz

Veysī köz yumdu cihāndın hüsni-ü erzānın tilep

Haţ yüzüpdur hüsniŋ evvelgi behāsıdur henüz

-52-

Feûlün Feûlün Feûlün Feûl

Bükün eyleyin şāh-ı sultāna ʿarz

Ṭutarmu kulaḵ ḵılsa dīvāna ʿarz

Ḥaṭāsı er olsa bu söz remzide

Ki ʿafv ile eylebdu mestāne ʿarz

Yitirdum elimdin saçın şānesin

Bükün ul ki zülf-i perişāna ʿarz

Ḥaber tapdı Ḥaḵdın étip tün ü kün

Ḥudāyığa Mecnūnı ʿuryāna ʿarz

Demeñg ḥalk ʿarz èyleğil şāhga

Emesdur tügenmes bu efsāne ʿarz

Tazallüm bilen cebr éter ne üçün

Ki ètmes cefā-baḥş cānāna ʿarz

Tebehhüm ḵıl Tengridin éy meh-veşim

Üveysī ḵılr anğa pinhāna ʿarz

-53-

Failâtûn Failâtûn Failâtûn Failûn

Küh-kendurmen ki bir Şīrīn gepirmeydür henüz

Yārın bed-ḥūylığı köñglümge ürmeydur henüz

Rütbe-i manzūrıdın eftādalıg etti mañga

Boldı ten topraḵḵa tenḡ dilge ketürmeydur henüz

Fırḵatıñḡ ḵul ḵıldı cismimi bāde termüldi gülüm

Ortaya koyuñġ ārā gerdim savurmaydur henüz

Bağladım ‘ahdımını men bir ‘ömr tā peymān ārā

İtikādım riştesin cānāna körmeydur henüz

Va‘de kıldı lütf étey deb neçe yol sindurdı yār

Aşdı miñġdin va‘desi birside tırmaydur henüz

Āh kim kec-revliġidin urdum oldı yüz şikāf

Rāstıga eflāklar çarhın ögürmeydur henüz

Nazm kim mazhardur ‘ışk āldıda Veysī āh kim

Munça hūn-ı dil bilen da‘vāsı yürmeydur henüz

-54-

Mef’ûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Cān qadrini kim bilmeġanım cānıma efsūs

Cān bermegenim aldıda ĩmānıma efsūs

Tā koydı qadem külbe-i vīrānıma ul kün

Ķetmekke şitāb étgeni mihmānıma efsūs

İsterde seni Mecnūn-u rasvā ékenimde

Ķan tökmeġenim dīde-i ġiryānıma efsūs

Vaşlıñġ küni şahlā köziñġge termülüb ölsem

Köz alġanım ul tīre-i müjġānıma efsūs

Özdiñġ ki vefā resmin edeb riştesi birlen

Ul çarhı adu bul dil-i vīrānıma efsūs

Bir şāh édim köñglüm ārā meh-veşin hayāli

Efsūs bu kün mülk-i Süleymanıma efsūs

Tā bilmedi ƙadrin sırr-ı esrārı Hudānı
Maħsūs étip Veysīyi nādānıma efsūs

-55-

Mefâilün Feilâtun Mefâilün Feilün

Maƙāmınġ rütbe-i idrāk Mecnūn-tar barıp bolmas
Huşušen men kebi bātinī kör ü ker barıp bolmas

Yüzünġ mehrini daʿvāsı ƙılurmen rüz-şeb hürşīd
Eger daʿvāgarım ƙaşınġğa be-maħzar barıp bolmas

Közüm hüsnünġge memnūn gerçi tapman yol hayālinġge
Dilimdin dil harīminġge bu kün bī-dār barıp bolmas

ʿİbādet şayƙalı birle diling mirʿatıdın rū-şen
Meni be-ħayr küyunġge işimdur şerr barıp bolmas

Libās-ı lāciverd üstünġde kördüm maŋga éy cānān
Bolur güstāhlıƙ pirāhen-im aħmer barıp bolmas

Üveysī ƙaşınġa barmaslıġını bāʿisi oldur
Çekesde şāh bāz öltürse ul yan yār bārıp bolmas

-56-

Mef'ülü Fâilâtün Mef'ülü Fâilâtün

Ʀoġdu cümād-el evvel ne boldu yār kelmes
Köz intizār boldu ul gülʿüzār kelmes

Men munda teşneliġde ul anda turfe şādān
Mest étse közü köngül közü ħumār kelmes

Ʀabz olmaġımga bāʿis hecrinġ hücümü érmiş

Vaşl ehliğe ne boldu hergiz dūçār kelmes

Andın yırak tüşgeç hātır érür perīşān

Cem^c ètgeli köngülñi dil-keş nigār kelmes

Boldu köngül zemistān pejmürde boldu ıışkım

Sebz ètgeli muħabbet ħüsn-ü bahār kelmes

Fasl-ı bahār kelmes bu gülşeni cihāna

Her kaçça kelse bülbül tā gül^cüzār kelmes

Ṭanbūr kolğa aldım cān riştesin kılıp tār

Neyley bu encümenni şāhib-i dutār kelmes

Vāşfını şerħ éterde be-perde maźmun èyler

Ger ta^cna kılsa merdüm Veysīge ar kelmes

-57-

Mef'ûlü Mefâîlü Mefâîlü Feilün

Tā cilve melāħat kadd-ı reftārıga maħşüş

Tā nur-ı şerāfet rüh-ı gül-nārınğa maħşüş

Tā akl-ı ferāset dil-i pākınğa érür hem

Tā şehd u şeker leb ārā güftārınğa maħşüş

İşk remzini kim sözledi laf urdu zebānı

Sevdā-i muħabbet seni bāzārınğa maħşüş

Şeb-rüz müdām eylegen efgānımı éy gül

Her yan demegil zübde-i gülzārınğa maħşüş

Tā reşk ğubārıga sen éy dil yüz ögürme

Ger bolsa ki ayna-ı zengārıga maħşüş

Şaykal ürtübān pāk kıılır közgül dilini
Tā bolğısidur ul sır-ı esrārınğa maḥşüş

Yumğul közüñg éy Veysī eger bolsa perī-ves
Tā nūr-ı tecellī seni dildārınğa maḥşüş

-58-

Mef'ûlü Mefâilü Mefâilü Feûlün

Ġam ama köñgöl rāhm ètip yār kelurmiş
Aḥvāl-ı dilim bilguçı dildār kelurmiş

Hicrānda cismim şıḥḥat-ı za'afğa mübeddel
Loḳman-ı hekīm ornıda ğam-ḥār kelurmiş

Könğlüm kuş-ı bülbül kebi nāleli érđi
Güldek açılıp a'rāzī gülzār kelurmiş

Eftāda édim turmaḳka yok érđi medārim
Yüz şükri Ĥudā şāh-ı meded-kār kelurmiş

Şāh-bāz beyan yazdı ḳanātın çü hümāyün
Tā sāyesi başım üze destār kelurmiş

Ta'abimni metā'ni kesād eylep éđi çarḥ
Ḥaḳ ḥükmi ḥarīdār ile bāzār kelurmiş

Veysī deme her kimsege sen ḥasreti dildin
Ḥāl anğlağuçi şāḥib-i esrār kelurmiş

-59-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Bukün vaḳ'a nedur ul kākül-i ḳüllāb terketmiş

Berürge zab özüge zülf-i 'anber ta'ḳ terketmiş

Tüşüp érdiki zülf-i boynuma ul ṭavḳ-ı ḳumrī dek

Tüşüp meşşāta 'aşḳ-ı dil ārā ḥün-āb terketmiş

Şaçın terketti bul kün secde-gāhın eyleban ḥāli

Mesācid ehlini gūya ḳaş-ı mihrāb terketmiş

Aya meşşāta cem' ét zülfidin könḡlüm perişāndur

Bu cem'i ḥāṭırım ḳovmaḳka kim esbāb terketmiş

Baḡır ḳan teşneler reşḳ ile olmay neylesun bul dem

Oşal ḡisū havāsi birle la'ı-ı nāb terketmiş

Urar kim şāne zülfüg tökülgey erge andın sū

Anı şevkide gūyā közlerimdin ab terketmiş

Üveysī kākülünü nessāclıḡda cevri köp érđi

Mülāyim rāḡm dil bolmaḳka mest-i ḥāb terketmiş

-60-

Feülün Feülün Feülün Feül

Kime 'ışḳ-ı pākı eser èylemiş

Ki maḳbūlı ḥaḳdın ḥaber èylemiş

Ki bir nokṭa tefsīr eger èylesem

Muḥabbet yoludun güzār èylemiş

Ḳılıç dek itikrāk için éy dilā

Resā ehli tün-kün hāzer èylemiş

Ki zembür kāşānesin èt vaţan

Dehānıngnı dāim şeker èylemiş

Könğül tā'eb étalmay karar étmege

Neçe men kebi derbeder èylemiş

Kişi solmas hicrān la-cāmın üze

Anı Teñgri havf-u haţar èylemiş

Üveysī eger étmesenğ terk-i ışık

Ki kündin kününğni beter èylemiş

-61-

Müfteilün Fâilun Müfteilün Fâilun

Zülfününğ hecride kelmes sünbül-i Tātār hüş

Belki kelğey manga anı bu éterdin ār hüş

Vāşıl olmakdın gizāl-ı nergisi bādāmge

Kipriğinğdin köz hayālide mańga āzār hüş

Gül çāğı teklīf kılma bāğınğga ey bāğ-bān

Gül vişālidin érur mańga firāķ-ı yar hüş

Cennet icre hūr ile ğilmān 'ayşıdın mańga

Yastanıp kūyını ismim èylemek tekrār hüş

Éy Üveysī ya'slığ hem hārlığ ölturgusi

Hecr ile men zār nā-hüş vaşl ile ağyār hüş

-62-

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Şevk-i küyîngdin érür könğlüme pervâzlıg iş

Boldu mefhûmi felekdin bu zamân sâzlık iş

Men muqarreblig étey dep kıuram cüst ü cû

Anğa kesb oldu fiğân kim neteyin nâzlıg iş

Nefs hem şöhet olupdur tîlim evşâfıga kim

Bu hayâlât könğlüge kış ile yazlık iş

İşk ehliğe èdi lâyıq kim hâr u zâr

Lâyıq érmes èdi kim bul şıfat i'zâzlık iş

Veysî şükr èylegusi emdi hayâtı içre

Boldu maħbûb bile Leylâtül hem-râzlık iş

-63-

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Furqatıng taryekdek mestlikdin étgen érdi şağ

Şükr vâşl-ı ilkide tutdung şubh-ı dem sâkı ayag

Sû sedası dek bu mazmündın hüveydâdur seda

Kıaydın ifşâ eylegen bir sâate şalgın kılâğ

Vâşldın işk hâşlı olğay işkdın hecr âteşi

Pilteyu yağdın ne hâşıl yanmasa şem'i çerâğ

Könğlümi şah-bâzı bismildur ki tiği reşk ile

Dânen lütfün saçıp tezvîrin eylepdur tuzâğ

Vâşl ara taşınmu könğlümdin elem kem bolmasa

Lâledek bâğrım ola firâkıng şiddetidin dâğ-dâğ

Seyr-i hüsniğdin ezel ifşâ éten çün ul sebep

Közlerim kim çeşmeler yağılığ érür vâh kim bulâğ

Bâğrım olsa reş-reş tağı yok şanemler zülfi dek

Vaşfı cānān yazmağa Veysī lisānidur tarâğ

-64-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Nedāmet aşkıga kimdur yüz-i pā-māl men yağılığ

Bâğr-ı hūn-ābesidin dā'im aşkı āl men yağılığ

‘Aceb érmes sözüng şirinliğın hecrinde cān bersem

Meges hem bolmamışdur mübtelā-i bāl men yağılığ

Muhabbet cānda derd-i dilde köz mahrūm hüsniğdin

Yük-ü firkatıdın olmuş kimni kaddı dāl men yağılığ

Ta'accüb şa‘b ahvālim tügenmes derdi könglümdin

Kaçan kabızdur él cānıga hatt-u hāl men yağılığ

Ezelde rüh-ı ten kesbi muhabbet eylegen érken

Bu sevdāda kişi tā bolmadı işkāl men yağılığ

Ümidim mahrem olmak men érürmen gerçi mahrūmıng

Bu müşkil iş ara kimdur perişān hāl men yağılığ

Vuşul eylep tilim her hatt başıga ism-i harfini

Koyabmen tāc yağılığ alsanıız ef‘āl men yağılığ

Dil-i hūbān şād olğaymu dep kıldım muvaşşahı

Üveysī der köngül tapmakka yok remmāl men yağılığ

-65-

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

Boldu nâzik bedenim cismime cā hicrânınġ

Şāh èdīm vāşlıgga kıldı gedā hicrânınġ

Serv ya tūbā kebi èrdi seniġ devriġde

Ķāmetim vāh neteyin kıldı dü-tā hicrânınġ

Şikva kılmay neteyin uşbu cüdālġ otıda

Eyledi yār-ı ‘azîzdin ki cüdā hicrânınġ

Köp érür sen bile mendin bu cüdālġğa mehāl

Kıldı uşbu feleki raġm ibā hicrânınġ

Saġa ètmes meni ‘arzım ki bu ġālimni desem

Meni èylepdu nigārim ki edā hicrânınġ

Firġatınġ ança kavîdur ki anġa ètmesdur

Vāşlıġnı efsün étip kıldı teba‘ hicrânınġ

Meni meknün nege dād èyleyin ul rāzı cezā

Uşbu ġānün ile bolmuş ki cefā hicrânınġ

-66-

Şanemim muġabbetinġ otıdın tōla bar édi ġazarım meniġ

Ķayu künde cā tapıp èrken ul köġgül içre yoġ ġaberim meniġ

Deme her kelāmınġ ulus ara bile almaġay anı ġadrini

Sedefinġni batnıda muzmer ét ki taġsîn èt sözü güherim meniġ

Ne bolur teraġġum èylesenġ lebinġ ārzūsudın her seġer

Dil arıġıdın iki çeşmeġe aġa başladı ciġerim meniġ

Netey āfitābı bu tālī'imge ʔolu  tmedi  asrete
    m r vvet aynıda bakmadıng zer  r r zeberim meniing

Sitemi  r r k zime edeb olgusu dilime  aleb
 Biri sed Őev bıdın f z n ki leb Őekerim meniing

 Acab olmağay ularım vef nı yoluda mirk t-ı Mecn na
 Ki fir k deŐtidede yıgladım t Ő p edi kim g z rım meniing

Bu k n  cremiŐ neteyin ul ay bu felekni ğayr-ı Őeh bığa
 Umdi  z k ng l maing bir  r r ki bu Ő m ile Őeherim meniing

-67-

Mef il n Mef il n Mef il n Mef il n

M r vvet mağzeni  akım S reyy  leŐkeri Őanıing
 Tek f l birle  ahr-u ğamzedurlar ehl-i meyd nıing

 ki lebdur vezir-i a zamiing k ng l kayan ketgey
 Alarga maŐlahatsız bolmağay ne  ukm  ılğanıing

 a   ermes zeb   n l tf ile Őayy d-ı ezel ul k n
 Z m rr ddin t zetti devre-i la'lı BedahŐ nıing

Ne boldu bir tem Ő   ıldursanıing  y bah r-ı   sn
 Nih l-ı   meti  z d ruhs r-ı g list nıing

Cem liing  rz   yleb kelipdur bul ğ rib misk n
 K yandek v diyi hicr n ara  v re  ılğanıing

-68-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Bu akşam derd èli ma'şûk-ı dildârınđ temâşâ kıł
Yüzünđ şem'ige yüz pervâne ađyârınđ temâşâ kıł

Eger gül istesenđ kim keçeler kıan yutđıl éy bülbül
Seher vađtinde bul âgâh gülzârınđ temâşâ kıł

Éşitip nâle-i zârını sen râhm ètme kıł éy gül
Urup köksüge kim be-râhm yüz hârınđ temâşâ kıł

Muhabbet èyle vaşlıngdın şifâ èy mehveş-i be-derd
Fırâkıngda bolan be-çâre bemârınđ temâşâ kıł

Şâhid-i ıışık olup kezugende şahrâlarını Mecnûn vâr
Buyaldı yüzlerinđ éy lâle ruhsârınđ temâşâ kıł

Külersen kâh-kâh eylep ne sebedin Veysiyi nâdân
Kızıl kıan içre mecrûh-ı dil-efkârınđ temâşâ kıł

-69-

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Âh kim be-mihr dilber sarıdın yanmas hayâl
Mihrinđ isterdin netey hergiz hayâl olmas melâl

İstegençe hüşn-i bâzârınđ behâsı arttı kim
Yok 'aceb bolsam harîdârınđ aya Yûsuf cemâl

Tağatım hirmânı ötgen yok éken vaşlınđ ara
Rişte-i ıışkıngda dil pâ-best èylepdur hayâl

Kalđan 'ömrüm kim hayâlinđsiz öter be-Hudâdur

Lāzım èrmiş men duā ‘ömrinġge kılsam mäh-u şal

Körsenġ ul ‘ayn-ı havā tahtıda nevmīd olma dil

Şāh gedā ahvālinġe rāhm ètse bardur ihtimāl

Ķāfiyeliġ mısırā‘ımġa berdi şultānım emel

Güyā mısırā‘ başınġda ġarfler yanġlıġ mişāl

Dermendler bir-iki kün ġur dedi sendinmudur

Ruhsār kılsaġ yahşi-rāġdur fehmime éy la‘lı bāl

Veysi her yerde duā-ı cānıġ èyler şubġ u şām

Taġt-u tācını naşīp ètsun Ĥudā-i lā-yezāl

-70-

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilâtün

Yüzümġe bilmedim mesdūd boldu bul dār-ı menzil

Közün ġafletġe nazr èyleb éken rahm étmedi senġ-dil

Könġöldin mahv ermesliġ maġga devlet şerāfetdur

Bu devletdin meni ‘azl étme éy şāhānşāhı ‘ādil

Mürüvvet gevhəriġe rāġıb ermesdur nazār salmak

Anī-çün rāst ya yalġāmı bolmuş öyküġe meyil

Bu ‘ışġ bāzārıda yok yoġuga ‘ışġ ehlini ġadr-ī

Kişi kadr istese bolmaski bul bāzārġa dāġil

Dil-i ma‘şūġda ‘āşık bolsa arzır etse telġ andın

Eger çendi şeker ġüftār bolsa neyleyin bedīl

Tilerler derd eli bir lāġza uykunı şanemlerdin

Uykudın şūġlar ehliġe kimni çıkġkusu ġāşıl

Üveysî yâr mehrin umdi etmek emesdur kim
Eger mehr istemek lâzım émes bilse özni âkıl

-71-

Mef'ûlü Fâilâtün Mefâilü Fâilün

Bul keçe şükr kim maŋga körsetti yüz visâl
Bilmenki uşbu hâdişe tüşdürmu ya hayâl

Öldürmekidin ilgeri hecrinde miŋ meşâkķat
El-ĥamdulillah etti maŋga devlet-i visâl

Kördüm seni ketti ĥired 'ayb kılma kim
Rû-şendurur ki körse kıyaş ayğadur sevâl

Ul şüh kılları meni bargıl yaman de-bân
Aydı bu söz cevâbıĝa sen emdi yahşi kâl

Resm érdi élde bir dile bir dost sır tutuş
Taĥsin budur ki bir köŋgül icra iki hayâl

Fehmînni nûrî ânî muķarrer behâĝa yok
Ruĥsârıŋ ay deganu kaşınĝnı yenĝi hilâl

Kim secde kılsa kaşınĝa taşdıķı 'ayn étip
Ĥâşıl bolan bu ikisidin aynı 'ilmi ĥâl

Cân örtener müdâm çü fânus-ı cism ârâ
Yoktur nesim uçurgalı maşşuk lâlû-bâl

Deryâ-i 'ilm cüş ürüban mevc-i nazmıdın
Veysîni tab'ı çeşmesidin çıktı bu zülâl

-72-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Bukün ul şūhı bed-hūnı aceb nā-āşinā kördüm
 Ki bu ʿahdu vefā birle hama cebr-u cefā kördüm

Bārurmu dāmeni hecrinġ tünide vaşl hūrşīdi
 Beyāz şubh-ı ikbālını be-nūr-ı ziyā kördüm

Muhabbet reşāsı ʿarz-ı dilu cān içre sābitdur
 Nişān-ı farkını güyā ki regde cā-be-cā kördüm

Remiz-ı ışġdın vākıf emesdur nūқта-ı zāhīd
 Bu şüret ehlīni küteh ʿurfā nā-resā kördüm

Kimi hāġ sırrıdın āgāh ki andın yok kimi āgāh
 Yok-u barīnı tārāc eylegen bir be-nevā kördüm

Anġa yok sāʿati taġva anġa yok menzil-u meʿvā
 Muhabbet kişveride ʿurfā müflis-i gedā kördüm

Kel ey sāķī sanġa muhtāclıġ kılsam aceb ʿermes
 Neçün kim teşneliġ define ilkinġdin devā kördüm

Oşal miʿrac tünide barmanu yok kim bile alman
 Ul aynı tün arasında hemişe be-ibā kördüm

Üveysī nāle kılma hūn-i dil dāim ġızā çün kim
 Bīhamdillāh māh-ı ʿalʿāt ʿaşıda cān fedā kördüm

-73-

Mef'ûlü Mefâilü Mef'ûlü Mefâilü

Dünyaġa kelip ķātil-i çālāka yoluġtum

Yüz şükriki bir şāhib-i idrāka yoluqtum

Eftādalara munça teğafülki nādindur

Be-rahm ʿaceb dilber-i be-beḳaʿ yoluqtum

Hūmmār edim bade-i sākī ḳadehidin

Elminneti lillāh ki ḫarābāta yoluqtum

Bend oldı netey uşbu maḫāl rāh-ı tekellüm

Bir nūḳ-ı feza toti şeker ḫāre yoluqtum

Kāşānen ğam érdi köngül medenī külfet

Güyā ki bukün çehre-i ḫandāna yoluqtum

Menzil-gāhi könglüm édi veyrān-ı ebter

Kāşāne binā ḳılġuçı miʿmara yoluqtum

Gülzār-ı cemālini tilep nāle ḳılurdım

Çün bülbüli şorida gülistāna yoluqtum

Sāz etti bukün andelibi baġ Üveysī

Yüz āhū nevā serv-i ḫırāmāna yoluqtum

-74-

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Cürm bolġaymu évaz nazm-ı zebān keltirmişem

Tuġfa bolġaymu éken baġrımda ḳān keltirmişem

Rū-siyāhlıġ birle şerm-i sārılıġ dergāhınġa

Bergi sebz orınġa éy serv-i revān keltirmişem

Ey Kerembaşş ötmeseñg bu cürm-ü isyāndın bu kün

Lāzımı ḳatlı eylesenġ kim bāş-u cān keltirmişem

Dergāhıñgdın men yırāku gerçi bu nālem yakın
Her seher ey gül firākıñgdın figān keltirmişem

Cüst ü cū kılğunca cānān vaşlıdın boldum yırak
Sağınıp gafletni dīdemge çünān keltirmişem

Sākīye zarfıñgga mey koy muğ-beçe ilkiğe ber
Teşnelerni emdi olmağğa gümān keltirmişem

Kākiliñg könğlümni andağ kim étıpdur peç-u tāb
Köz-ü kaşınğga muhabbetni nihān keltirmişem

Her haṭā ölse Üveysīdin bu dem afv eylegil
Özr taksīrin bukün ey mihr-bān keltirmişem

-75-

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Ḳatre-ḳatre ḳan töker kim intizārıñgdın közüm
Köz tutar şeb-rüz hüsn-i āşḳārıñgdın közüm

Berki be-perva nigāhıñgdın éter cāngā eser
Eylegey ümmīd lutf-i begu bārıñgdın közüm

Yandırur hūşimge körsem közleriñg mestānesin
Şādḳa bolmasmu bu cismi pūr-humārıñgdın közüm

Ger bahār olsa nemāyen be-ḥaber olmas seḥāb
Almasam taḥmīn èmes hüsn-i bahārıñgdın közüm

Maḳdemiñgga neçe közlerin nişār etti ezel
Munda ermes anda ḥāk etgen nişārıñgdın közüm

İhtiyārını köz-ü könğlün berıpdur neçeler

Özgelerdindir deme be-ihtiyārıñgdın közüm

Şabr mektebhānesige kirdi dil alsa sebak

Ul sebebdindir figān kim be-ķarārıñgdın közüm

Körmegey Leylīni Mecnūn közü birle kimseler

Ey nigār-ı Leylī-veş ul yādigārıñgdın közüm

Veysī şükr eyler çibin tārınça éy Mecnūn şi'ār

Nūr zahīr kıldı ul şeb-rūz tarıñgdın közüm

-76-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Nigāra hecre sāl men dilberi her cāğa meyl ètsem

Seniñsiz her zamān bul ziyet-i dünyāğa meyl ètsem

Lebiñgdin ma'rifet deryāsığa ğarķ oldu bu köñgöl

Sedef batınıdāği ul gevher-i yektāğa meyl ètsem

Haķ-u hālıñgnı sevdāsı tüşüptur başıma ānça

Başımğa tāgū ğam tüşün bölek sevdāğa meyl ètsem

Yüziñg ra'nā lebiñg ğunça yadıñg misl-i kızıl güldür

Érem bağı ārā hem ul gül-i ra'nāğa meyl ètsem

Eger dāhil ésem meclis ārā men şem'ci meclismen

Bu cān pervāne dek ķoysıncı bezm ārāğa meyl ètsem

Meni ķoyuñg yalaķığa eger sen eylesenğ lāyık

Èmes andaķ nigāra Menzer-i bālāğa meyl ètsem

Nigārımnı yüz-i zülfige hayrān olmayın Veysī

Közüm çıksun eger dünya-u mā-fihāğa meyl ètsem

-77-

Müfteilun Fâilun Müfteilun Fâilun

Meni ul yar vefâ-dâr bilipdur bildim

Özige ança harîdâr bilipdur bildim

Şādığa şād gamıga yene kim gamlığdın

Be-garaż dostı dil-efgâr bilipdur bildim

Neçe uşşâkları eşikide efvâc ermiş

Beni kim anlara serdâr bilipdur bildim

Pârsâlar meni Mecnûna refik olmağımı

Neylermen özige düş-vâr bilipdur bildim

Tözdâgî lâle oşal şûh bağrı kanım için

Anı zebândan destâr bilipdur bildim

İşk elin ayn-ı sıyâm içre érür elbette

Dost vechin alar iftâr bilipdur bildim

Külbe-i Veysî ul ayn-ı taleb etse ne aceb

Zerre mehrîn köngül envâr bilipdur bildim

-78-

Mefülü Mefâilun Mefülü Mefâilun

Bir tana-bana için men saŋga muhtâc oldum

Ne için fehmü hîred zâdeye mi'râc oldum

Berg-i sebz ilkime almağğa tereddüd ettim

Ey ganî devletiŋ aldıdaki ~ellâc oldum

İşk mülkige bolup şâh aya şâh-ı cihân

Bu cihān āhenidin  oymayın i r c oldum

 a retim minnetidin n kta-ı  erh etsem men

Le keri  amga  aceb turfeki t r c oldum

H ddim  rmes segi  oyun ga  veys  olsa d - ar

Bir tana-bana  c n men sa ga muht c oldum

-79-

Mef il n Mef il n Mef il n Mef il n

Meni derd-u  amım bilmekke bol aymu ki i hem dem

Ned mimdur sitem birle elem v h kim i imdur  am

K z m ma r m h sn -  n t ker  a kımın b r n n

Ya ındur  ark  ter  alemni kim bul d de-i p r-nem

Ki rasv  bolmayın ta ım alalmas h k sırrıdın bu

Kime ki suyıga l yık bolur rasv y  bu  alem

Remiz-ı  ı k k n lim e   n n  ahib bolupdur kim

Dem  rsem bir ne e remz-i muhabbetdin   n- r ma rem

Aya   n zım ehl-i Veys di n zmın  darı   tme

Ne  n kim bul cer hatlı  k n gilge bolgusu ma rem

-80-

Mef il n Mef il n Mef il n Mef il n

Buk n  y dostlar ferzendi c n nımın sa ındım

Ged  bolsam ne  ayb ul  ah-ı devr nımın sa ındım

Mis firmen  ar bmen be ası hem be-nev durmen

V c dım derde  oldı emdi derm nımın sa ındım

Ṭilimniŋ zikriye köŋlümninŋ fikri yaḥşi ferzendim
 ʿAzīzim yalğuzum devletli sulṭānımnı sağındım

Kece-kündüz yoluğa muntazırdurmen ṭikermen köz
 Kelip ḥālīm sorubān ketse mehmānımnı sağındım

Nāşibin üzmedi Tenġri ʿilācın tapmağay kelse
 Anam deb bolğusı baġr-ı kızıl ḳānımnı sağındım

Ḳaranġu boldu ʿālem közime uşbu cüdālıġdın
 Köz-ü köŋlüm ziyāsı māh-ı tābānımnı sağındım

Meni beḳas Üveysī yıġlağaymen rüz-şeb tınmay
 Üyimniŋ zīneti köz rü-şeni cānımnı sağındım

-81-

Müstefilun Müstefilun Müstefilun Müstefilun

Maşūḳ ehl-iden vaşl remzīni sorsam öldürür sormasam ölem
 Derdni ehlige ʿışḳ körsem öldürür körmesem ölem

Reşḳ cebrīne ḳoyma éy ecel bolsa hem-nişān yār ġayr ile
 Dergāhıda māḥkum tınmay it bolup yürsem öldürür yürmesem ölem

Şabr etmegimdin yoḳtur ʿilācım istesem ānī ṭaḳı rüz-ı şeb
 Ki-bāḳī bolup men hem derbeder yürsem öldürür yürmesem ölem

Saġınıpdurmen bolubān yıraḳ yār dep édi èyleġıl ḥazar
 Gül yüzün bukün adlıda barıp körsem öldürür körmesem ölem

Mendin ār éter ḥār-u zār éter fāni dünyādın uşbu cān ḳeter
 Veysiyi ġarīb reŋgi sarġarīb ṭursam öldürür turmasam ölem

-82-

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Yâ ilâhâ berge sen ul şâh-ı sulţânımğa raĥm

Eylegey şâyed körüp bul çeşm-i giryânımğa raĥm

Kıldı taĥdîri ezel Yusûf cemâlidin yırâĥ

Tanĝ émes ger eylese Ya'kûb Kenânımğa raĥm

Baĝr-ı ĥûn-âbîmğa ĝarĥ olĝay ĥalâyıĥ bu zamân

Ne bolur kim eylesenĝ aĥ ĥan kızıl ĥanımğa raĥm

Leblerinĝge anĥa termüldümki herĝiz demediĝ

Ëyleyin men uşbu dem rasvây-ı nâ-dânımğa raĥm

Telbelikdin ger maĝa raĥm étmegiĝ bolsa mehâl

Güdagı be-ĥâre-i ferzendi ĥayrânımğa raĥm

Dest-i ĥüteh men ĥolım étmekliĝ düş-vârdur

Etgusi ilkinĝ seniĝ ul ĥâr-ı âsânımğa raĥm

Ëtse şâhânşâhlar 'arzınĝğa ger Veysîne tanĝ

Körse aĥvâlimni kılsa 'aşĥ-ı bârânımğa raĥm

-83-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Muĥabbet aşlını sorsaĝ egerĥi imtiĥânınĝdın

Çerâ dil ĥabz tapdı tab'î nazm-ı dâstânınĝdın

Perîşân étme könĝlüm mülk-i ten cân erdi sulţânı

Ĥaber olsa ki merdânlar kerek kim baş-u cânınĝdın

Émes ĥursendliĝ kim ĥarf-i 'illetdur vefâ başı

Cemāl hāsıllıgın sūr cebr tartgan pas-bānıngdın

Dilimde şabr arusı bedilu nā-cār şabr ètmiş

Kemend boyında zāhir dūr-ı şırın zebānıngdın

Köterdim başa kıaddı dal ile lafz-ı kemend oldı

Kemīne rütbe-i bālāda él tapmas nişānıngdın

Refīkā etti mısrācdın bu yan ötmekke ‘emr érmes

Alıng peyveste ümīdim keremliğ nükte-dānıngdın

Üveysī murda dil érdi Mesīh enfāsın isterdi

Hayātın tapdı şırın nazmlığ rabt-ul lisānıngdın

-84-

Müstefilun Feilün Müstefilun Feilün

Kay küni üçredi bir şūh-ı sitemgar mezzün

Közi birle kaşı oynar özi dilber mezzün

Ne ‘aceb uşbu dimāgımı mu‘aṭṭar etti

Terk etipdurmu éken zülf-i mu‘anber mezzün

İki yeldā ki bir ay sārısın indi kadınğa

Bilmedim men ānī kıād birle berāber mezzün

Va‘de kıldıng mańga sen bir bāreyin dep éy gül

Unutpsan ānıkim éy māh-ı enver mezzün

Reşkińg ile meni cānınga şalıpsan āteş

Ne üçün eyledińg ‘ālemni muşahhar mezzün

Sākıye def‘i menińg teşneliğim ile humār

Eyledi mug-beçe-i ul leb-i şeker mezzün

Veysî şeb-rûz sanğa hayrâna olsa ne ʿaceb
 Qaddinği işvesidur gayr-ı muqarrer mevzûn

-85-

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Qoydı bu cân-u könğül dilberni be-pervâsıdın
 Od tutaşdı din-i İslâmığa istignâsıdın

Men harîdâr-ı yüzi erdim saçın her tarıça
 Qattı başım vâh ne ʿyley zülfini sevdâsıdın

Mübtelâ boldum qayu sâʿat gül-i handânıma
 Yüz tiken neş urdı köksümge yüzün raʿnâsıdın

Seli ʿaşqım bozdı âbâdımni yüz dâd-u figân
 Berki âfet cânâ urdı közlerin şehlâsıdın

Yerni aldıda men şer-mende men izhâr kim
 Qılmağam bolğaymen ânî sırrını ihfâsıdın

Hâq dedi körgüz yolun bir neçe güm-râhlarnı sen
 Lâhta-lâhta boldu dil qan halk nâ-binâsıdın

Veysî şükr etgil ki sen reh-ber olupsan ʿel ârâ
 Hün-ı dildin ger gizâdur rütbe-i bâlâsıdın

-86-

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Hâkîm-i hüsn ʿyledi zulm ile bizni be-vağan
 Hızr laʿlını şevk-i taşlapdur yene çâh-ı zeqan

Şabr tağığa çıkar ʿışk âfetidin kaçqan el

Mihneti hicrân ile âhir bolur gül-gün kefen

Yâr ruḥṣat kıldı ḥat irṣād-ı zāhîr èylebân

Ḳayda bargay bu könğül zülfin ḥayâlidin resen

Hecrdin köz yolu birlen bağrım aḳḳay éy refik

Şâmdın tâ şubḥge hem-reh érür bul pîrâhen

Etti mıṣrâ'da tügendi ism-i ḥarfin istesenğ

Etti mıṣrâ'dın bu yan ötme âyâ şâhib süḥan

Evvelîdin-evvelî ḥarf ikinçidin-ikinçi ḥarf

Al bu kısım ilân ki tam' ét çıḳḳusu bir gül beden

Ḥân gâzî nazmığa pey-rev mübârek ismini

Ġayr-ı resm ile yaşurmuş Veysi-i beytü'l-ḥâzen

-87-

Mefâîlün FeûlünMefâîlün Feûlün

Meni cemâlınga köp zâr kıлма eyleneyin

Ḳılıp ki zâr yene ḥâr kıлма eyleneyin

Özüm özünğge desem sözün bâver etmessen

Şabanı sözige inḳâr kıлма eyleneyin

Müdâm taşlaban öttüm velîk ğayrığa

Visâl cāmını kıлма izḥâr eyleneyin

Yüzünğ tecellîsi birle közümnü rû-şen kıł

Dilimni hecr ârâ zengâr kıлма eyleneyin

Ṭügendi ismî ḥarif-i sen ötme dört ḥatdın

Dilingni ḳabz ile bemâr kıлма eyleneyin

Alıñg ki eyleneyin mısrā-i başın harfin
Bu ismī haqqı meni hār kıılma eyleneyin

-88-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Bārıp kūy-ide tapmam bilmedim yā ictinābıdın
Neçün kim sāyeğa maħrūmlıǵıdur āftābıdın

Érür bedānım él kūy-inde neçe āh çıķmıřmu
Remiz ehl-iǵe kim mundaķ reml(niñg) kıtābıdın

Körelmey gül yüzün yangan édim ötgen seyāhatda
Bu yıl hem eyledim efgār men ānī hitābıdır

Yıraǵlıķ bādesin kūyiñgde tartgaymen haťāsını
Keçürgıl her ne ölse mestmen furķat řarābıdın

Bukün men sañga éy gül ʿarz-ı pinhān eyledim cā dep
Ulus bu tapdı bolǵay neylerem baǵrım kebābıdın

Sevālim ķatre-e ya zerre-e ya şemme dur kim
Ümīdim köp èrür anlarını kim bergen cevābıdın

-89-

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Yārını men zāre kılǵan iltifāt-ı rāst éken
Könǵlinde ʿıřķ-u muħabbet sebāt-ı rāst éken

Dep édiler: yāriñgi her bir sözü şehdu şeker
Lebleridin nūķta-i ķandu nebāt-ı rāst éken

Ķūy-i topraķıǵa her dem talpınur bismil kebī

La'ıdın olğan köngül tapgan hayâtı rāst éken

Tā cihān bār olsa qaddı dek nihāli sinmesun

Bar émiş rūh-ı revān ul şabr atı rāst éken

Qūy isārı her zamān könglüm qūş-ı pervāz éter

Kim yıqılğan dediler sinġen qanatı rāst éken

Gep étermiş erdi sendin ul giyāh-ı şerm ki

Veysī fehm étti bukün bilġen uyattı rāst éken

-90-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Ki bülbül şevk-i gül birlen fiġān étmey neçük kılsun

Ŧiken zāhmı bilen köksini qan étmey neçük kılsun

Bu ömr-ü be-beqā devrīde hicrān-ı ġanīmetdur

Körer hecr ança vaşlını beyān étmey neçük kılsun

Alışmas kim ġam-ı Leylīni Mecnūn şād-mānlıkga

Bu ġam şirīnliġi-len terk-i cān étmey neçük kılsun

Belāsız rāhat izler élni imān-ı ġaţardurkim

Kişi dānādur andaġ imtiġān étmey neçük kılsun

Ĥalāyıqdın dil özgenni ġalāyıq izlegen şeb-rūz

Alarga zikr-i Ŧildin bul nişān étmey neçük kılsun

Muġabbetni aġiri yār visālīga ġicāb olġay

Ĥānī hem terk étip rūhn-ı revān étmey neçük kılsun

Üveysī meclisi tab'ıda vaşf-ı yār mazmūnı

Muraġġaş olmaġıga yoġ érir imqān neçük kılsun

-91-

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Pendim al  l merd minġ ul ġisn  bin lanmasun

Gerġi bin lansa hem taġt d n if alanmasun

K z seh b-1 i se s  taġt l cel  dery s d n

 A k b r n-1 meb d  yaġsa dery lanmasun

Men sar  y z  n a be-perv lġ etsenġ r z  men

C n ta addukdur saġga aġy r perv lanmasun

Te e-i re kim ba ım  atlı  ylemekke  asdı bar

Bestun  aġıda ul Ferh d tenh lanmasun

  k de t de ne e pinh na n - ak  atlı  di

Yol y r  u  ak ehl ge ġavg s  ber-palanmasun

Etmeyin va lġ beh s ga    ser-gerd ndumen

Sen bilen kell c herġiz v h ki sevd lanmasun

Y r k nġl n isteban dil m dde as d n ke ip

Men kebi bu r tbede he  kimse edn lanmasun

Gerġi Veys  l fz da  a u  ri r me nide  m

 mdi matl b- m bu dehr i re mu amm lanmasun

-92-

Mef l  Mef il  Mef il  Fe l n

Ma s d-1 k nġ l la l-1 mey-i n b nġa  ulmen

And n sa ılan ul d rr-1 n -y b nġa  ulmen

El secde  ılır mescid duv r ga her dem

Olgunça baş almam kaç-ı mihrābınğa kulmen

Bilmesligim ifşāsın eşitmekligim için

Bahtım kebi ul kākil-i kullābınğa kulmen

Rütbenġki felek taķı da éy bedr-i sa‘adet

Zātınġga etālmay seni meh-tābınğa kulmen

Bul dehr ārā tüş kebi ‘ömrümni keçurdum

Neçün açılır bilmegen ul hābınğa kulmen

Veysī bu cihān ‘ömrüçe iş kıldı tün ü kün

Tā aydı cihān Veysīge ādābınğa kulmen

-93-

Feilātün Feilātün Feilātün Feilün

Kayda nem tuttum oşal şūh-ı sitem-gār étegin

Sitem étgençe köngül uşladı dil-ber étegin

Etegin tutsa fenā bolsa kerek zerre kebi

Ṭuta algaymu kişi hūrşīd-i envār étegin

Beliġgi bağla şeker-leb şıfātın yazmaq için

Ṭut ānī himmetidin hirmān-ı şekker étegin

Köz-ü kaşınġ leb-u zülfiġ ṭutadur dost köngül

Etgusi kevsere ger tutsa bu haydar ètegin

Eylese uşbu reviş kelse müheyyā sırrıġa

Eylegeymu bu Üveysīge müyesser étegin

-94-

Mefûlû Fâilâtün Mefâilu Failâtun

Ey dil nege ümmîd étesen rahm şanemdin

Elbette revâ körmegusi özre  alem[ ]mdin

C n nıma  st d okutur  ışk kit bın

Ul haşt-ı vef dın  se tahr r-i sitemdin

K z  rdi cem lidin olup lahza-e ser b

Ne baħra  r r h l   mes  lg   nemdin

Bir d ne-i ş d  ışk tuzakıda k r ndi

T   emri meh l olmağı  z d bu ğamdın

K lbemĝa kelip ketti[ ] dil-ber izi  aldı

Be- are k nĝ l baħr-e alur p y-ı  ademdin

V şıl t ni hem yazı ger  n keldi k nĝ lĝe

C n nımı yoktur ħaberi uşbu gilemdin

ş kr eyle  veys  bu cih n ş d-ı ĝamıĝa

Peş nega ne kelgusi taĝd r-i  alem[ ]mdin

-95-

F il t n F il t n F il t n F il n

Y rnı men z re  lĝan iltif tı r st  ken

Kim vef  yoluda   m-ı seb tı r st  ken

Va de  ıldı c nıĝ alıp hecridin eyley nec t

Va deĝa eylep vef   lĝan nec t-ı r st  ken

 eşme-i eş arıda me ni suvı  b-ı ħay t

Dil tırildi ul suvdın āb-ı hayātı rāst éken

Körmesem ānī yüzün könġlüm dedi cān neylerem

Ul sitemdin emdi bildim kim memātı rāst éken

İltimās ettim mene muhtāc hüsniyin zekāt

Bermedi maŋga demenġ hüsn-ı zekātı rāst éken

Dil siyāhıya berur ul şāh nūḡkıdın berāt

Tā yüzün körmey demān bergen berātı rāst éken

Der édim yārımnı ismini Mesīhādur ātī

Emdi bildim bu cihānda Veysī ātī rāst éken

-96-

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Ḳaysı sākīdur sebū-keşliğde ser-şār olmaġan

Ḳaysı deyr ehlī érür leb-teşne hummār olmaġan

Ḳatre-i meydin eger bāzār ıışk er tapsa nūr

Ḳaysı hūş-yār ehlidur cem'ci harīdār olmaġan

Yārınġ İslām zülfidin ḳurulsa ḥalka-e

Ḳaysı zāhīddur yanılmay bend-i zünnār olmaġan

İşkdin kıldı hazer tāḳat kılalmay taġ-u taş

Ḳaysı cismedur ki bul derd ile bémār olmaġan

Yār ḳaddıdin zühür ètse tecellī kimdur ul

Saye yanġlıġ ḳāmeti birle pür envār olmaġan

Vaşl mir'ātı eger aġyārdın tapsa ġubār

Ḳaysı dildur hecr ārā közgüsü zaŋġgār olmaġan

Yâ ‘azîz başını maflübığa kılsa pây-māl
 Kıyası tâlibdur ki él başığa destâr olmağan
 Ul küni ‘adem yarattı yaptı ğaflet perdesin
 Ehl-i haqlar aldıda kimdurki be-dâr olmağan
 Veysî hūblar şöhetin tâpmay kıılır dâ‘im nevâ
 Zahr yitse kimdur ul nūtk-ı şeker-vâr olmağan

-97-

Mefûlü Faîlatun Mefûlü Faîlatun

Felek ta‘addîsini zulmîdın perîşân men
 Bağança özime özüm çü mest-i hayrân men
 Uruldı kaçğa felek reşk etip mülâyim üçün
 Bu Mısr küncide kim çün ‘Aziz-i Ken‘ân men
 Bu çarh adu şîfât eylep özini bildurdi
 Felekni reşkide men gerçi kim Süleymân men
 Başımğa saçdı bu ğerdün ğam-u ‘âlem tuhmın
 Dil içre hirmân-ı ğam anġa mislî dehķân men
 Özimni Tenġrige taşlap mesâbirin tuttum
 Vâle bu vâdî arâ mübtela‘-i hicrân men
 Ğamım cemâli refikim din-u közüm mâni‘
 Hüdâ rızânı şul er bolsa lek ħandân men
 Seb‘â selâm etur ul ki sâye-bânımğa
 Hümây-ı sâyesi başımda şükr sulţân men

-98-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Ferâset bâbıda çün dil-sanu bir dürr-ı yek-tâ sen
Vilâyet içre sen mektüb-ı mihmânu mu‘ammâsan

İzinîgni izleban el tapmayın toprakka teñg olgay
Letâfet bostanıda gülü lakin u hûveydâsan

Sözünge söz muvâfıklar dégen éller galağ bildim
İbâ étmesin misl-i kaçreler sen çünkü deryâsın

Ki bülbül ne sebebdin munça kim şîrîn maqâl étmiş
Dil-i hûn ‘aşk-ı lâlû sîne pâre bülbül âsâsen

Oturduñg saltanat tahtıda éy şahân-şah-ı devrân
Kılıpsan öznü İskender-veşu ferzendi Dârâsan

Çiyistân nâzmını vîrân désem küstâhlıg bolgay
Libâsı fark ârâ misl-i velî rütbe balasan

Üveysî senli mışrâc başıga bir harfi tâc étte
Mürîd uldur çıkar bir ‘ism okur bolsanğ bâimlâsan

-99-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Şaçıldı ne sebebdin celâlar çeşm-i humârıñgdın
Alıpdur bahra öz merdümleriñg hüsni bahârıñgdın

‘İbâret dâm-ı üzre saçın hâmenğ dânen mazmûn
Kutulgaymu köngül şeh-bâzı bu renğlig şikârıñgdın

Gurûr-ı husı ölüp kılma tegafül qalını der-ber

Haber tut Tenğri-çün ey şūh hāl-ı intizārıngdın
 Ƙadem dīdemğa koygıl hāk-ı pāyıngdın ümīd oldur
 Cilā tapƣay közüm annesi gerd-i gubārıngdın
 Üveysī başını halk eylegen kimdur ki hār ètme
 Çü pā-māl èylemekde vehm ƣıl Perverdigārıngdın

-100-

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Yağlıgıng andaƣ tiker men yār müjgānım bilen
 Ne émiş müjgān ki tıksam ‘arz-ı gey cānım bilen
 Ebreşim şarhını lāyık körmedim Rū-mālınğa
 ‘Afv ƣıl lāyık bilip tıƣdım bağır ƣanım bilen
 Men hüsn olğanda köz yaşıımı hayf ètmedim
 Ne üçün dermān yuvay bul çeşm giryānım bilen
 Vaşl ārā hüsnıngni mehrī ƣılgusı dilge zuhūr
 Yağlıgıng hūş eylerem men la‘l handānım bilen
 Ƙaysı kün kirdi hayālınğ dilge pāy-endāz cān
 Ƙıldı hu adı hayālīm uşbu mihmānım bilen
 Raħm etip ƣılsa tabīb derdim ilācın güyā
 Derdiŋgi men‘ ètse bolğay men‘i dermānım bilen
 Etmegey rızvānıng ‘ışƣın sebzīge pejmürdeliğ
 Tā ezel dehƣanı sebz ètti bu dehƣanım bilen

-101-

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Feilün

Könğül üyide çü ehrām eyle eyleneyin

Terahḥum ile şīrīn ḳām eyle eyleneyin

‘Azīzime ki duruṣ rūy bolmağıl éy gül

Yüzünğni men sarı gül-fām eyle eyleneyin

Garīp könğlümi bilgünğ turur ki Beytullāh

Bu söz bilen ānī ikrām eyle eyleneyin

Dil-i ſikestanı ḥākni ḳaşıda ḳadrī bar

Ki ſehd söz ile i‘lām eyle eyleneyin

Seninğdek éy felekim mehr-i ſāhīdinğ ṭilerem

Könğülni ſāhinğa dām eyle eyleneyin

Müyesser olsa seninğ dergāhinğ yüzüm sürtey

Dilimni zerresin ārām eyle eyleneyin

Üveysī ḥasta za‘if nuṭḳını ḥaṭāsı köp

Keçür ki işni ser-encām eyle eyleneyin

-102-

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilâtün

(Fâilâtün)

(Fâilâtün)

Yār kūyīnge bararğa cedal èttim bu zamān

Cedal ètmekligim ağıyārdın èttim ki gümān

Neçe künler meni bul zālīm felek kıldı yırak

Keltürüpdür meni ağıyārımı yā aççığlanībān

Men eşittim şanemim kaşığa ağıyar kelip
 Koluğa tanbūr alıp nağmege keltirdi zebān

Putu sinsun kolu sinsun barıp aytıp kelgen él
 Etmesin maqşadığa kıldı yüregim tola kân

-103-

Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

Ten kişveride murg-ı cān gül-zārınġ èyler ārzū
 Köz manzarıda merdüm-i ruhsārınġ èyler ārzū

Nuḡ-ı ulusdın her zamān bolġay çü özgüm telḡ kām
 Dil sem'ı éy şırın zebān güftārınġ èyler ārzū

Başımını koydım secdege dil gerdini kılmaz kabül
 Ey hācibi kıble-nümā zinnārınġ èyler ārzū

Rāhm étmeġıl éy zulm-gar rāḡat anġa menzūr dep
 Yüz zaḡm ile uryān tenim āzārınġ èyler ārzū

Tenġri meni ḡalk èyledi boldum ḡarīdārınġ seniġ
 Başım meniġ ḡan tökkeli bāzārınġ èyler ārzū

Dāmānım öldü lāle-zār köz bolġanıdın intiḡār
 ḡaddınġ ḡayālimġe dü-çār reftārınġ èyler ārzū

Veysini nevmīd étmeġıl gül-zārdın ey bāġ-bān
 Ger bolmas ul gül be-hem ḡaḡarınġ èyler ārzū

-104-

Mef'ülü Mef'âilü Mef'âilü Fe'ülün

Men bülbül-i şūrīde bu gül-zārdın ayru

Ṭüştüm köz açıp-yumğunça dil-dârdın ayru

Erdim men ezeldinki cemâlîğa ħarîdâr

Ṭüştü başımğa mâteme bāzârdın ayru

Vāşlında bilurdim felek ermiş maŋga pā-māl

İdbâra tüşüp ta'leim ul yârdın ayru

Meşk etti köngül nergis-i şehlânı ğamıdın

Neçün ki tüşüpmen ħadd-ı reftârdın ayru

Bilmen ki felek reşki ve ya cām-ı kaderdin

Ḥūrâ kim olup ğam meni ğam-ħârdın ayru

İlkimde âlem sāğarıdın aĝu-ı gamnı

İçmekdur işim nuṭq-ı şeker bârdın ayru

Yoktur âlemidin bu Üveysiğe amâne

Ṭüşmek ne mehâl oldu sezâ-vârdın ayru

-105-

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Ey-ki ışık etfâlı sen ħaddı nihâlidin oĝu

Tânıbân ħadındı andın sonĝ ħayâlidin oku

Tâ Züleyhâdek sezâ-var olmay urma lâf-kâf

Mecmeri ışık ile sen Yūsuf cemâlidin oĝu

Ķazmaĝıl be-Ķudâ-ĝam taĝını miĝnet-keş köngül

Kesb-i Ferhâd ile Şîrîn la'f-ı bâlıdın oĝu

Teşneliğ def'ine éy dil ihtiyâr ettiŋg bukün

Tınmayın şeb-rüz kim kevser zülâlıdın oĝu

‘Işk mekteb-ħanesige kirsenĝ éy ehl-i ħired
Tākı üstādınĝnı evvel ħattu ħālidin oĝu

Gül rūħunĝ vāřlı müyesser bolsa éy bülbül misāl
Gāhı ħan yut gāh yüzün evrāk-ı ‘Alīdin oĝu

Veysī ‘ilm-i ħāl okup heç uĝmadınĝ bul dehr ārā
Barĝı pīr-i deyr ara sen ‘ilm-i ħālidin oĝu

-106-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Menem Ferħād-u sen Şırın řāĝındım men řāĝındınĝmu
Şanemdin ketti ilkimdin řāĝındım men řāĝındınĝmu

Ne söz řayyād érür sendin daruĝ étmey inandım men
Aya éy yar sözü çün řāĝındım men řāĝındınĝmu

Müyesser bolsa vāřlınĝ kim ne ħacet ħalimi aytmak
Ki ħalim pürs renĝgim bin řāĝındım men řāĝındınĝmu

Seninĝsiz ötgen ‘ömrüm sorsaĝ éy sımın beden taĝım
Ne taħrīĝ ile ne sākin řāĝındım men řāĝındınĝmu

Yazıpmen ruk‘a-i taħsın nigārı nāzenin lekin
Könĝül řarf èylemiş mehrin řāĝındım men řāĝındınĝmu

Közün tā intizār èylep yolunĝĝa termürüb her kün
Üveysī èylemiş temkın řāĝındım men řāĝındınĝmu

-107-

Mütefâilun Feûlun Mütefâilun Feûlun

Hokand şehridin kelgenler keşim yoğ aldı sendemu

Hâl-ı dilimni bilgenler keşim yoğ aldı sendemu

Ul kün keldik şehr-i Hokand köngül boldı ança hürsend

Öretepa Mug-ı belend keşim yoğ aldı sendemu

Bağrıdadur lāle dağı behāsıdur yüz miñg bāđı

Temāşā cā Köhanğ tāđı keşim yoğ aldı sendemu

Bu ğamga yoğ mende hem-dem yoğ attım dīdemde nem

Kökebibi cāñga merhem keşim yoğ aldı sendemu

Köter meni ey Nāzik şāh Mug yoluda şabardı pā

Ülfet begim bolğıl āğāh keşim yoğ aldı sendemu

Manzur èmes bölek keş ilkimde yoğtur bir kümüş

Cāndan ārtıķ Şādmān Bubuş keşim yoğ aldı sendemu

Oğlum ötigin eskisi çermlegen èrdi bir kase

Töķaycān ıssın nefes-i keşim yoğ aldı sendemu

Keşim üçün koydu dilim bar hem bolsa yođtur pūlum

Eyleneyin Devletbegim keşim yoğ aldı sendemu

Garīb-pervārdursen begim be-keş ıaldı bul pāy

Ķulaķ şalğıl Ķazaķkayım keşim yoğ aldı sendemu

Men cismdurmen sen cānım taşlab ketgenim armānım

Arzım èşik Köziñānım keşim yoğ aldı sendemu

Şāyed ğaber-dār olsa şāh tođķız felekdin öttü āh

Du^{ca} kılğıl Veysî güm-râh keşim yok aldı sendemu

-108-

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

İntizâr ʿuşşâklar oldu nigâr uygândımu

Yazılıp müjgânları çeşm-i humâr uygândımu

Ey hârim ehl-i ūhū cāyığa dâhil kıl meni

Ṭartıbân hem yazasın ul yâr nehâr uygândımu

Uyğun-ı maḥrem ètip bizlerni maḥrûm èyledi

Uyğu destidin köngüldür be-ḳarâr uygândımu

Men neçük bir yanu sūzân olmayan hecr otida

Ġayr-ı bezmi içre şemʿi be-karâr uygândımu

ʿAndelîb âsâlığdın incigey her cānuvar

Ġünçalar ḳan bağladı ul gülʿüzâr uygândımu

Va^{de} kıldı neçe lütfidin Üveysî zârga

Va^{de}ga kılsa vefâ ul nâm-dâr uygândımu

-109-

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Ul günâhı be-Ḥudâ kılğan bu ḳarîng yaḥşimu

Yaḥşilik şânıda kim kılğan ğubârîng yaḥşimu

Bul meni Mecnûnga bergen dil Mesîḥi birle kim

Yaslıg köksümge ul kılğan şerârîng yaḥşimu

Mülk-i tende cān kuşunu şayd éterge fikr étip

Ġamlı könglümge bukün bergen âzârîng yaḥşimu

Åh neyley kim felekdin Őikveler  yleb y rt p
Bu k n g l b z r ġa Ő lgan ġub r n ġ yaĥŐimu

Men tefekk r  ylemekdin taşladım ĥay-u heves
Faĥr b z r da k lg n k p Ői ar n ġ yaĥŐimu

Veysi  azm-ı z l-cel l vaşfını zeb  deb tile
Mezk r eyleb gayra sen k lg n g z r n ġ yaĥŐimu

-110-

Mef il n Mef il n Mef il n Fe l n

 Aceb yok meh-veşim Şeb-r z bolsam c st-  c yında
Ĥay li K yŐdın v k f ger olsan  Leyli suyunda

Dim ġım k k l n n ġ neĥhatıdan mest-m staġrak
Ki g y  yastanıp min  n fe-i her t r  moyunda

K Őın vaşfını tınmay maĥta aġa m mk n izlermen
K rem n Őıĥ naŐıĥatda ĥal yık ġ ft-i g yında

Felek devrinde yuv ilkin ni ul maĥŐuddın  y dil
Ĥud  ĥalk  ylemiŐ bul v cgunni  arĥ ĥuyunda

Ne e Ferĥ d-u Mecn n ne e ManŐ r-u Z leyh nı
Dem n  her yanda c m n k Ődı bir c n na k yunda

K adında serv kesb  tmiŐ k z nde b ġ ara b d m
R ĥunda ul g l-i ra n  kızıl g l anı boyunda

Yazar ul ĥ sn vaŐfın tire ta ıdın sebep  ldur
K r p n r-ı il h  Veysi m h ruĥs r r yında

-111-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Haṭundek hūş nezâket körmedim kâtib kütübünde
Lebiñgdek hūş tekellüm yok turur kâlib kulübünde

Yüzüñg maṭlab közüñg maṭlab sözüñg maḥşüş maṭlubım
Mücessem şuratıñgdek yok érür tâlib tulubinde

Berursan şem^c dek rû-şen küyermen misl-i pervâne
Muḥabbetsen müşaddetsen ḥamâ gâlib ğulübünde

Sevâd-ı şem-i hicrân içre êrdiñg ilkime be-cân
Yerümes şubḥ ikbâlım yine kâzib kuzubında

Oşal mergüblar şâhın kılurdu ‘arz-u zâhid
Eger ister éseñg anı dil-i râğıb ruğubında

Dilâ ul kâzı-al-ḥâcet mehridin umdı ètgen
Tutuban sünnetin dâmânını nâyâb nüyübında

Üveysî cezb tapmay yazmağıl feyz-i ilâhîyin
Yazılğân zikr-i ḥaḳ feyz-i fütüh câzib cuzubında

-112-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Müsebbir yokdu mendek ‘ışk ara şabır suburında
Seniñgdek kim ki zâlım rahmsız câbir cuburında

Ṭüşüp boyumğa zülfiñg éy sanem dil ketti ilkimdin
Yok êrdi uşbu zinnârıñg kebi kâfir küfürinde

Ḥalâş èyleb özümni hecr şahrâsıda ḥayrânmen
Özni ḥirmâna kâlgân vaşl ara ḥâzır ḥuzurında

Hařınđdan tapdı hař köňglümge kim ğayr ehl-i hař tartdı

Yüz-i ħalīm zebānındaki bul ħātır ħuřırinde

Köňgül maĥşūşlık deviy kılursan her zamān andađ

Neçe efvācı ʿuřşāđ-ı oşal naşır nūsūrında

Muĥabbet tūhmin ekdim ħirmān-ı ğamnı kötermiş dil

Ne dildin kim tügenmes gam řayu vāfir vūfūrında

Üveysī rütbe-i şükriňge pervāz etti neçün kim

Eter maĥşūd kemālātını kim şākir şükürinde

-113-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Muvaşşah èyledim bir māh peyker intizārında

Şikār-ı ħarf éterge iştiyāk-ı şāh-suvārında

Ĥired idrāk hūş ʿađl-ı zāyil èyledim vāh kim

Oşal şirīn dehānni neşʿelik nūđkın ħumārında

Zekāt-ı ħüsündin ümmīd etib men ħāđ rāh üzre

Şaĥan şāhımga devlet birle tāĥt üzre řarārında

Vişālıdın murādım surma kılsam ħāđ-ı pāyını

Cilā tapĥāy közüm aynası gerdin ğubārında

Vefā peymānesin ĩcād éterge ilticā ètsenĝ

Ki tāpkay ĥasta köňglüm baĥra-ı lütfinĝ bahārında

Muʿařřardur cihān ĥüsniňg kitāb-ı ʿaşĥār olĝāy

Yaşurmuş nāfe-i ʿışĥ özni ĥařř-ı mūşĥbārında

Cemāliňg közgüsüde Mecnūn āsā kördüm aĥvālim

Ne çün Leylāna mālīk şevā-i ul gül'üzārında
 Niğārım kayda bolsa hāzır olsam tāng émesdur kim
 Dilim devrinde fitrākında ul cābik şıķārında
 Teveccüh hātır èyleb alsalar her beyt başıdın
 Hürūf-i cem' olup ismi çıkar Veysī şicārında

-114-

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Eyledi nūr-ı bir ay dilni münevver bu keçe
 Ay émes dil tapdı tā hūrşīd-i enver bu keçe
 Ğurbet ehlin dili er birle teng erdi vāh ne kim
 Tā köterdi dilini şāh-ı dilāver bu keçe
 Lüt-f-i iḫşāna ḳadem ḳoydu gelabgārlar üçün
 Haḫāmı Taynı körünĝ boldu münevver bu keçe
 Sāye sālđı başım üzre bu hümāyün ḳuşu kim
 Ḳıldı ikbālimni a'lä ḳuşu şeh-pār bu keçe
 Yār kündenmu bolup tapdı tevellüd āydın
 Anı çün boldu bu güm-rāhlara rehber bu keçe
 Hüs-n-i baḫr-ı da sedef içre nihān erdi sözi
 Lebiden şekker şaçıldı dürr-ı gevher bu keçe
 Neçe kündin beri Veysīge firāk érđi naşīb
 Bezm-i şultānı berip boldu müyesser bu keçe

-115-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Ḥavâdis ilkidin her dem ʿâlem daş-ı düşer başa

Şikâyetli olup zinhâr çibin indurmegıl kaşa

Yazılğân nîl-gün taķıġa andaķ t̄aleim vâcun

Ki haţţıng bark reftâr ilkime düşse bolur lâşe

Ezeldin tâ ebed ışk içre derd-u ġam naŝıbingdur

Ne sūd étgey bukün mâtem tutup taş urmaġıng başa

Dedim bir yol-ı küstâh-âne taʿrif dâmenin uşlay

Dedi devlet éte ki nâ-münâsib dest-i kellâşe

Ne istersen bukün râġıb ġarâb aġvâlidin Veysî

Müdâm âmâde ġam kõngüldeyu kózler tölur yaşa

-116-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Müerriz taġşıl èyley şâyed ul şâhib kıran sorsa

Ki andın soġ bu aġvâlimni şultân-ı cihân sorsa

Muġabbet ança medfün eylemiş kim cism-i ʿuryânım

Tapa alman özimdin mendin ul nâm-ı nişân sorsa

Alarmen ġâh-nâ-ġâh yeddi nâ-ķâbılge ŧanbûrum

ŧarîķatdın bayaķ nâ-ġeh neçe söz ʿarifân sorsa

Bukün ikrârmen ŧanbûr ile mest-u elestimġa

Melâmetdin dese bûhtân bu şemʿi nûr-fişân sorsa

Baray aldıġa yıġlab dâd ètib men muġtesiblerdi

Ƙarangu boldu dil bul sözge hürşid-i zamān sorsa

Çaķımçılar çaķıpdur muhtesiblerga meni ança

Ki tün-kün muhtesibler anda taħķiķin revān sorsa

Barıp külbemge Nurillāh hocam on beş kişi birlen

Ne dermān bilmemiş ul şahne-i ahīr zamān sorsa

Alıp ŧanbūrnu ķolga meni eyleb ħakāretler

Ki tonguz bolsa post taşlar ěmiş lafz-ı zebān sorsa

Reh-i ŧer'i iċre yoķtur muhtaşibni üyge kirmeklik

Alarğa küċeyu bāzār ŧer'idin ayān sorsa

Tapalmay ul Karahāl aldıda ta bardı Nurullāh

Yaşurdı ħāķlıĝı anı dedi 'aql imtiħān sorsa

Bihamdillah men anda māh ruhsārımnu aldıda

Siner ěrdi belim etgunça ul ħük-m-i revān sorsa

Şefā'at ětti munda Veysīni mūyını bir tara

Ümīdim köp oşal faħr-i cihān dārül-amān sorsa

-117-

Feilātün Feilātün Feilātün Feilün

Fāsīd ěrmiş sańga ķılmaĝı meni zār gile

Eger ötse menidin 'afv ķıl ěy yār gile

Gile bārın tola koysa gile ķılman ne üçün

Resmud eylemeki bizlere dildār gile

Keċe ķan yuttumu germildimu cānān lebiĝe

Seher ötkerdi ķılur şubħda izħār gile

Eyledinġ kim din-i İslāmımı berbād yene
Öldürüpdur meni éy kākül-ü zinhār gile

Ƙaysı fā'lımnı Ƙılay köngül açarga miftāh
Hıre Ƙıldı dil-i mir'ātını zengār gile

Sorma Ƙılgum gile taġın ne üçün közlerime
Öldü mi'rācı ħazın cānıma esrār gile

Çıkadur ism-i 'āzım mısra^c-ı bār Ƙāfiyeliġ
Nesr Ƙıldım başını èyleme ġam-ħār gile

-118-

Mef'ûlü Mefâîlü Mefâîlü Mef'ûlü

Mecnūnlıġ 'asır èyledi cānān eşikinde
Hüş merdūd érür barıça imkān eşikinde

Boynumġa şalıb tavƘ ne hüş bendeliġ étsem
Ƙumru şıfāt ul serv-i ħirā-men eşikinde

FurƘat bile 'ömrüm gülü vā bolmayın oddu
İlkin talebi çāƘ-ı giribān eşikinde

Özlük eserin tapmaġım ul ay ħarīmidin
Ābād ketten yok māh-ı tībān eşikinde

Dil mevті ħavā tapsa Mesġinġden 'aceb yok
Ten fazlı érür kim şeref-i cān eşikinde

Fikrim belini baġladı evsāfınġı derga
Elbette şeker yaġdı ney-istan eşikinde

Ya'Ƙüb felek destiden étmiş nege feryād

Ul Mıŝrî ŝāhīn Yūsuf-ı Kenʿān eşikinde

Bedānım eli dergāhıdın merdüm émesdur

Ƙoyğaymu Remiz ehlini nā-dān eşikinde

Zühd ehl-i ʿaceb ıŝk ŝanem kūyını körmey

Derd ehl-i émes yürmese Loğman eşikinde

Rāgıb bolubān Veysī fenā fağrını kezdi

Mergübun ala algusı ŝultān eşikinde

-119-

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Ah kim ŝırımını fāŝ ettim bukün yār alıda

Ƙaılıp sevdā könğül birle ħāridār alıda

Vākıf olsa pādiŝāh emriğe her vağt tā vezīr

Kim kaçan bolğay eger mūr olsa hem ħār alıda

Tā demey ŝarf étmeğil sen zerre mehrinğ éy refik

Ötkerür ehl-i sipāh vağtıda ser-dār alıda

Vāğ ki öz bu sākī eyleb içme ğaflet bādesin

Mestliğ mefhüm olup kim ħurfa hūŝ yār alıda

Mıŝrî-ı evvel başığa keldi mağlab ħarf-i kim

Veysī izhār étte hem bol dārbe-dār alıda

-120-

Mağna ul sitem-ğarı pür-cefā sitem-u cefāsı kaçan gece

Yenilerge vāʿde ħaram ètip ħarama vefāsı kaçan gece

Yüz öğürmüş ul māh-ı mehri-veş mendin ki cürm-ü ħağā körüp

Ger ése haşası bu zerreni anı kim cezası kaçan gece

Bu firāk otida koyup köngül ètip érdi cismime zaflıg

Yine bul tekāfül oşı bilen ciğerim yarası kaçan gece

Nazar étse ehl-i seřa mańga akarur bu bařt ile hem köngül

Anı soşbetin neçün izlemey ikisin şarası kaçan gece

Dil-i haşkıdın tapıbān eser şile şer'idin beribān şaber

Söz éter çağıda ikkisini řola mācerası kaçan gece

Gül-ü gūnça-ı nařı güftege ète almay anı firākıda

Çü hāzın bu cism-i figār ara ki bu cān nevāsı kaçan gece

Bu Üveysi bařr-ına gūřa ur řaber al özüńg dürr-ı gencidin

Dilidin eturgusi hālını bu zebān sebāsı kaçan gece

-121-

Mefāilün Mefāilün Mefāilün Mefāilün

Muřabbet remzidin ifřa étem ul ay cenābıgā

Netāy kim zerrelig kesbin éturgān āřtābıgā

Riyāzet tūřmini dil mezrağā řıřķ deřkanı

Saçan köz řařķı cān mehride lāzım āřtābıgā

Zülāl-ı āb-ı řayvān izlerem ma'nendi İskender

Řayāt-ı Hışr üçün dil cüst ü cūyı la'lı nābıgā

Ezelde řıřķ dersidin sebaķ algān adı rūřum

Anıń-çün ārzūdur bu közüm hūsnińg kitābıgā

Rüsüm-ı hūblar uldur ki řālibge cefā řılmak

Dilā şabr eylegil lāyık kören her ne řazābıgā

Had érmes mańga köz açsam yüzüğe şāh-süvārımnı
Bu devlet kem émes sursam közümni men rikābıǵa

Yırākdın telmürüb ʿuşşāklar maʿşūkı seńgi dil
Teǵāfūl her-gāhıda alǵay öz setr-i hicābıǵa

Maķām-ı ʿıŝkdın bir zerre remz eylerge maʿneʿ men
Taħammül eyleyemes men ki zāhid ihtisabıǵa

Harābi yār olan hem reşk otıda koygan érlerni
Terahħum eylemes hālǵe ya baǵr-ı kebābıǵa

ʿĀlem ħumrādın eylenǵ baǵr-ı ħanımdın ħaber tapsun
Ki ya köz salsa serv-i ħadd ħazın cismim turābıǵa

Niyāz èt mısrāʿ-ı evvel başın her mi müsemmadur
Fenāfis-seyri mazlūm Veysīning taʿbın cevābıǵa

-122-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Feûlün

Vefāǵa nāciz érdi naǵme-i du-tār bezminde
Ki efrād-ı beni ʿademda yoǵ güftār nāzmında

Cudālǵ vehmin èylermen ki serv āsā ħayr-ı bād
Mańga mefhūm olupdur neyleyin reftār cezminde

Aya ʿıŝk ehl-i ħatlıńǵdin ħaber tut uŝbu sâʿat kim
Ki cān baħŝ étmek ul ħayr ehliǵe dildār rezminde

Serv zülfinǵnü sevdāsı tüŝüp boldum ħaridārıńǵ
Ki men hāl olmuŝam ul meʿda-i bāzār ħāzmında

şanem zülfin ħayāliden Üveysī ħalma bir sâʿat

Bolup yüz küfr hâşıl sende ki zinhâr  azminde

-123-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Cemâlinġdin yırak tüşüm aya dilber bayaġ nâ-geh

Ki g yâ başıma sevdâ tüşen maġşer bayaġ nâ-geh

Oşal k n men  boldu k zlerimdin h sn-  ruşs rınġ

K z mġge seġgi h r dur z r-u zavar bayaġ nâ-geh

Seninġsiz  y Şeker g ft r telġ oldu zeb nımġa

Neb t-u eng binu  andu hem Şekker bayaġ nâ-geh

K z mdin zaġir olsa baġrı hem c n n fir k nġdin

Teġibdur sine-i mecr hige  ancer bayaġ nâ-geh

T men-minġ cilve-i hem işve-i n z  yledi k rġen-  n

K nġ lni tohtat lm n k rsem ul Menzer bayaġ nâ-geh

K z  c d -ı dil  ayd  ylemekde ul  di  Ő ad

C d lġ  yledi ul Ő h-ı efs n-ger bayaġ nâ-geh

Nih n-ı mehr olup baġrım Őafaġ g n  yledi mekn n

Ki g y  yaptı yerġe h rŐ d-i h ver bayaġ nâ-geh

-124-

Fe lun Fe lun Fe lun Fe l

K nġ lge   redi be-gane n -geh

A ıp  an bolur c r-ı her yana n -geh

Bolup mu tesib maġga vaġŐet bilen

Yolu tu cef  baġŐ c n na n -geh

Sinik könġlüme tüşti teşvîş lerzân
Özüm taşladım anda sübhâna nâ-geh

Terahhum tüşüp könġlüge şordu halim
Kılıp ʻafv érdim ki cürmâne nâ-geh

Ki Mecnûnlıgımdın melâmat kuşu
Başım üzre salmış ki kâşâne nâ-geh

Eğer derdiñg olsa tañg émesdur
Bolupdur ġamiñg mañga hem-hâne nâ-geh

Sözümge ne tañgdur yok atġay özni
Yoluksa gedâ şâh-sultâna nâ-geh

Keçürgil bukün haşretidin dem ürse
Kelip aldınġga Veysî devâna nâ-geh

-125-

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Siyâh dillerni Tenġrim hükmi-âzâr etti hûb boldu
Kovubân şehridin rasvây-ı bâzâr etti hûb boldu

Ne deb hâk buyruğun kılmağ étersen şırrın-ı izhâr
Cezâsıġa bukün tâ zaħmu güftâr etti hûb boldu

Mülebbab kılğan érđi yâr dil zarfıġa hûn-âbî
Urub bir señg dil-i ʻâlemni gül-zâr etti hûb boldu

Daruġa hûb-ı ġafletde ötüpdur be-haber ʻömrüm
Bi-hamdillâh nâ-dân ehl-i hüş-yâr etti hûb boldu

Neçe zâhid kadem koydu şanem yolunu âsân dep

Perīṣān kākülün boynumğa zinhār ètti hūb boldu

Ḥarābāt içre ul muğ-beççedin tā devr kelğunça

Neçe sāğarnı sāķī def'i hummār ètti hūb boldu

Külersen qāh-qāh èyleb ne sebebdin Veysī nā-dān

Bukün yek ḥande sed giryānım-ı hūn-bār ètti hūb boldu

-126-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Cefā çekkenlere cānān vefālīg kılğanıñg yaḥşı

‘Asīri-ıṣṣk olanlarğa şifālīg kılğanıñg yaḥşı

Dil-i mecrūhniñg zāhmığa merhem bersenğ éy şayyād

Ḥadenginğge nişān èyleb yaralīg kılğanıñg yaḥşı

Müyesser bolsa vāşlıñg çünkü cān bermekligimdın sonğ

Tenimdin der-maḥāl cānım cūdālīg kılğanıñg yaḥşı

Ne lāzım yüz öğürmek teşnedurmen bergil éy sāķī

Ḳadeḥ ilkimge andın adlıg kılğanıñg yaḥşı

Meni mahrūm ètip şehlā közüñgdin éy ḥarīdārım

Meni erzānu gāfletni behālīg kılğanıñg yaḥşı

Beḳāsız bildinğ endī bu cihān ra‘nāların éy dil

Barıp mey-ḥāne küncide fenālīg kılğanıñg yaḥşı

Bukün yār alıda köngül Üveysī şor-u gavgānı

Ḥüdā qāzī bolan çağ mācerālīg kılğanıñg yaḥşı

-127-

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Çay çemen ra'cāsıdın sen gül'ü-zārıngga belī

Çaysı deryā mevcidin sen tab' cārıngga belī

Çoldurub eflāklar içsenğ muhabbet bādesin

Çāne' olmas lal'ı nābıng kim ħumārıngga belī

Köz sevdāsı intizārıngda akargay irdi kim

Çaqladı merdümlarını kūy-ı ħubārıngga belī

Etti evrāk-ı felekdin öttü efgānım unı

Ul melāyikler degeyler āh-u zārıngga belī

Ey Üveysī munça dilāzār bed-ħulıg bilen

Çāğ te'ālā rahmidin ümmīd-i vārıngga belī

-128-

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Bul felek bedendin göğüsde temkīn kâğ işi

Bul ne 'usrukdur ki güftārıng eşitgum āfeti

İkki ay girdide ikki dīde kördüm cān alur

Çāfir-i cellāda ohşar başıda yüz ħanceri

Serv üze kün tuğmuşu kün yüzüde ikki kıran

Biri kevserni lebide biri ul oğlar sarı

Revzenğ üzre şu'le-i āteş muakkil dā'imā

Çaş la' āteşger étsem çoysa hem la'lı lebi

Bağa yeldānıng bilen 'uzğil ki hicrān riştesin

Çem'ingge peyvest etip pervānelerni kııl nūru

Bul çekib devārını buzğıl arada çoymağıl

Ey Üveysî ger körey desenġ cemâl-ı yârını

-129-

Mef'ûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Yok başda bu sevdây-ı şanemdin ġayr-ı

Yok közde bu kaşy-u kalemzin ġayr-ı

Yok ġâb ġayâlimde anıġ kâmetidin hem

Hem ilkimi ġarı bu raġamdın ġayr-ı

Yok bu maġga ġam-ġâr cefâ-baġsdın her dem

Vâşlın kûyide zûlm sitemdin ġayr-ı

Yok cân 'asırını taġ 'uryânıma ġûyâ

Birġe sitemi birġe 'âlemzin ġayr-ı

Yok kaşîd eger barsaġ oşal kûyını şanemġe

Tâ âhı seher köġgûlde ġamdın ġayr-ı

Ayġıl ne sebebdin bize yüz türlü ġakâret

Aġyarıġa yok lûtf-ü ġarâmdın ġayr-ı

Bu külbe-i Veysîġe derif étme aya şâh

Yok dîde-i ümmîd ġademzin ġayr-ı

-130-

Mef'ûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün

Sorsaġ menidin şûġ-ı zamândın ġül'üzârı

İzhâr étibân derd-i nihândın ġül'üzârı

ġûsniġe niġâb èyledi ul dilberi zebâ

Maġrûm közüm 'aşġ-ı revândın ġül'üzârı

Köp yıǵladımu boldu muqarrerliǵı mendin
Baǵrım gül-i kat-kat kebi kãndın gül'üzãrı

Becãn bolubãn yattı bu şikeste dili ile
Éy ten sańga bu rûh-ı revãndın gül'üzãrı

Gülzãra étip ki felek reşk-i nesimi
Ümmîd gülün bãd-ı hazãndın gül'üzãrı

Yüz şükır ki şãm-u seher şubh-ı yãvuqdur
Hürrem bola kör gũnça dehãndın gül'üzãrı

Veysî-i gedã bir neçe kün aldı yügürdi
Hergiz demedi şãh-ı cihãndın gül'üzãrı

-131-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Bu ʻalemge kelip bir âdemi kim sordu devrãnı
Bolubdur uşbu dünyã bul cihãnga turfa zindãnı

Bilã-alman yürürmü şubh ikbãlim vişãlıdın
Edã kıldı meni bir dil-rebãn-ı şãmı hicrãnı

İbãrãt-ı gamımda ger haţã-a bolsa ʻafv étgıl
Sańga bir zerre izhãr èyley éy maniler qanı

Kel éy hemdem bukün sen hem nefesliǵ isteme lekin
Tiriklik mende yoq cãnãnga cãnım boldu qurbãnı

Tabîbe sen daʻvã tapmaknı kılma ihtiyãrı kim
Muhabbet derdiǵe heç kimse tapgan yoqdu dermãnı

Nikãb-ı sünbülünġ içre yüzünġ timsãli andak kim

Ƙarangu keçeni rū-şen étipdur māh-ı t̄abānı

Üveysī itikād ʿālemğa koymaklık hatāyıdur

Kelibsan uşbu dünyā içre bilsenġ mislī mihmānı

-132-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Lebi laʿlınġ hadişidin şeker minġaradur toti

Hiġāyet-i yüzünġle bes ki hūş ġüftāradur toti

Bişātı bezm ara baġı içinde bergi ġüldendur

Figān èyleb közüde çeşme-i hūn-bāredur toti

Bu ġama telġ ġüyā şerbet-i hicrān ayaġında

Mezāk isteb bu cānā rāhat-ı āzāradur toti

Daruġā şāh-ı şār üzre koyup anġışta her zāġı

Bu daġ ile melāli hātır-ı be-ġāredur toti

Dām-ı şemşiri kāc āb-ru ile ġüyā şāhid étte

Peru bāl ile çü ġatre-i hūn efşārıdur toti

Figān-ı ʿandelīb emmā bu ġül ġamyāzesidindur

Şeker rezi lebinġdin dāʿimā ġummāradur toti

Ĥadengi nāvekinġdin per çıkarıb ġuş balası dek

Olub temir ġanātı tālpınıb āvāredur toti

Şeker taşviriini hātırdın èyleb maġv maʿdūma

Mezāk-ı şerbeti laʿlınġ bile efkaradur toti

ġülistān içre her sâʿat sen éy ġumru nevā sâz ét

Nefes rāhıdın ammā berki āteş bāredur toti

Netey kim ʿandelībi Veysi zindān-ı kafes içre
 ʿAceb meʿyūş dāīm dīdedin hūn-bāredur toti

-133-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Közüm ser-çeşmesidin dem-bādem āb-ı revān cārī
 Neçükkim ul sitem-ğardın maŋga cebr-i nihān cārī

Könğülge kan-ı temkīn oldu āb u zezemidek kim
 Anıŋ çü zāhid ehlin könğlü sarıdın gümān cārī

Közüm ul sebz āfākımı kim hūsnige pür-hūn çün
 Anıŋ vaşfı rūhuğa ʿaql-u feḥmu hem zebān cārī

Be nā-geh cūyı dildin meyl cārī bolsa taŋğ érmes
 Özni kaddığa kim öz gīsū-i ʿanber-feşān cārī

Tefekkür kılma ğayb ilkiye sen küfrüğe ètkürgey
 Ne din aḥvālıma èy şūḥ ehl-i imtiḥān cārī

Bukün mey ʔoldur ul muğ-beççe zarfiğe èy sākī
 Neçe mendek bağr-ı hūn-āba çeşmidin ki kan cārī

Neçük kan yıglamay bir neçeler külgüsidin Yā Rabb
 Çık kaç lebleridin ğayrını lütfüğe ʿayān cārī

Uzātıp ilkimi çarḥ üzre şems āsā maḳāmığa
 Felekke er yüziiden dem-bādem āh-u figān cārī

Üveysi isteseŋg kimsen karamdın ser olmaknı
 Maḳāmāt-ı fenāda raḥm andaḳ mehr-bān cārī

-134-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Ërürmen hasb-i hâlı vâşlıdın ul yâr müstağnî
Kef üzre yok durr-ı maqşud ul dil-dâr müstağnî

Yüzümge dâ'imâ mesdud erür kim bāb-ı ferāh ammā
Melāmet zaḥmīnı etkur maḅga aḅyār müstağnî

Yüzünĝ körmekde rāḅ-ı dīdedin ma'ne turar 'aşkıım
Töker ruḅsārım üzre bu ḅamā enhār müstağnî

Temāşā-ı cemālında ne ḅacetdur gülistāna
Bu gül-zār içre ammā şūḅ-ı gül'ü-zār müstağnî

Cefā taḅ-ı bilen vīrāna boldu vāḅ ki bul minā
Tüzerde menzili vīrāna bul me'mār müstağnî

'Ālem içre şorişi rüz-ı cezā izḅardur
Ki şora şublıĝda nergis-i ḅummār müstağnî

-135-

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Keldi vâşlınĝdın netey kim bul keçe hicrān isi
Ul sebeb érdi tebessümdin kelur giryān isi

Gerçi men ḅüsningge Mecnün zarf-ı dil sar şarı ĝam
Şevk la'lınĝdın baĝırdın kelgusı biryān isi

Āḅ kim ĝayr-ı meşāmıĝa mebādā ètmesun
Şubḅ-ı dem vaḅtıda uygāttı meni reyhān isi

Ger tebessüm étse gül bülbülĝe ārām olmaĝay

Lebleriñg tā Һandedur mendin kelur efgān isi

Yūsuf-ı sānī firākıdın ne tañg tapsam Һaber

Uyķu iĉre ĉün Züleyhāga ètip Ken‘ān isi

Za‘f èdi cismim muħabbet rencidin bir neĉe kün

Şükri’llāh keldi tendin uşbu dem Loķman isi

Ķılma taħsīn Veysīni aldında Һabziyat körüp

Keldi vāslıñgdın netey kim bul keĉe reyħān isi

-136-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Bilip dil berki dil-dārım sañga dilber kerekmezmi

Yumup köz açķuĉa ‘ömrüñg öter maħşer kerekmezmi

Dilā tār ètti gerdān riştesin darını sünbül mūy

Ķıyāmetde tamuğ tābında ul Һaydar kerekmezmi

Meniñg medfün peyķānıda ānĉa be-meğāk olsun

Sebeb ul gülge pervāz olsa per kerekmezmi

Neĉük kim i‘tirāz ètseñg fenā melbusidin vāh kim

Mevāşıl künüde uşnuñgga zār-zavar kerekmezmi

Ṭügendı ism-i Һarfi uşbu Һaṭṭın ötmegi mümkün

Mebādā Һaṭ keter Һāṭırı sīmin bar kerekmezmi

Muvaşşāh ètmegimdin ölse mendin dost tut ma‘zūr

Remizi Ķulzüm iĉre ğarķsan gevher kerekmezmi

Ètipdur Veysī kim her kāfiye kalıga bir mużmer

Ĝulām-ı mefhüm olsa feħmiñge kem-ter kerekmezmi

-137-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Eturdum vâşlıdın dehr içre dostlar bir mu‘ammānı

Naşīb étti felek anında hecr āb-ı muhāyyeni

Kelibdur hāzreti Yūsuf cihāna hüsnde yek-tā

Hudā bergen yo rdi saga bergende mücellānı

Muhabbet haylī içre bolmaān aluda dil kimdur

aan halk étti Tenri sen kebi könlü muşaffānı

Dü-ār olan üçün hak fazl-ı sage ey dil-ārāmım

Seni avladın étti tu‘ma ul mur-i muşammanı‘

Meni meknūn ögürmem nigārım derdidin munda

ıyāmetde étermen anı lütfüdün müdevveni

Közümdin men sen dildin hayālin mav olmas he

Ümīdim hak saa cāy eylegey ‘arş-ı mu‘allānı

Körey deb rüh-ı pāınnı ılıp tā‘atın éttim men

Vücūdım şa‘şa-i koydurdu vā çünkim muşallānı

-138-

Müstef’ilün Müstef’ilün Müstef’ilün Müstef’ilün

Vāslin tüni ‘aşıqların ul mest-i hāb olturusı

Bedārlıda hem yene şerm-i hicāb olturusı

Közler sevādı boldu kim misli ömürā bar-ıda

Tenī helāyık içre kim ‘aş-ı hūb-āb olturusı

Şundum ‘alim boynuga tā irmāşdı zülf-ü turreşi

Ārāmsız könġlümni ki mül peçi táb olturġusı

Sorsam şanemdin vāşlını dāīm maŋga bermes cevāb

Tebretmeyin laḥlı lebin nāz-u itāb olturġusı

Bezm içre kelse qahrı kim kılsa ħakāret bir qulun

Her bir sözüdin bizlere miŋg bir ħiṭāb olturġusı

Dergāhıga kelmekligim bilsem ʿadedsiz be-şumār

Men ʿetgeli dergāhıdın vāḥ kim ħisāb olturġusı

Veys belin bağlapdurur yazmakda vāşfin ne şifāt

Köz vāşfını kılmay tamām ʿömr-i şitāb olturġusı

-139-

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Üçredim kaydın seniŋdek yāra resvā men besī

Uşbu resvālıġ bilen elge ħüveyda men besī

Şāmıdek cismim qūyar dāīm muḥabbet otıda

Düdsız rü-şen berur kim bezm ara men besī

Bolmasam ne ʿaybdur men ħāsta el mānzurıda

Mübtelā-i bendi ul zülf-i süveydā men besī

Cānım ul cānāna maḥşuş el rüsūmin sormagım

Bilmeyin öz be-sarupālıġda şeydā men besī

Éy dilā men ʿ ul mabādā kim mevāsıl çağıda

Bir neçe gülçehreler aldıda ħārāmen besī

İlkime aldım tevekküldin aşā bu rāḥda

Mūze-i himmet tapa almay yalaŋg-pā men besī

Yağsı neysān ğam-ı könglümge yok ğavvāş èli
Gevher-i maşūd baĝr-ı dilde deryā men besī

-140-

Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

Reşkide baĝrım ħan étib zebā şanem olturgusı
Şabr eylesem berdāş étib derd-u ʿalem olturgusı

Men derbeder olmaklıĝım ʿışk ıztırābıdın bilinĝ
Temkīn ger etsem bir zamān ğam üzre ğam olturgusı

Derdi maĝadur ğam-güzār daĝı maĝadur lāle-zār
Cebr-i maĝa ünsi barār kılmay sitem olturgusı

Dil şırrıdın dem ürmeĝim hergiz revā yoĝtur velīk
Til zıkrini ğavgāsıdın ħalk-ı ʿacem olturgusı

Bir köngül ikki dostun mergüb étib ħısn-i ara
Közüge rāĝub olsa dil tıĝı dudam olturgusı

Serv-i revānlar şoĝbetni Veysī kılırsan ārzū
Könglünĝ eger çendiki yaş bul ħaddı hem olturgusı

-141-

Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

Dostlar meni kaç üyrülüb bul çarĝ-ı zāl olturgusı
Dād eylesem bul çarĝdın şāĝib cemāl olturgusı

Tüştüüm helāket çāĝı ħāĝ-ı zenāĝdānın körüp
Ķanım tōküp cān almayın ul laʿl bāl olturgusı

Vāşlı anı temkin èrür bilmekligim imĝanı bar

Hergiz tügenmes neyleyin hecr-i mehâl olturgusı

Nevmîd èyleb özni men üzdüm muhabbet riştesin

Peyvend éter ul rişteni hâb-ı hayâl olturgusı

Cânânğa ètmeklikke kim keçtim nece şır baır-ıdın

Özlük degen bir ukza-i senġgi cibâl olturgusı

‘İşk ehl-i olsa demaġıl kâbız melek ilkindedu

Yâ vâşlı hicrânı ara ul haţţ-ı hâl olturgusı

Sen kılma Veysî ârzü şîşe dil ile vâşlını

Ul yüz peyker birle kim nâzik fa‘âl olturgusı

-142-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Cünün deşti ‘aceb muhlık çıkarğa cân yavuklaşdı

Ümîd-i vâşlı andağ çağda kim imkân yavuklaşdı

Ciger hün-âbı çehrem rud ‘aşkıım cârı andağ kim

Şarığ çehremge ser çeşmim sarıdın kıan yavuklaşdı

Dilâ sen şikva kıılma hüb-rûlar i‘tirâzıdın

Lebiġe leb ârâlab ġünça-i handân yavuklaşdı

‘Azîz-i Mışrîşan éy hüsn şâhı aç nikâbıġnı

Yüzünġnü iştiyâkııda mâh-ı Ken‘ân yavuklaşdı

Könġülni ġam lâlâsında tüzeb cân intizâr oldu

Kişi bolġaymuki barıp degey mehmân yavuklaşdı

Temeshur étme ‘ömr ötkermekligimge zâhid-i ġâfil

Sarıġa hür-u kıusûru maġa ul cânân yavuklaşdı

Bukün ul deyri p̄iri istegey maḳbūllık mendin
Fenā ābād öldürmü mā-sivā vīrān yavuşlaşdı

Muḥabbet sebzesi pejmürde oldu dil ara vāḥ kim
Biḥamdillah barın belḡe urup deh-kān yavuşlaşdı

Üveysī merd ol bedār ḡafletḡe zāḥif olma
Neḡe kün intizār olḡān oşal iḥsān yavuşlaşdı

-143-

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Ār èter men telbedin ul şūḡlarını serveri
Bendi eflāk-ı saʿādet ya nücüm-ı müşteri

Bendi fitrāḡolmaḡıdın murḡ-u cāndur be-ḡaber
Dāmı zülf-i dāne ḡālī ḡürfe bir efsūngarī

Resmdur āhūnı şayyād èylemek şayd turfa kim
Şayd èter şayyādını ul āhū-ı Mecnūn ḡarī

Ḳılsa efsūn könḡlümü müşkil érür ḡütkermeḡe
Mekr-i ger ayyār hem şār fitne hem cādūgarī

Maḡlab-ı ḡarf mışrāʿnı kāfiyeliḡ başındadır
Dedi bul sözni bukün Veysi ḡulām-ı kem-ter

-144-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Felek şubḡimni şām éttiye ḡurşīdim nihān étti
Şafaḡ yanḡlıḡ nihān kim bul ḡāzin könḡlümni ḡanétti

Tanḡ érmes nāle ḡılsam ḡanyutupmen zār gerdündin

Şeker kām èyledi élni meni telh-i dehān étte

Ṭiriklik baħr-ıda efsūs kim bād-ı semū étkaç

Murādım kiştini bilmem ki kay sārı revān étte

Gül ıışkın dāğıda kim  andelīb köksüğe bolgaç cā

Fiğānın şāmdın tā şubħe meylin āstān étte

 Aceb érmes meni be-derd ehl-i ser-girān k rse

Melāmet şāh-bāzı başım  zre āřiyān étte

Dilā şıkr èylegum çekkança kılsaŋ ħaslığ da vā

Ĥudāyım bendesini derd-u ħamda imtiĥān étte

 veysī şabr kıl kısmet işige pīr-i Ken andek

 Azīzi Mıřrīga evvelde zindānı mekān étte

-145-

Fāilātün Fāilātün Fāilātün Fāilün

 çredi şaydın maŋga çün ay ile kün ikkisi

K rdüm āhvālin alar Ferĥād-u Mecnūn ikkisi

Zihn ħavvāsımını şaldım fażl baħrın şarıga

Çün sedef batnıda anlar d rr-ı meknūn ikkisi

Şehri dilde  aql şāhid leşkeridur be-řumār

Yüz t men leşkerge kelt rd  şebi-ĥ n ikkisi

Ṭuřmesun oř k lbege řahrā nişin èylenĝ ħazar

Seyr éterge ħayf kim ul tağı ħām n ikkisi

Keldi kim ikki perī g yā taleb èyleb řanāt

 lm şanı içre Veyisī boldu memn n ikkisi

-146-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Ki bülbül nâle efgân èylemekni mendin örgendi

Vücüdñi şem'î sūzân èylemekni mendin örgendi

Barıp şahrāga an bađrımđın izhār èyledim bir kün

Felek bağrın kıızıl an èylemekni mendin örgendi

Şafak hñn bolđusu dil yār mehri èr nihān olsa

Ki hem gül-günī dāmān èylemekni mendin örgendi

Körüp ebrü hilālīng cān fedā kıldım cemālūngga

Ul ay hñsnüğe urbān èylemekni mendin örgendi

Figān kim ğam araqı hastā könglüm reş-reş etti

Şanem zülfin perişān èylemekni mendin örgendi

Seni izlermen andağ kim üyāş dīdārın izlerde

Kezib tñn-kñn şitāb-ān èylemekni mendin örgendi

anā'at kıldı Veysī tapdı dildin gevher-i nazmın

Sedef hem dñrr-ı ğaltān èylemekni mendin örgendi

-147-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Bukñn bu nāle-i zārımđın ul dil-dār uygandı

Bihamdillah uğudin közleri hummār uygāndı

Tevekkül şīşesin kıysam ki ürsem ğūta bađr-ı ışķ

Sedef batnıda ğüyā gevher-i şāh-vār uygāndı

Ğamım haddin aşıp bemārlıĝ bildurdu cismimĝe

Ṭabībi cāna dārū hem yene ğam-ħār uygāndı

Közü uykuga barsa yār ıışk ehli ıırik érmes
Hayāt ābın içirmekke Mesīħ minķār uygāndı

Bu akşam bāde-i raħm içdi lütfün cürası birle
Seher řād-āblığ birlen yüz-i gül-nār uygāndı

Üveysī şabr kıldıġ uykudın bir kün açar deb köz
Karam hem yazın èyleb řāhib-i esrār uygāndı

-148-

Mefâilün Feilâtun Mefâilün Feilun

Deyr ara soķuřlar kıldı anca be-hūřı
Yeki mest ger olsam mest boldı yār mey nūřı

Teşne ān çunān érdim sākı èyledi teklıf
Baħt-ı řaħt řařıdan turfa bāde ser-pūřı

Kördü řoħbet-i devrān yoklamas meni cānān
Çarħa hem sebaķdur kim ħatır-ı ferāmūřı

Terk-i ıışk éten érdim taıne él cefāsıdın
Kıldı vařdın vefā yene urdi kim cūřı

Ĥüsnidur māh-ı āsā zülfidur şeb-i yeldā
Burc-ı meřriķidin hem řubħdek benā-gūřı

Hecridin ünüb boldu řādlık menġe ħāřıl
Etkurur ħayā ķābun dil-rebā-i ħāmūřı

Ĝam ema Üveysī köp kim ki uřbu dūnyāda
Anda körgüsi rāħat bolsa miħnet āġūřı

-149-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Yazay bir ruç'a yâr hüsniğe mehmân èylegen bolğay

Bu dest âvâzımı manzûrı cānān èylegen bolğay

Hal èyleb köz sâvedin yazdım andaq kirpikim birlen

Yüzüğe mahrem èyleb şekker efşān èylegen bolğay

Bu āb yetīm ciğer boy-u seher vaqtin nesīmī dek

Lebiniŋ guncasın şāyed ki hāndān èylegen bolğay

Ķūyunsagin menem şahrāda ser-gerdānı ul Leylī

Neçe Mecnūnni deşt üzre perişān èylegen bolğay

Felek hırgāhıdın ğayr-ı sāhabın èylemiş mā'na

Yüzün ul māh körgüzmeke imkān èylegen bolğay

Üveysīni deme şevk āteşidin be-ğaberdursan

Eger tağ bolsa zahrī kūhiden èylegen bolğay

-150-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Yürüpsen şāhibi hūn-ı ciğerdin be-ğaber taqay

Meges āhvāliğe raħm èylemey éy şer nār taqay

Ta'alluķ bādesin tāc-ı 'azīz başıŋğa yol tapdı

Hıred tar-yākın al ķāmıŋğa vāh kim derd-i ser taqay

Kişi kim ehli dildur dostluğ devriğe köz açsa

Yırāk ehli yākınlıĝda èrürler mu'teber taqay

Bilurmu ehli ğaflet kevkeb-i bedār inci der

Keçeler tartgan āhımdın felek üzre şarar taqay
 Kanā'atda sedef batnıda nürdın be-ħaberduklar
 Çömüp ğavvās sađ çay senġi dil-dārdın gūher taqay
 Üveysī sen ħalb mir'ātıġa körgüz dil yüzün éy şūħ
 Kılursan bu cihānnı neki nāmıdın ħazer taqay

-151-

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

Felekđin başıma bir demde miñġ tiġu teber taqay
 Meniñdek anġga efgān keçeler āh-ı seħer taqay
 Vefā 'ilmin oqutmaklıkla heç barmu mu'allim kim
 Cefā-u cebr külfet kesbini kılmak hüner taqay
 Ĥumārımen ħadehni bergil éy sākī öz ilkiñde
 Meni be-bāk muştāġni élidin kim ħazer taqay
 Perīşān étti zülfünġ köñlümü her sū reşkidin
 Kel éy meşşāta sen cem èyle zülf-ü derbeder taqay
 Muħibblerdin ħaber tut ħār tıtma deyr pīrisen
 Ki bul mey-ħāne içre ġayr èliġe mu'teber taqay
 Közüñġ bir berk-i āfet ġayr èlidin taħķīķin şordum
 Közümdin pāk dildin rā'di āhımdın şarar taqay
 Üveysī uķmaġay cānāniñġ 'ışķıñġdın teķāfüldin
 Ĥaber bermek üçün 'ışķ üstüde boy-u ciġer taqay

-152-

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

Ber icâzet şâh-ı hûbân yerni izlep ıapay
 Âh kim peymân-şiken dil-dârnı izlep ıapay

Boldu Mecnûn Kays şahrâda kûyun yanğlıg yürüp
 Men oşal Leylî rûh-ı gül-nârnı izlep ıapay

Teşâ zağmıdın ètip Ferhâd cân teslîm kim
 Ul sebep Şîrîn şeker güftârın izlep ıapay

Gâh Mecnûn gâhı Ferhâdu gâhu Vâmuğ olup
 Dil ara sen kâkülü zinhârın izlep ıapay

Tanğ émes hüsniñg behiştı içre şaykal ırşa köz
 Dağil-i cennet ésem deh-yârın izlep ıapay

Şaldı bir Uzrâ şifât meh-veş muhabbet çâhıga
 Vâmuği ser-geşte dil zenğârın izlep ıapay

Oldu dil köp sözlemeklikdin muhabbet şevkide
 Yüz havâsıdın Mesîh minğârın izlep ıapay

Kıl tevaqquf éy ecel makşud hâşıl olmadı
 Hâce-i Sâid Hasan gam-hârın izlep ıapay

Rû-siyâhlıg birle yurdunğ Veysi sen émdi değıl
 Mağbûl olsa Ahmed-i Muhtârın izlep ıapay

-153-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Vişâlinġ yâdıda baġrın tola andur neuk ylep

Vücüdüm iştiyâk otında süzândur neuk ylep

Oşal kündin beri maġrûm-ı dîdârınġ bolupdurmen

Közün her sarı ġayrânlıġda giryândur neuk ylep

Cüdâlıġ zâġir oldu vaşl ara aġyâr derdidin

Oşal kündin beri yüz derd pinhândur neuk ylep

Bukün rızâ boluram ölmekimge éy aıl

Kaşınġda ölmedim émdi perişândur neuk ylep

Üveysî nâle ılma şâdlık ornıġa ġamdur deb

Bu dünyâ mü‘minige küllî zindândur neuk ylep

-154-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Könġül baġı ara ġüsn ehli cevlan ylegen bolġay

Bu vâle alımı ġüsnige ġayrân ylegen bolġay

Seġer vatı dimâġımġa nesîmîdin tip boyu

Terahġum uşbu kün ul ġaı-ı reyġân ylegen bolġay

Dilâ sen olmaġıl ġaflette her tün bolġıl âġâġı

Mebâdâ faqr élige iġřân ylegen bolġay

ġaber berdi bu tüş reşk âfetidin tün ara vâġ kim

Bu akşam ġayr elin kûyinġge miġmân ylegen bolġay

Deme řaġrâda butġan lâle-i renġin firâında

Akan yaşımla bilen gül-günü dāmān èylegen bolğay

Qarāngu boldu ʿālem āh kim iqbāl taqında

Mevāsıl kün kuyāşım yüzñü pinhān èylegen bolğay

Münevver eyledi könglümni mehrinğ ey şāhānşāhım

Ki gūyā hecr şāmın māh tā-bān èylegen bolğay

Üveysī isteme tendin tiriklik yār ağıyāra

Bul anda hem nişīn reşk ile qurbān èylegen bolğay

-155-

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün

Başımğa yağdurursan ey felek bārān-ı gam taqay

Yazarsan pest iqbālīmni ey levh-i qalem taqay

Özümdinmu felekđinmu ve ya iqbāl-i pestimdin

Tün-ü kün dostdun āzār u düşmāndın sitem taqay

ʿĀrāb toprağın sür közge sen ul yene rihlet qıl

Bu kim kütāh ʿömrünğge gavgān ʿacem taqay

Neçün kim ʿarzū qılmayanı yoluda ölmekni

Cerāhatlığ köngülge halk nuqqudın ʿālem taqay

Felek cānıda efgār oldu oğşar şavm batımkim

Vişālidin bolup maħrūm hicrāndın be-hem taqay

Qılıbān şüretin tebdīl ul meʿlūn bed-bahtı

Dilā bir püşt-i pā ur bolğusu cisminğge ram taqay

Muħabbet bolsa sende Tenğri bilmes yoqdu heç qarı

Qılursan nazmdın tabıñğga tā hāyā hāşam taqay

Ayağıng astıǵa baq çāh-ı zulmātı qazılmışdur
 Kuyarsan behā-barça üstüne uşbu qadem taqay

Kılıp mihnet dūrr-ı maqşad alıp deryā-ı ıřqđın
 Yitirseñg bāz ilkiñgđin qılır Teñgri karam taqay

Nefes berdi neçe yüz-miñg ħarid ètgıl özni yādın
 Çıqar zāy devā melqut itmemi direm taqay

Üveysi qalgān ʿömrüñg āl yüzüñgge qible-i maqşud
 ħired bāzārıda qılğunğdu sevdā-i şanem taqay

-156-

Feilātün Feilātün Feilātün Feilün

Körerem hecriñg řahrāsıda miñnet taqay
 Sorasan bağı cihān içre ki devlet taqay

Uraram āh bu kün şaşaşa āhımdın kim
 Kūyedür ʿālem éli bolğusı ħürmet taqay

Qılmadıñg tefriqa be-gānega şefkat bile söz
 Öz gedāyınğga melāmet bile külfet taqay

Taşladı teşesini bařıǵa Ferhād oldu
 Besitun tağıda be-Ĥudā meşaqqat taqay

Leylīni merqadını göçdüyu cān berdi ʿaceb
 Mecnūnı řorida ġam bile ülfet taqay

Körerem cevru-cefā hecride men řām-u seşer
 Kıyaram āfetidin üstüne kisvet taqay

Veysi terk èyle muħabbetni kerek bolmasa ħāq

Qılasan derdinġi cihānıġga minnet taqay

-157-

Mef'ülü Failâtün Mef'ülü Failâtün

Mey neş'esin ne bilsun cismin türāb körmey

Mest-i elest yoqtur ul la'lı nāb körmey

Dil rabtı birle etmes Alī maqāma ul yār

Bolmas qavī ki rūhunġ dilni harāb körmey

Hak mehr-i şābit olmas kirmey ki cāna cānān

Tā kıble mefhūm olmas tā mihrāb körmey

Ul yāra ġāyibāna dilni yubarma köngül

Mūza eş'armı kimse adlıda āb körmey

Halkqa hicābdur hāb maşūk otrusiġa

Bolmas naşīb mi'rāc çeşminde hāb körmey

Neşend qatlā kördüm aġyār sözüdün neş

Gül vaşlıġa ètermu bülbül 'azāb körmey

Hızr oldu leblerinġ kim köp yıġlamāġlıġımdın

Sebz olmaġay çemenler 'aşq-ı şahāb körmey

Veysī deme bu söznü tapdıġki ġaybdın kim

Bende kemāl tapmas dergāh-ı bāb körmey

GENEL SÖZLÜK**ʿandelib** (A): bülbül**ʿusr** (A): güçlük, müşkülât**ḥāme** (F): kalem**ḥarīdār** (F): satın alan, alıcı**ābād** (A): ebed**ābād** (F): bayındır, mamur**āb-rū** (F): namus, şeref**āftāb** (F): güneş, güzel**āgāhi** (F): bilgili**āgūş** (F): kucak**āgyār** (A): yabancı, başkası, başkaları**āhen** (F): demir zincir**Ahmed-i Muhtār**: En çok övülmüş ve seçilmiş olan Hz. Muhammed**ahmer** (A): kırmızı**alem** (A): keder, acı, üzüntü, dert**ām** (A): halk, ahali**amān**: korkusuzluk, eminlik, müsterihlik, afv ve izin**āmāne** (A): eminlik**anguş**: düzgün**anı** (F): şu, bu**anlar**: onlar**ārām-ı cān** (F): sevgili

ārazi (A): işaretler

arığ: ark, su yolu, su kanalı

ārifān: ārifler, bilginler

arman (F): çare, derman

āsā (F): esneme

āsān (F): kolay

asra: altta, altında

āstān (F): eşik, dergah

āşām (F): yeme içme

āşkār (F): aşikâr

āşüfte-hāl (F+A): hali perişan

āvāre: serseri, başıboş, ser-geşte, ser-gerdān

ayyām (A): günler

āzār(F): incitme

bāb (A): kapı, konu

bahā (F): değer, kıymet

bahdat: Bağdat

bahr (A): deniz

bāis (A): sebep, neden

bāqān: kuzu, toklu

bālā (F): yüksek, yüce

bārān (F): yağmur

barça: bütün, hep

bāre (F): dost

bār-ġāh (F): padişah otağı

bātını (A): içsel, dahili

bāver (F): tasdik, inanma

bāver: halat, ip

bayak: önceki, eski, bayağı

bāzıġ (A): akıllı, zeki

Bedahşān: Amu-derya ırmağının yukarı mecrasının sol yakasında bulunan değerli yakutlarıyla bilinen, dağlık bir yer

bedān: kötülükler.

bed-hūlk: kötü karakter

bed-huy (F): kötü huy

bedi (A): söz ustalığı

bedil (A): karşılık, vekil

be-ġāne (F): yabancı, ilgisiz

be-ġāyet (F+A): son derece, çok

behr (F): hisse, pay

belend (F): yüksek, yüce

beli: güzel

bemār: hasta

bend: bağ, bağcık

bendeliġ (F): kölelik

berdāş: dayanıklılık, direnç

- berg** (F): yaprak
- ber-hem** (F): perişan, dağınık
- ber-pā** (F): ayakta, ayak üzerinde
- beşārat** (A): mŭjde
- beva**: dul
- be-yek-bār** (F): birlikte, bir defa
- beytŭ'l hazen** (A): kederler evi
- beyzā** (A): bembeyaz, apak
- bezm-i iş** (A): içki meclisi
- bilguçi**: bilici, tanıyan
- bismil** (A): kesilmiş
- botsān** (F): bostan, sebze bahęesi
- boy(u)n**: boyun
- boyal**: boyamak, boyanmak
- buyān**: meyān.
- bŭlbŭl-i řŭride** (A): perişan bŭlbŭl
- bŭnāgŭř** (F): kulak memesi, tŭz
- bŭnyad** (F): temel, esas
- cā** (F): yer, mevki
- cā-be-cā** (F): yer yer
- cābık**: çabuk, tez
- cābir** (A): cebreden, zalim
- cadal** (A): sert, mŭnakařa

cār (A): örtü, ay tutulması

cāy (F): yer, mekan

cefākāş (A+F): cefa çeken, eziyete katlanan

cehl (A): bilmezlik, cehalet

celā (A): memleketten ayrılma, gurbete düşme

celāl: uyuduk, azamet, yiğitlik, görkemlik

cellād (A): cellat

cemāl (A): yüz, yüz güzelliği

Cemşid: İran'ın efsanevi dördüncü hükümdarı

cenāb (A): şeref, onur

cerāhat (A): yara, irinli yara

cibāl (A): dağlar

cinān (A): cennetler

cism (A): beden, cisim, vücut

cubur: izdiham, kalabalık

cūş (F): kaynama, taşma

cūz (F): -den başka, dışında

cūr'a (A): yudum, içim

cürm: kabahat, günah, suç, yasaların emrettiğini yapmamak ve yasakladığını yapmak suretiyle işlenen suç

cürmāne (F): ceza

cüst ü cū (F): arayıp sorma

cūş-: gitmek

çāh (F): çukur, kuyu

çāk (F): yarık, yırtık

çālāk (F): çevik, eline ayağına çabuk

çarh (F): felek, gökyüzü

çekes: kum

çendi (F): biraz, bir müddet

çerā (F): otlak

çerāġ (F): fitil, mum

çerm: meşin, dövülmüş

çirm: şerare ateşi, kıvılcım

çöm-: suya batmak

çü (F): gibi, çünkü

dād (F): doğruluk, adalet

dām (F): tuzak

dām (F): tuzak

dāmān (F): dağın elbisenin eteği

dān (F): ev

dānā: bilen, bilici

dār (A): ev, yer

darbe (A): vurma, çarpma

daruġā (F): subaşı, şeh, gemici

dārü'l-āmān (A): sığınak

dāver (F): adaletli davranan kimse

dehan (F): ağız

dehḳān (F): köy ağası, köy muhtarı

dendān (F): diş

dergāh: kapı, kapı önü, büyüklerin makamı

derkār (F): işte bulunan, işin içinde ölan

destar(F): sarık, tülbent

devār: duvar

devr (A): dönme, zaman

deyr (A): dünya, kilise, meyhane

dide (F): gözyaşı

dīdār (F): sevgili, aşık eden güzel

dīl-efgār (F): gönlü yaralı, aşık

dīl-keş (F): gönül çekici

dud (F): duman, tütün

düçār (F): tutulmuş, yakalanmış

düşvār (F): güç, zor

dü-tā (F): iki kat

é'lām (A): bildirme, anlatma

é'tiḳād (A): inanma, bir şeye bağlanma

é'zāz (A): saygı gösterme

ebreş (A): kırmızı ve beyazdan meydana gelen alaca renk

ebter (A): faydasız, beyhude

edna (A): en aşağı değersiz

ef'āl (A): işler, hareketler

efgān (F): inleme, acıyla sızlanma

efgār (F): yaralı, kötürüm

eflak (F): felekler, gökler

efrād (A): birler, fertler

efsun (F): büyücü

efsün-ger (F): büyücülük

efvāc: bölükler

ehrām: Kahire'de bulunan eski kral mabetler

éhya (A): canlandırma, can verme

elfāz (A): sözler

Elminnetili'llāh (A): Minnet Allah içindir

encüm (A): yıldızlar

endāz: atıcı, atan

enfās: nefesler

engübin (F): bal

enver (A): çok güzel, çok nurlu

er (F): eğer

érem: Şeddad'ın cennete benzeterek yaptığı bahçe

erğuvan (A): güzel kızıl renkli çiçek

erzān (F): layık, uygun

esbāb (A): sebepler, vasıtalar

etfāl (A): çocuklar

evsaf (A): özellikler, nitelikler

eyle-: dönmek, dolaşmak

eyyām (A): günler, gündüzler

ezel (A): öncesizlik, ezel

fahr (A): öğünme, böbürlenme

faqr (A): yoksulluk

fānī: fena bulan, ölümlü, sürekli olmayan, geçici, muvakkat, bāki karşıtı, pek zayıf, sağlıklı olmayan.

fanus (A): silindir şeklinde cam kapak

fāsīd (A): fésat çıkarıcı

fāş (F): açık açığa, meydana çıkmış

fehīm: zeki, kavrayışı üstün, akıllı(kimse), erkek adı

ferāmuş (F): unutmama, unutuş

ferāset: hemen kavrama veya anlama, zihin uyanıklığı, sezgi, bir kimsenin görüntüsünden, durumundan veya duruşundan huyunu, ahlakını ve kişiliğini çıkarabilme yetisi

ferzend (F): çocuk, oğul

fésahat (A): açıklık, güzel ve açık konuşma

feyz (A): bolluk, verimlilik

fezā (A): feza, uzay

feza: Korkma, korkudan ileri gelen haykırma, bağırıp, çağırma, dayanmama, ümitsizlik, izleyip, sızlanma

figān: bağırıp çağırma, inleme, feryat

figār (F): yaralı

firāk (A): ayrılık

fitrāk (F): atın terkisi

fülād (F): çelik

fütuh (A): zafer, galibiyet

füzun (F): çok fazla

ġaflet (A) gaflet, dalgınlık

ġalat (A): yanlış, yanılma

ġaltān (F): yuvarlak

ġamhār (A): kederlenen, tasalanan

ġani (A): zengin, varlıklı

ġār: mağara, in, defne ağacı, hile, aldatma

ġarġ (A): suya batma, boğulma

ġavvās (A): dalgıç

gedā (F): dilenci, yoksul

gepirme-: konuşmak

ger (F): eğer

gerdün (F): felek

germ (F): sıcak, hararet

gevher (F): cevher, inci

ġızā (A): gıda

gile (F): yakınma, şikayet

giribān (F): elbise yakası

ġīsu (F): saç, kakül

giyāh (F): bitki, nebat, taze ot

ġubār (A): toz, ince toprak

ġulām (A): tüyü çıkmamış delikanlı

ġulū(A): haddini aşma

ġunçai (F): gonca, tomurcuk, açılmamış çiçek

ġūta (F): suya dalma

ġūyā: söylenen, konuşan, sanki, diyelim ki

ġūyān (F): söyleyen söyleyici, güya

ġūft ü ġū (F): söz, laf

ġūftar (F): söz

ġūfte: söyleniş, söylenmiş, musikiye uyarlanan bir şarkı, manzuru veya tiyatro oyununun nazmı ve sözü

ġūl-āb (F): gül suyu

ġūlberg (F): gül yaprağı

ġūl-fām: gül renkli, gül gibi rengi kızıl olan, kadın adı

ġūl-ġūni (F): gül renkli

ġūlistān (F): gül bahçesi

ġūlzār (F): gül bahçesi

ġūmān: sanma, zan, işkil, şüphe, kuşku

ġūmrah: yolunu şaşırılmış, doğru yoldan ayrılmış

ġūstāh-āne (F): küstahcasına

ġūzār (F): geçme, geçiş

hāb (F): uyku, rüya

hācib (A): perde

had (A): sınır, nihayet

hadeng (F): kayın ağacı

hadis (A): haber, söz, hikâye

hāhla-: istemek

halāk (A): pay, hisse

halās (A): kurtuluş, kurtarma

halāyık: esir olarak alınan hizmetçi kız veya kadın, bütün yaratıklar

hālī: hale mensup, şimdiki, açık yer, boş, tehī , içinde bir şey olmayan, sahipsiz, ıssız, kimsesiz, تنها, sahipsiz arazi

hāme (F): kalem

hamr (A): şarap, içki

hamrāz (A): kırmızı, kızıl

hāmūn (F): çöl, büyük sahra

hāmūş (F): suskun, sessiz

hāmūn (F): çöl, büyük sahra

hamyāze(F): esneme, gevşeme, kötülük, iyi davranmama

handān (F): gülücü, gülen, sevinçli

hār (F): hor, hakir

hārā (F): yıkık, viran

harābāt (A): viraneler, yıkıntılar

hāre (F): sert taş, mermer

haridār (F): satın alan

harif: bayağı, sonsuz, adi (kimse), teklifsiz dost, arkadaş, eş, koca, herif

harim (A): biri için kutsal olan şeyler

hasb-i hāl (A): görüşüp dertleşme

hased (A): hased, kıskançlık

hāşāk (F): çöp, süprüntü

hatar (A): tehlike

Hātem-i Tay (ö.a): Arap kabileleri arasında tanınmış Tayyi kabilesine mensup ve cömertliğiyle meşhûr ‘İbnü Abd-illah Bin Sa’d’ın lakabı

hatt (F): çizgi, yazı, ferman

havf (A): korku

hayālāt (A): hayaller, boş düşünceler

hecr (A): ayrılık

helāket (A): mahvolma, yok olma

hemdem (F): dost, arkadaş

hem-hāne (F): arkadaş, aynı evde yaşayanlar

hemîşe (F): daima

hem-nişin (F): teklifsiz arkadaş

hem-rāz (F): sırdaş, sıkı arkadaş

hıram (F): nazlı, edalı

hıramān (F): salınarak yürüyen

hired (F): akıl, fikir

hicāb (A): örtü, perde

hicrān (A): ayrılık

himmət (A): gayret, çalışma

hirmān (A): mahrum olma, mahrumluk

Hotan (ö.a): Doğu Türkistan

hūb (F): güzel, hoş

hubān (F): güzeller

hūb-ru (F): güzel yüzlü

hummār: arzu, özlem

hūn (F): kan, öldürme

hun-ābı (F): kanlı su, göz yaşı

hurrem (F): şen, sevinçli

hūrsend (F): kannat eden, gözü tok

hūrşid (F): güneş

hūş (F): akıl, anlayış

hümāy (F): devlet kuşu

hümāyun (F): mübarek, kutlu

hūsn (A): güzellik, güzel

hūveyda (F): açık, belli

ıdbār (A): talihsizlik

ibā (A): çekinme

ibtidā (A): başlangıç

ictināb (A): sakınma, çekinme

içre: içine, içinde

ifşā: gizli bir şeyi veya konuyu açığa çıkarma, yayma

ihfā (A): saklama, gizleme

iklīl (A): taç, efser

ikrār (A): bildirme, saklamayıp söyleme

iktidā (A): tabi olma, uyma

ilgeri: ileri, önce, evvel

illet (A): hastalık

intihā (A): son, sona erme

intizār (A): bekleme, gözlenilme, beddua

irşād: doğru yolu gösterme, uyarma, uyandırma, hak yolu gösterme

isar (A): ikram, bağış

İskender: Makedonya kralı Phylippe' nin oğlu olup, Aristo'dan ders almış ve yirmi yaşında hükümdar olmuş, Divan Edebîyatı'nda İskender-i zül-l-karneyn (iki boynuzlu İskender), İskender-i Rumī adlarıyla da anılan, Yunanistan'ı bütün Anadolu'yu, Suriye, Mısır, İran ve Hindistan'ı istilâ eden ünlü kumandan ve hükümdar

istiğna (A): aza kanaat etme,

işar (A): ikram, bağış

işkāl (A): meşgul etme

ķabā (A): cübbe

ķābız (A): alan

ķābil (A): olan, olabilir

ķabz (A): el ile tutma, avuç içine alma

ķadd (A): boy

ķadem (A): ayak, adım

kadrī: 1. onurlu, şerefli, değerli, kıymetli, erkek adı

ḳafiya (A) uyak, kafiye

ḳāl (A): söz, dedikodu

kām (F): istek, arzu

ḳāmet (A): boy

ḳamze (A): çene, yanak çukuru

kanāt: yer altına döşenen ark, su yolu, kanal

karam: merhamet

ḳarib (A): garip, gurbette bulunan, şaşılacak

ḳaş: kaş

kāşane (F): köşk, yuva, büyük, süslü

kāşī: İran'ın Kāşān şehrinde yapılan bir tür çini, çini, fayans

ḳatī (A): öldürme

katre: damla, damlayan nesne

ḳāvī (A): yakan, yakıcı

ḳavs (A): kavis, yay

ḳay: ne, hangi

ḳayan: taraf, yön

kayu: hangi

kāzib (A): yalancı

kebi: gibi

kebk: keklik

kec-rev (F): yolu yanlış

kef (F): köpük

kefş (F): ayakkabı

ķellāşe: Őam camiinin bulunduğu yer

kem (F): az, eksik, fena, kötü

kemend (F): kement, bağ

kemer (A): ay

kemīn: pusuya yatmış kimse, pususu, gizlenecek yer, sığınak

kemīne (F) eksik, az

kem-ter (F): itibarsız

Ken'an: Hz Yakub'un memleketi, Filistin.

kesb (A): çalışıp kazanma

ketān (A): keten

kevkeb (A): yıldız

kevser: cennetteki havuzun adı

ķible-nūmā (A+F): pusula

ķırān (A): talihlilik, mutluluk

kilk(F): kamış kalem

ķiprik: kirpik

ķırān (A): yakınlık, ilgi

kisvet (A): elbise, kıyafet

ķiŗver (F): ũlke, yurt

kör ũ ker: sağır ve dilsiz

körgüzmek: gösterme, gösteriş

köter-: götürmek, kaldırmak

közgü: ayna

ḳudūm (A): ayak basma

kūh (F): dağ

ḳūh-ken (F): dağ kazan

ḳullab (A): çengel, kanca

ḳulūb (A): kalpler, gönüller

ḳumrı (A): kumru

ḳut: ikbal, talih, baht

ḳutul-: kurtulmak

ḳuv-: kovmak

kūy(F): köy, yerleşim bölgesi, belde, mahalle, yol, sokak, sevgilinin bulunduğu yer

ḳuyun: kasırğa

kūçe: köşe, cadde

kūlbe (F): kulübe

kūlfet (A): sıkıntı, zorluk, külfet

kūlgü: gülüş, gülme

kūnc (F): köşe, bucak

kūşe (F): köşe

kūtah (F): kısa, boysuz

laʿl (F): dilsiz

lāş (F): leş, malçaklık

lāşe: leş, ölmüş hayvan bedeni, cife, koymuş ve murdar şey, batan geminin kıyıda kalan kırık teknesi.

lā-yezāl (A): zevalsız, yok olma

lāyık (A): uygun, yaraşır

leb (F): dudak

leb-teşne (F): susamış

lek: kırmızı boya çıkarmaya yarayan maden, aptal, ahmak, bön, yüz bin

leşker (F): asker, ordu

letāfet: lātiflik, güzellik, hoş bulduk, yumuşaklık, tatlılık, güzellik, tabiatın hoşlandığı durum ve keyfiyet, yumuşaklık

Leyli-veş (A+F): Leyla gibi

libās (A): elbise

Loḳmān (ö.a.): Lokman peygamber

Lütf (A): iyilik, ihsan

ma'bud (A): kendisine ibadet edilen

ma'dum (A): yok olan

ma'rā: vücudun çoklukla çıplak kalan yeri

ma'şuḳ (A): sevgili, sevilmiş

māded (A): yardım, himmet

māder (F): anne, ana

māfihā (A): içinde bulunan, öteki dünya

mağāk (F): çukur, hufre, mezar

mağz-ı üstühān: kemiğim içi, özü

māh (F): ay, ay gibi

mahāl (A): düşmanlık

mah-cebin: ay alınlı, ay gibi parlak

mahfi: gizli, saklı

mahzen (A): mahzen, içine eşya saklanacak yer

mağbul (A): kabul edilmiş, geçerli

mağdem (A): adım, baht, yol

mağta (A): medh, övme

mansūr: yardım görmüş, Allah'ın yardımına nail olmuş (kimse), muzaffer, erkek adı, ünlü mutasavvıf şair Hallac'ın adı

manzarī: alımlı, cazibeli (kimse)

manzūr (A): bakılmış

masābe (A): derece

Masih (ö.a.): Hz. İsa

mā-sivā (A): Allah'tan başka şeyler, dünyayla ilgili şeyler

maslahat (A): ehemmiyetli, güvenilir

matlub (A): istek, istenilen

māyil (A): eğilen, meyleden

mazmun (A): mana, nükteli söz, ödenmesi gereken şey

me'mār (A): mimar

me'vā (A): yurt, mesken

me'yūs (A): ümitsiz, ümidi kesilmiş

mebādā (F): sakın, olmaya

Mecnūn (ö.a.): deli, divane

mecruh (A): yaralı, yaralanmış

medfun (A): gömülmüş, defnedilmiş

mefhum (A): anlaşılması, kavranmış

meğāk (F): çukur, mezar

meges (F): sinek

mehāl (A): korku veya ürküntü veren yer

mehr (A): mihir, evlenirken erkek tarafında kadına verilen nikah bedeli

meh-veş (F): ay gibi, güzel

meknun (A): dizilmiş, gizli

mekr (A): hile

meḵrūb (A): hüznü, gamlı

melāhat (A): güzellik, yüz güzelliği

melal (A): usanç, bıkkınlık

melāmet (A): ayıplama, azarlama

memat (A): ölüm

memāt (A): ölüm, vefat

menzil-gāh: konaklanacak yer, durulacak ve istirahat edilecek konak

menzūr: adanmış, kutsal bir yere vakıf edilmiş

merdān: insanlar, adamlar, yiğitler, cesurlar, hamiyetliler, insanietliler

merdüd (A): reddolunmuş, kabul olmayıp geri döndürülmüş

merdüm (F): gözbebeği, insan, beşer

merḡūb (A): rağbet edilen, beğenilen

merḡad (A): yatacak uyuyacak yer, mezar

mesābēh (A): fener, kandil

mesācid (A): mescidler

mesdud (A): kapanmış, tıkanmış

Mesīh: (Elini sürmekle hastaları iyileştirmesinden dolayı) Hz. İsa, yağlı, yağ bulaşmış veya dökülmüş, şekli değiştirilmiş, başka bir şekle sokulmuş, tuhaf, garip

mestane (F): sarhoş, sarhoşcasına

mest-i elest: ezal meclisinde hitab-ı ilahi ile sarhoş olan

mestūr (A): örtülmüş, gizlenmiş

meşakḳat (A): zahmet, sıkıntı

meşām (A): burun

meşşāta (A) gelini süsleyen

meta (A): mal, sermaye

mevc (A): dalga

mevt (A): ölüm, ölü

mevzun (A): ölçülü, tartılı, güzel, düzgün

mey (F): şarap

mezāk (A): zevk alma, tatma

mezkur (A): zikredilmiş, söz konusu

mezra (A): ekilecek yer

miftah (A): anahtar

minā (F): şişe, billur cam

minḳār (A): yırtıcı kuş gagası

mirʿāt: ayna, gözgü, çok sevilen bir tür lale, yokluk

Mirzā (ö.a.): Timur'un ikinci oğlu Şeyh Oğlu'nun torunlarından Hüseyin Mirza Baykara

misl (A): eş, benzer

mu'anber (A): güzel, kokulu

mu'attar (A): ıtırılı, kokulu

mug: ateşperest, ateşe tapan

muğān (A): ateşperestler

muğ-beççe (F): meyhaneci çırağı

muhtasar (A): muhtasar, kısa

muḳarreb (A): yaklaşmış, yakın

mukarrer (A): kararlaşmış, tayin edilmiş, anlatılmış, şüphesiz

muḳayyed (A): bağlı, kayıtlı

muḳtedā (A): örnek tutulan, önder, lider

mul: muhtaç

muntazır (A): bekleyen

mūr (F): karınca

murahhas: izinli, ruhsatlı, icazetli, her türlü yetkiye sahip delege, devlet görevlisi, elçi

musaffa (A): süzölmüş, temizlenmiş

musahhar (A): ele geçirilmiş, zapt edilmiş

musalla (A): cenaze namazı kılınan yer

mūy: kıl, saç, mū

muzmar (A): gizli, saklı, örtölü

mübeddel (A): değişmiş, değiştirilmiş

mücellā (A): cilalanmış

mücessem (A): cisimlenmiş, üç boyutlu olan cisim

mücrim (A): suçlu, cürüm işleyen

müdām (A): daima, sürekli

müdāvā (A): bir hastalığı yenmeye çalışma

müddeā (A): iddia olunmuş şey

müheyya (A): hazır, hazırlanmış

müjgān (F): kirpikler

münevver: ışıklı, aydınlık, parlak, aydın, okumuş, yazmış ve devletine milletine yararlı işler yapan (kimse), açık, aydınlık, net, kadın adı.

müсахhar (A): ele geçmiş, büyüdü

müsellem (A): teslim edilmiş, verilmiş

müsemma (A): isimlendirilmiş

müstağrağ (A): dalgın

müstağni(A): doygun, gönlü tok

müşteri (A): Jüpiter gezegeni

müte^çssir (A): kederli, ekilen, hüzünlenen

müyesser (A): kolay, kolay gelen

müzd (A): gelir, maaş, kira ücreti

nāb (F): saf, katıksız

nā-binā (F+A): kör, görmez

nā-çār;(F): çaresiz, ister istemez, istemedi, zorunda kalmış, zorla, istesen de, zavallı, kimsesiz, arkasız

nā-dān (F): cahil, kaba

nāfe (F): misk, sevgilinin sacı

nā-geh (F): ansızın, birdenbire

nā-hūş (F): beğenilmeyen, çirkin, kötü

nā-ķābil (F+A): kabiliyetsiz

nale (F): inleme

nāsıh (A): öğüt veren

nāsır (A): yardım eden

nā-şekībā (F): sabırsız

nāvek (F): ok

nā-yāb (F): bulunmaz, benzeri olmaz

nāyib (A): vekil

nazar: bakma, bakış, göz, nigāh, dikkat, izleme, düşünme, fikir, niyet, zan, görüş, kanaat, mülahaza, iltifat, hayırlılık, yan, huzur, nezd, ind, göz değme, isabet, yan bakış, güzel, dilber

nebat (A): bitki, ot

necat (A): kurtarmak

nedāmet (A): pişmanlık

nedim (A): sohbet arkadaşı

nehār (A): gündüz

nemāyen: belirgin, numune

neseb: nesil, soy, zürriyet, sülale

nesim (A): rüzgar

nesr (A): akbaba, kartal

nesrin (F): yaban gülü

nessāc (F): dokumacı

nevā: ezgi, ses, seda, ahenk, name, beste

nevmid (F): ümitsiz

ney-istān (F): kamışlık, sazlık

niġāh: bakma, göz atma, bir bakış

nigār (F): çok güzel sevgili

nihan (F): gizli, saklı

nikāb: yaşmak, peçe, örtü, perde, gergi, kuşçu eldiveni

niligün (F): mavi renkli

nisār (A): saçma, serpme

niyab (A): kın, kılıç kılıf

nūşin (F): tatlı, lezzetli

nūcum (A): yıldızlar

nükte perdāz: nükte yapan, kinayeli söz söyleyen

nūsūr (A): kıyamet

oltur-: oturmak, bir yere yerleşmek, ikamet etmek

oşal: o nesne

pā-best (F): ayağı bağlı

pāk (F): pak, temiz, saf, halis

palan: Genellikle binek hayvanların sırtına konulan kaşsız ve yumuşak enli bir tür eyer, semer

pā-māl (F): ayak altında kalmış

pārsā (F): sofı, zahit

pās-bān (F): bekçi, gözcü

paşāk (F): ok

pejmürde (F): yırtık, eski

pend (F): öğüt, nasihat

per (A): kanat, kuş tüyü

perdâz (F): tertipleyen

pervâ: korku, havf, çekinme, salkınma, ictinab, ihtiraz, bağlılık, kayıt, tekellüf, takayyüd, gaile

pervar (F): besili, beslenmiş

pervâz (A): uçma, uçuş

perverdigâr (F): tanrı, yaratan

peşâne: alın

pey (F): iz

peyk (F): haberci

peyker (F): yüz, surat

peymân şiken (F): yemin çeken

peymâne (F): büyük kadeh

peyrev (F): arkasından giden, izinden giden

peyvend (F): bağlayıcı, bağ, ulaşma

peyveste (F): ulaşmış, bitişik

pinhân: gizli, hafi

pirahen (F): gömlek

post: kabuk, zar

puhte (F): pişmiş, tecrübesiz

pūr: oğul

raʿd (A): yıldırım

raʿnā (A): güzel, hoş

raḥş (F): görkemli, gösterişli

rabt (A): bağlama, cümleleri harf ve edatlarla birbirine bağlayarak sıralama

rāḡib (A): istekli, isteyen

rahm (A): esirgeme, koruma

rām (F): boyun eğen, itaat eden

ramād (A): göz ağrısı, göz hastalığı

rasvā: rüsvay, rezil

refik (A): arkadaş

refikā (A+F): arkadaşlık

reftār (A): salınarak yürüyüş, gidiş

reg (F): damar

rem(i)z: sembol, remiz

remmāl (A): fal açan, remil döken

resen (F): ip, urgan

reşk: gıpta ile bakma, kıskanma, kıskanılmış, haset edilmiş

reviş (F): gidiş, yürüyüş

revzen (A): pencere

rez (F): asma, bağ kütüğü

rızā: gönüllülük, iyimserlik, memnuniyet, uygun görme, uyma, karşı çıkmama, muvaffakat, istek, irade, ihtiyar, Allah'ın takdirine boyun eğme, tevekkül

rical (A): erkekler, adamlar

rikāb (A): üzenge, huzur

rişte (F): iplik

riyazet (A): nefsi kırma

ruh (A): ruh, can, his

ruķa (A): kısa mektup

rū-māl: yüz süren, saygı gösterisinde bulunan

rūyīn: tunçtan, tunç

rūsūm (A): usuller, düzenler

sabā (A): Doğrudan esen hafif rüzgar

sabaķ (A): ders

sādin (A): : kapıcı, perdedar

sadķa (A): sadaka

saf-der (A+F): düşman saflarını saran yiğit

sāgar (F): şarap kadehi

sāgın: özlemek

sāhib kırān (A+F): müneccimlere göre Müşteri ile Zühre yıldızının bir burçta bir araya gelmesiyle doğmuş bulunan mesut ve bahtiyar kimse

sahn (A): orta, meydan

sahrā (A): çöl, ova, kır

saht (F): katı, sert

sāl (F): yıl, sene

samed (A): ulu, pek yüksek

sāmi (A): işiten, dinleyen

sān: sayı

sanġ (F): taş

sanem (A): put, güzel kadın

sār (F): yer

sarh (A): kale, büyük ve yüksek bina

sarı: taraf

sayd (A): av, avlanma

saye (F): gölge

saye-bān (F): gölgelik

saykal (A): cilalı, cila aleti

sayyād:(A): avcı

seʿb (A): sövme

Sebā: Yemen'in eski ve meşhur bir şehri olan ve Hz. Süleyman'ın eşi Belkıs'ın yaşadığı belde

sebat (A): yerinde durma, direnme

sebū-keşliġ (F+T): içicilik

seg: köpek

sehāb (A): bulut

sem (A): zehir

semer (A): meyve, yemiş

ser (F): baş, öncü, reis, başkan

ser-dār (F): başkan, komutan

ser-encām (F): başına gelen olay

ser-gerdān (F): şaşkın, perişan

ser-girān (F): başı ağır, sarhoş

ser-pūş (F): kadın baş örtüsü

sersān (F): sergerdan, şaşkınlık

ser-şār (F): ağzına kadar dolu olan

serv (F): servi ağacı

setr (A): örtme, gizleme

sevād (A): karanlık, siyah

sevāl: sual, soru

sevm (A): oruç

seyr (A): yürüme, yürüyüş, bakma, gezme

seza-vār (F): münasip, uygun

sıdķ (A): doğruluk, geçerlilik

sıfat (A): hal, nitelik, şekil

sıh: sığ, geçit veren kumlu su

sıyām (A): oruç, savm

sim-āb (F): gümüş suyu

sīmīn: gümüşlü, gümüşten

sinġ: sinmek, sirayet etmek

sipāh (F): asker

sipihr (F): gök, gökyüzü

sirişk (F): gözyaşı

sitemgar (F): zalim, haksızlık eden

sīm: sima

sokuş: dövüş, kavga

song: sonra

subh (A): sabah

subh-ı dem (A): sabah vakti

subh-ı gāh: sabah vakti

suhan (F): törpü

sūhanġ (F): söz

sumun(Mo): ok

sūr: şehrin etrafına çekilen yüksek duvar, kale, hisar, düğün, ziyafet, şenlik, büyük boynuzdan boru, kıyamet gününde Hz. İsrâfil'in üfleyeceği boru, bugün Beyrut ilinde bir küçük kasaba olan, ancak eski çağlarda Fenike yani Ken'an ülkesinin medeniyet merkezi olarak bilinen "Tîr" şehri

suy (F): taraf, yön, cihet nāgah

sūzān (F): yakan, yakıcı

sūhan-res (F): söz ulaştırıcı

sūreyya: ülker yıldızı

sūrh(F): kırmızı

sūvār: ata binmiş, binici

sūveyda (A): kalbin tam ortasında yer alan siyah benek

şan (A): şan, ün

şād (F): mutlu, sevinçli

şād-āb (F): suya kanmış

şādān (F): sevinçli

şādī: mahkeme hademesi, mübaşir, sultan sarayına odun götüren yeniçeri veya odun ambarında görevli memur, nağme ile şiir okuyan, bilimde, edebîyatta yeteneği olan, torba oğlanı, Acemi Ocağı askeri

Şādmān (ö.a.): Orta Asya'da bir nehir

şāhin (F): doğan

şahna (A): güvenlik memuru

şahne: zabıta müdürü, güvenlik memuru, Anadolu 'da mahsulün öşürünü (vergisini) toplayan memur, kulaklara doğru sivri olarak bükülen pos bıyık

şah-süvār (F): ata iyi binen

şām (F): akşam, karanlık

şāne(F): tarak

şebek: kuyruklu maymun

şehd (A): bal

şehd (A): bal

şeh-pār (F): kuş kanatının en uzun tüyü

şeme (A): güzel koku

şems: güneş, gün, Türk müziğinde bir makam, bir ışık kaynağı olarak görünüş alanına çıkan Allah'ın adı

şerār (A): kıvılcım

şermende (F): utangaç, mahçup

şerm-i sār (F): utangaç

şeva: şive, ağız

şiār (A): ayırıcı işaret, alamet

şikār: av, avlanma, avlanan hayvan, çapul, ganimet, düşmandan ele geçirilen mal, değerli, ender bulunan şey

şitāb (F): acele etme, çabukluk

şivan (F): inleme

şūh (F): güzel, neşeli

şumār (F): sayı, hesap

şücā (A): cesur, yiğit

Şükriillah (A): Allah'a şükür

ṭire (F): karanlık

taʿaddī (A): öteye geçme, tecavüz

tāʿat (A): Allah'ın emirlerini yerine getirme, ibadet

taaccüb (A): şaşırma, şaşa kalma

taalluḡ (A): ilgi, dünya ilgisi

tāb: huy, zaman

tabʿ (A): tabiat

tabā (A): tabi olma, uyma

tābān (F): ışıklı, parlak

tabib (A): hekim, doktor

tābiş (A): parlamaya, parlayış

tagāfūl (A): anlamazlıktan gelme

tahrīr: yazma, kaleme alma, deftere geçirme, kaydetme, kompozisyon, kitabet, kitap yazma, eser kaleme alma, kurtarma, hürleştirme, özgür kılma

tahsin (A): beğenme, takdir etme

taḡsir (A): bir işi eksik yapma, kusur etme, suç, günah işleme

tal'at (A): parlak, yüz, surat

talab: ırmak, nehir

tāle (F): Hint köçeklerinin ellerinde birbirine vurarak oynadıkları piriñten zil ya da çalpara

tālpın-: çırpınmak, sıçramak

tamuğ (Soğ.): cehennem

tānğ (A): şafak, tan

tanāb (A): halat, kalın ip

tanbūr: uzun kollu, tam telli ve perdeli bir tür çalgı, tambur

tār (F): karanlık, karanlık, tel, saç teli

tār-: dağıtmak, savurmak

tārā: yıldız

tārāc (A): yağma, çapul

tarik (F): karanlık, siyah

tasadduğ (A): sadaka olarak verme

tavğ (A): gerdanlık, halka

tavus (A): tavus kuşu

teb (F): hararet, ateş

tebehhüm (A): mübhem olma, belirsizlik gösterme

tecellī (A): görünme, belirme

tefriğa (A): ayrılık

tefsir (A): yorum

tegür-: çevirmek, değdirmek

tekellüm (A): söyleme konuşma

telbe (A): avı çekmek için tuzak kenarına konulan kuş, deli, kuduz

telh (F): acı

telmür-: ümit ve hasretle bakmak

tem (A): örtü, perde

temeshu (A): maskara, alay konusu

temkin (A): ağırbaşlılık, ihtiyat

tenġ (F): dar, sıkıntılı

tenākuş(A): eksilme, azalma

tepret-: hareket ettirmek

terahhum (A): merhamet etme, acıma

tersa (F): Hristiyan

tersān (F): korkan

teşa: keser

teşbeh (A): benzetme

teşne (F): susamış, çok istekli

tevaḳḳuf (A): durma, eğlenme

tevehhüm (A): kurma, kuruntuya düşme

tevellü: aşık olmak, sevme

tevḳi (A): padişah buyruklarına çekilen nişan

tezellüm (A): yanıp, yakılma

tezvīr (A): yalan söyleme, hile etme

ti-: demek, söylemek

tik: doğru, yüksek

timsāl: suret, resim, tasvir, hayal

tin-: dinmek, dinlenmek

tire: aile

tirek: direk, düz ağaç

toti: papağan

toy: dökmek

tök-:dökmek, saçmak

tuḥm (A): yiyinti, azık

tubi (A): cennetteki ağaç

tuhm (F): tohum

tulū (A): güneş

turfe (A): görülmemiş, tuhaf

turre (A): bir güzelin alnına dökülen kıvrırcık saç lülesi

tutaş-: tutuşmak, yapışmak

tün: gece

türāb (A): toprak, toz

türbet (A): türbe

uçra-: karşılaşmak, rastlamak

uhu: uyku

ur-: peyda olmak

ur-: vurmak

uşşāk (A): âşıklar

uygān-: uyanmak

üçreş-: rast gelmek, tesadüf etmek

ülfet (A): dostluk

ümmīd (F): umut

üsrük: mest, sarhoş

üzre: üzerine, üstüne

vaqt (A): çağ, zaman

vāle (A): serap, nale, inleme

vale (F): nale, inleyen

vasf (A): nitelik, övme

vasl (A): ulaşma, kavuşma

vech (A): yol, tarz

veyrān: viran

visal (A): kavuşma, ulaşma

vüfūr (A): çokluk, bolluk

yağlıg: mendil

yalak: hayvanların su içtikleri kap tekne, adi, bayağı, sokak süprüntüsü kadın

yalāk: hayvanların sulandığı bir taş

yalanġ-pā: yalın ayak, çıplak ayak

yandaş: yandaş, arkadaş

yār (F): sevgili

yāvuk: yakın

yāvuklaş-: yar olmak, nişanlanmak

yek-tā: benzeri olmayan, tek, eşsiz, benzersiz

yeldā (F): uzun, en uzun gece

yıġla-: ağlamak

yıķıl-: yıġılmak, toplanmak

yırāk-: uzak, uşşāklar

yokāl-: kaybolmak,

yokāt-: kaybetmek

yoluķ-: karşılaşmak, buluşmak, karşı karşıya gelmek

Yūsuf: İsrailoġullarından Hz. Ya'ķub'un oġlu olup, kardeşleri tarafından kuyuya atılan ve oradan geçen kervancıların bulması üzerine Mısır'da köle gibi satılan, efendisinin karısı Zeliha'nın sevgisine karşılık vermediġi için zindana atılan ve Mısır hükümdarının gördüġü bir rüyayı yorması üzerine zindandan çıkıp Mısır'a hükümdar olan ünlü peygamber, güzelliġin sembolü

zaf (A): güçsüzlük, zayıflık

zāde: doğmuş, Mevlüd, oġul, evlat

zāhid (A): aşırı dindar

zāhidā (A): Ey sofu!

zahm (F): yara

zahr: arka çıkan, destek olan, hami

zāl (F): zalim, zulmeden

zanġ (F): pas, kir

zār (F): ağlayan, inleyen

zāyil (A): yok olma, geçen

zeb: süs

zebā: çok güzel

zebān (F): dil

zeber (F): üst

zebun (F): zayıf, güçsüz

zahn: zihin

zemistān (F): kış mevsimi

zen (F): kadın

zenġgār (F): pas

zenahdān (F): çene

zenbur (A): eşek arısı

zenbūr (A): eşek arısı, arı

zıkr (A): anma, adını söyleme

zinhār: aman, sakın

ziyā: aydınlık, ışık, nur, uygarlık, gelişmişlik

zübde (A): bir şeyin en seçkin parçası

zühd (A): kendini ibadete verme

zülāl (A): tat, zevk

zül-celāl (A): celal, ululuk sahibi olan

Züleyhā: Ünlü İranlı şair Nizami'nin Yūsuf u Züleyhā adlı mesnevisinin kadın kahramanı

zūlf: saç

zümüred (A): zümrüt

zūnnār (A): vaktiyle Hristiyan keşişlerin esbabı riyazetten olmak üzere çıplak tenin üzerine kuşandıkları kıldan kaba ve sert kuşak

KAYNAKÇA

- Argunşah, M. (2013). *Çağatay Türkçesi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Bozkurt, F. (1992). *Türklerin Dili*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Celalov, T. (1980). *Özbek Şaireleri*. Taşkent: Gafur Gulam Neşriyatı.
- Demir, N., & Aslan, S. (2009). Anlambilim. N. Demir, & E. Yılmaz içinde, *Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım* (s. 138-148). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Demir, N., & Yılmaz, E. (2009). *Türk Dili El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Eckmann, J. (2003). Çağatay Türkçesi. O. F. Sertkaya içinde, *Harezm, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar* (s. 74-108). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Eckmann, J. (2003). Çağatay Dili Hakkında Notlar. O. F. Sertkaya içinde, *Harezm, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar* (s. 133-144). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Eckmann, J. (2003). Çağatay Edebîyatının Son Devri. O. F. Sertkaya içinde, *Harezm, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar* (s. 208-243). Ankara: Türkl Dil Kurumu Yayınları.
- Eckmann, J. (2003). Çağatay Türkçesi. O. F. Sertkaya içinde, *Harezm, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar* (s. 74-108). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Eckmann, J. (2017). *Çağatayca El Kitabı*. Ankara: TDK Yayınları.
- Eckmann, J. (2003). Çağataycada İsim-Fiiller. O. F. Sertkaya içinde, *Harezm, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar* (s. 145-154). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Eckmann, J. (2003). Küçük Çağatay Grameri. O. F. Sertkaya içinde, *Harezm, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar* (s. 109-132). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Efendioğlu, S. (2019). *Mevlânâ Lutfî Gül ü Nevrûz (Dil İncelemesi-Metin ve Aktarma-Gramatikal Dizin-Tıpkıbasım)*. Erzurum: Eser Yayınları.

Eraslan, K. (1986). Çağatay Şiiri. *Türk Dili (Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri))* (415-416-417), 564-718.

Eraslan, K. (1986). XV. Yüzyıl Çağatay Edebîyatı. *Başlangıçtan Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri -III* . İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Ercilasun, A. B. (2005). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi* . Ankara: Akçağ Yayınları.

Kayumov, A. (1961). *Kokan Edebîy Muhiti*. Taşkent: Özbekistan SSR Fenler Akademiyasi Neşriyeti.

Kızıltunç, R. (2015). *Çağatay Edebîyatında Antoloji Geleneği Olarak Beyazcılık*. Erzurum: Fenomen Yayıncılık.

Kızıltunç, R. (2012). Çağatay Edebîyatında Kadın Şairler. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* , 731-759.

Komisyon. (1986). Çağatay Edebîyatı. *Ali Şir Nevai* . İstanbul: Töker Yayınları.

Köprülü, F. *Türk Edebîyat Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Köprülü, M. F. (1945). Çağatay Edebîyatı. *İslam Ansiklopedisi* , III , 270-323.

Köprülü, M. F. (2004). *Edebîyat Araştırmaları-II*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Mahmud, K. (2015). *Divānu Lugāti't Türk*. (A. B. Ercilasun, & Z. Akkoyunlu, Dü) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Mahmud, K. (2015). *Divānu Lügāti't Türk*. (A. B. Ercilasun, & Z. Akkoyunlu, Dü) Ankara: Türk Dil Kurumu.

Mallaev, N. (1965). ziyouz.cm.kutubhanesi: <http://www.ziyouz.com> adresinden alınmıştır

Merhan, A. (2007). Yazılı Özbek Edebîyatı. *C.C Ssyal Bilimler Dergisi* , 31, 157-170.

Nevâî, A. Ş. (1941). *Muhakemetü'l Lügateyn*. (İ. R. Işıtman, Çev.) Ankara: Türk Dil Kurumu.

Öztürk, R. (2012). Özbek Türkçesi. A. b. Ercilasun içinde, *Türk Lehçeleri Grameri* (s. 291-354). Ankara: Akçağ Yayınları.

Öztürk, R. (2012). Özbek Türkçesi. A. B. Ercilasun içinde, *Türk Lehçeleri Grameri* (s. 293-354). Ankara: Akçağ Yayınları.

Rezzakov, H., & Abdullaev, Ğ. (1963). *Üveysi*. Andican: ÖZ SSR Devlet Bediy Edebîyat Neşriyatı.

Taşmatova, M., & Tuy, R. V. (1978). *Özbek Edebîyatı Tarihi-IV*. Taşkent: Öz SSR <Fen> Neşriyatı Basmahanesi.

Tekin, F. (2011). Hanlıklar Dönemi Çağatay Edebîyatı. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* , 1843-1850.

Teres, E. (2013). *Çağatay Türkçesi Dil Bilgisi ve Metin Çalışmaları*. İstanbul: Sürat Yayınları.

Tolkun, S. (2001). Son Devir Çağatay Edebîyatınınİki Önemli Kadın Şairi Nadire ve Üveysi. *İlmi Araştırmalar* , 167-174.

Zeynalov, F. (1993). *Türk Lehçelerinin Karşılaştırmalı Dilbilgisi*. İstanbul: Cem Yayınevi.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Demet KOÇ
Doğum Yeri ve Tarihi	Bitlis, 13.05.1988
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Ardahan Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebîyatları bölümü
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri Edebîyatları Bölümü
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	ortc_dmt@hotmail.com
Tarih	